

รายงานเชิงวิเคราะห์

เรื่อง

การเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทย
จากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

เผยแพร่โดย กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ถนนหลานหลวง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร 10100
โทร. 281-0333 ต่อ 1210 1211
โทรสาร 281-3814

ปีที่พิมพ์ 2541

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

นางสาวเอี่ยมจันทร์ เปรมโยธิน

เลขานุการสถิติแห่งชาติ

นางศศิธร โชติกเสถียร

รองเลขานุการสถิติแห่งชาติ

นางวันเพ็ญ แก้วทองคำ

รองเลขานุการสถิติแห่งชาติ

นายพิชัย ไสยสมบัติ

นักวิชาการคอมพิวเตอร์ 9

นายสีอ ถ้อยทัย

นักวิชาการสถิติ 9

นายวรฤทธิ์ วงศ์เสรี

เลขานุการกรม

นางบุญครอง รัตนิเชียร

ผู้อำนวยการกองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ

นายเจน นีรุตตินานนท์

ผู้อำนวยการกองจัดเก็บข้อมูลสถิติ

นางวรัญ วรรณตรี

ผู้อำนวยการกองนโยบายและประสานสถิติ

นางสาวสุพีร่า พวงกนก

ผู้อำนวยการกองปฏิบัติการประมวลผลข้อมูล

นายอังสุมาล สุนาลัย

ผู้อำนวยการกองวิชาการประมวลผลข้อมูล

นางวนิดา กาญจนพิพัฒน์กุล

ผู้อำนวยการกองวิชาการสถิติ

นางจิรารวรรณ บุญเพิ่ม

ผู้อำนวยการกองสถิติเศรษฐกิจ

นางสาวจินตนา เพชรานนท์

ผู้อำนวยการกองสถิติสังคม

หน่วยงานเจ้าของเรื่อง

งานสถิติการประมง ฝ่ายสถิติการเกษตรและการประมง กองสถิติเศรษฐกิจ

หมายเลขโทรศัพท์ 281-0333 ต่อ 1804

E-mail : efishery@nso.go.th

คำนำ

รายงานฉบับนี้เป็นรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะและโครงสร้างการประมงทะเลของไทย สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่ง และการเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ พ.ศ. 2538

ประเทศไทยได้จัดทำสำมะโนประมงทะเลมาแล้ว 3 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อปี 2510 ครั้งที่สองเมื่อปี 2528 และครั้งที่สาม ซึ่งเป็นครั้งล่าสุดเมื่อปี 2538 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติ โครงสร้างพื้นฐานทางการประมงทะเล และสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่ง และครัวเรือนลูกจ้างประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งอยู่ในท้องที่ 24 จังหวัดชายทะเล ผลของสำมะโนได้นำเสนอเป็นรายงานระดับจังหวัด เขตประมง และทั่วประเทศ (24 จังหวัดชายทะเล) และสำนักงานสถิติแห่งชาติมีแผนที่จะจัดทำสำมะโนดังกล่าวทุกกระยะ 10 ปี

เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้ข้อมูลมากยิ่งขึ้น สำนักงานสถิติแห่งชาติจึงได้นำข้อมูลจากสำมะโนประมงทะเลมาศึกษาวิเคราะห์ในรายละเอียดเฉพาะเรื่องที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นภาพการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประมงทะเลไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายด้านการประมงทะเลและผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งหมายที่จะเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางการประมงทะเลของครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็ก และพาณิชย์ ครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงกุ้ง และสัตว์น้ำอื่น ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ตลอดจนลักษณะทางด้านประชากรของชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538 ซึ่งผลการศึกษามี ดังนี้

ด้านการทำประมงทะเล ครัวเรือนที่ทำประมงทะเลทั่วประเทศ (24 จังหวัดชายทะเล) ซึ่งส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 80 เป็นครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กมีจำนวนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในขณะที่แรงงานประมงทะเลมีจำนวนลดลงเล็กน้อย ครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่ทำประมงชายฝั่งโดยใช้เครื่องมือทำประมงอวนลอยกุ้ง และอวนจมูก มีแนวโน้มการใช้เครื่องมือประเภทลอบมากขึ้น โดยเฉพาะลอบปลาหมึก และลอบปู ส่วนครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือทำประมงอวนลากแผ่นตะเฒ่ มีแนวโน้มการใช้เครื่องมือชนิดนี้ลดลง โดยเปลี่ยนไปใช้เครื่องมืออวนครอบหมึก แห้ยกษ์เพิ่มขึ้น เมื่อคำนึงถึงการจ้างงาน ครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่ไม่จ้างลูกจ้างแต่จะใช้แรงงานในครัวเรือน และครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ซึ่งส่วนใหญ่จ้างลูกจ้าง ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพียงแต่รูปแบบการจ่ายค่าแรงงานปี 2538 มีการเปลี่ยนแปลงจ่ายเป็นระบบแบ่งส่วนน้อยอย่างเดียวเพิ่มขึ้นจากปี 2528 มาก ในขณะที่การจ่ายเป็นเงินเดือน/ค่าจ้างอย่างเดียวลดลง

ในส่วนของเรือประมง จำนวนเรือประมงทั่วประเทศเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย และครัวเรือนทำประมงขนาดเล็ก มีแนวโน้มหันมาใช้เรือหางยาวมากขึ้นในการทำประมงชายฝั่ง ในขณะที่ครัวเรือนที่ทำการพาณิชย์ที่มีเงินทุนมากเปลี่ยนไปใช้เรือประมงที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อสามารถไปทำประมงในแหล่งทำประมงที่ไกลออกไปจนออกนอกเขตน่านน้ำไทย เรือมีเครื่องยนต์ในเรือทุกขนาดส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือทำประมงอวนลากแผ่นตะเฒ่ โดยที่เรือประมงอวนลากแผ่นตะเฒ่ขนาดเล็กที่มีระวางบรรทุกน้อยกว่า 10 ตันกรอส และขนาดกลางที่มีระวางบรรทุก 10 - 49 ตันกรอส มีแนวโน้มลดจำนวนลงจากปี 2528 ในทางกลับกัน จำนวนเรืออวนลากขนาดใหญ่ที่มีระวางบรรทุก 50 ตันกรอสขึ้นไป มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เรืออวนล้อมจับปลากะตักและอวนดำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี 2528 นอกจากนี้เรืออวนลากแผ่นตะเฒ่ยังเปลี่ยนแปลงแหล่งทำประมงหลัก จากทำประมงในเขตน่านน้ำไทยบริเวณอ่าวไทย เป็นไปทำในบริเวณฝั่งทะเลอันดามัน และนอกเขตน่านน้ำไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพบมากที่สุดนอกเขตน่านน้ำประเทศอินโดนีเซีย

ด้านการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาได้ขยายตัวอย่างมากไปทั่วทุกจังหวัดชายทะเล ทำให้ในปี 2538 ครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งทั่วประเทศ มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2528 มากประมาณ 3 เท่าตัว หรือเพิ่มขึ้นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 14.7 ต่อปี และเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว ส่วนจำนวนคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าตัว นอกจากนี้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ คือ ครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลได้เปลี่ยนจากการเพาะเลี้ยงแบบธรรมชาติเป็นเพาะเลี้ยงแบบพัฒนามากขึ้น ครัวเรือนเพาะเลี้ยงปลาพัฒนาเป็นเลี้ยงในกระชังเพิ่มขึ้นมากกว่าเลี้ยงในบ่อ ครัวเรือนเพาะเลี้ยงหอยนางรมพัฒนาวิธีการเพาะเลี้ยงจากใช้หลักไม้หรือใช้ท่อซีเมนต์มาเป็นแบบพวงอุบะแขวนเพ็้งมากขึ้น ครัวเรือนเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่พัฒนาวิธีการเพาะเลี้ยงจากแบบ

ปักหลักล่อลูกหอยมาเป็นแบบแชนเพิ่มมากขึ้น ส่วนการจ้างงาน นั้น ครั้วเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งจะจ้างลูกจ้างช่วยทำงานเพาะเลี้ยงเพิ่มมากขึ้น และมากกว่าครั้วเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม ในปี 2538 การเพาะเลี้ยงกุ้งยังทำในเชิงธุรกิจขนาดเล็ก ครั้วเรือนส่วนใหญ่จึงใช้แรงงานในครั้วเรือนเป็นหลัก ส่วนครั้วเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่นเกือบทั้งหมด ใช้แรงงานในครั้วเรือนอย่างเดียว

สำหรับลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครั้วเรือนประมงและครั้วเรือนลูกจ้างประมง ครั้วเรือนประมงและครั้วเรือนลูกจ้างประมงส่วนใหญ่อาศัยรายได้จากการประมงในการดำรงชีพ โดยมีรายได้เพิ่มเติมจากอาชีพอื่นเป็นส่วนน้อย ในปี 2538 ระดับความเป็นอยู่ของครั้วเรือนประมงและครั้วเรือนลูกจ้างประมงดีขึ้นกว่าเมื่อ 10 ปีที่แล้ว โดยครั้วเรือนทำประมงพาณิชย์ ครั้วเรือนเพาะเลี้ยงกุ้ง และครั้วเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่น จะมีระดับความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าครั้วเรือนทำประมงขนาดเล็ก ซึ่งมีระดับความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับครั้วเรือนลูกจ้างประมง ในส่วนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมงนั้น ครั้วเรือนผู้ประกอบการประมงรวมกันทุกประเภทรายงานการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมน้อยมาก ไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ครั้วเรือนทำประมงพาณิชย์เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมงมากกว่าครั้วเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งเป็นสมาชิกมากกว่าครั้วเรือนทำประมงขนาดเล็ก ส่วนครั้วเรือนลูกจ้างประมงเกือบทั้งหมดไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมง

ลักษณะทางด้านประชากรของชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง นั้น ชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าหญิง โดยสัดส่วนเพศชายและหญิงไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มชายฉกรรจ์อายุต่ำกว่า 30 ปี จะเข้ามาทำอาชีพประมงและเพาะเลี้ยงชายฝั่งน้อยลง และผู้ที่เป็นชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนอายุระหว่าง 30 - 49 ปี และเป็นกลุ่มชาวประมงเดิมที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี เมื่อ 10 ปีที่แล้ว นอกจากนี้ชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น และมีแนวโน้มสำเร็จการศึกษาในระดับสูงขึ้น

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมา	1
1.2 วัตถุประสงค์	1
1.3 แหล่งที่มาของข้อมูล	2
1.4 วิธีการศึกษา	2
บทที่ 2 คำนิยามและการจัดจำแนก	3
บทที่ 3 บทสรุป	9
3.1 การเปลี่ยนแปลงลักษณะของการดำเนินงานของครัวเรือนประมง	9
3.2 การเปลี่ยนแปลงจำนวนครัวเรือนประมง	10
3.3 การเปลี่ยนแปลงจำนวนครัวเรือนลูกจ้างประมง	11
3.4 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจการทำประมงทะเล	11
3.5 การเปลี่ยนแปลงแรงงานประมงทะเล	24
3.6 การเปลี่ยนแปลงจำนวนเรือประมง	28
3.7 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	38
3.8 การเปลี่ยนแปลงแรงงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	54
3.9 การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมง	55
3.10 การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางด้านประชากรของชาวประมง และคนทำงาน เพาะเลี้ยงชายฝั่ง	60
เอกสารอ้างอิง	66

สารบัญตารางสถิติ

	หน้า
ตาราง 1 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนประมง จำแนกตามลักษณะของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	10
ตาราง 2 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนประมง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538	10
ตาราง 3 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนลูกจ้างประมง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538	11
ตาราง 4 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามเขตประมงปี 2528 และ 2538	12
ตาราง 5 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	13
ตาราง 6 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามขนาดของการดำเนินงาน และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	14
ตาราง 7 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก ปี 2528 และ 2538	16
ตาราง 8 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	17
ตาราง 9 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามการจ้างลูกจ้าง และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	19
ตาราง 10 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามลักษณะการจ่ายค่าแรงงาน และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	20
ตาราง 11 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามลักษณะการจ่ายค่าแรงงาน และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	21
ตาราง 12 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	23
ตาราง 13 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลที่มีหนี้สิน จำแนกตามขนาดของการดำเนินงาน และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	24
ตาราง 14 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลที่มีหนี้สิน จำแนกตามแหล่งเงินทุน และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	24
ตาราง 15 จำนวนและอัตราร้อยละของชาวประมงในฤดูที่ใช้คนมากที่สุด จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538	25
ตาราง 16 อัตราร้อยละของชาวประมงในฤดูที่ใช้คนมากที่สุด จำแนกตามแหล่งที่มาของชาวประมง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	26

	หน้า
ตาราง 17 อัตราร้อยละของชาวประมงในฤดูที่ใช้คนมากที่สุด จำแนกตามแหล่งที่มาของชาวประมง และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	27
ตาราง 18 จำนวนและอัตราร้อยละของเรือประมง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538	29
ตาราง 19 จำนวนและอัตราร้อยละของเรือประมง จำแนกตามประเภทและขนาดของเรือ ปี 2528 และ 2538	29
ตาราง 20 จำนวนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามขนาดของเรือ และประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก ปี 2528 และ 2538	31
ตาราง 21 อัตราร้อยละของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก และขนาดของเรือ ปี 2528 และ 2538	32
ตาราง 22 อัตราร้อยละของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามขนาดของเรือ และประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก ปี 2528 และ 2538	34
ตาราง 23 อัตราร้อยละของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	36
ตาราง 24 อัตราร้อยละของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือซึ่งใช้ฉนวนลากแผ่นตะเข้ จำแนกตามเขตประมง และแหล่งทำประมงหลัก ปี 2528 และ 2538	37
ตาราง 25 จำนวนและอัตราร้อยละของคร่าวเรือที่ทำกรเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538	39
ตาราง 26 จำนวนและอัตราร้อยละของเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538	40
ตาราง 27 จำนวนและอัตราร้อยละของคร่าวเรือที่รายงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่ง และเนื้อที่เพาะเลี้ยงเฉลี่ย จำแนกตามชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538	42
ตาราง 28 อัตราร้อยละของคร่าวเรือที่รายงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งจำแนกตามชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	43
ตาราง 29 อัตราร้อยละของคร่าวเรือที่รายงานเพาะเลี้ยงกุ้ง จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	44
ตาราง 30 อัตราร้อยละของคร่าวเรือที่รายงานเพาะเลี้ยงกุ้ง จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538	45
ตาราง 31 อัตราร้อยละของคร่าวเรือที่รายงานเพาะเลี้ยงปลา จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	46
ตาราง 32 จำนวนและอัตราร้อยละของคร่าวเรือที่รายงานเพาะเลี้ยงหอยนางรม จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	47
ตาราง 33 จำนวนและอัตราร้อยละของคร่าวเรือที่รายงานเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	48
ตาราง 34 อัตราร้อยละของคร่าวเรือเพาะเลี้ยงหอย จำแนกตามชนิดของหอย และขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538	49

	หน้า
ตาราง 35 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามประเภทของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง และประเภทของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	50
ตาราง 36 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามการจ้างลูกจ้าง และประเภทของการเพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538	51
ตาราง 37 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามประเภทของการเพาะเลี้ยง และแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ ปี 2528 และ 2538	52
ตาราง 38 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่มีหนี้สิน จำแนกตามประเภทของการเพาะเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	53
ตาราง 39 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่มีหนี้สิน จำแนกตามประเภทของการเพาะเลี้ยง และแหล่งเงินทุน ปี 2528 และ 2538	53
ตาราง 40 จำนวนและอัตราร้อยละของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเขตประมงปี 2528 และ 2538	54
ตาราง 41 อัตราร้อยละของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามแหล่งที่มาของคนทำงาน และเขตประมง ปี 2528 และ 2538	55
ตาราง 42 อัตราร้อยละของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามแหล่งที่มาของคนทำงาน และประเภทของการเพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538	55
ตาราง 43 อัตราร้อยละของครัวเรือนประมงและครัวเรือนลูกจ้างประมง จำแนกตามความสำคัญของการรายได้จากการประมง และขนาดของการดำเนินงานปี 2528 และ 2538	56
ตาราง 44 อัตราร้อยละของครัวเรือนประมงและครัวเรือนลูกจ้างประมงที่มีเครื่องใช้ประเภทถาวรในครอบครอง จำแนกตามประเภทของเครื่องใช้ประเภทถาวร และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	57
ตาราง 45 อัตราร้อยละของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมง จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมง และขนาดของการดำเนินงานปี 2528 และ 2538	60
ตาราง 46 อัตราร้อยละของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมงที่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมง จำแนกตามประเภทของกลุ่มกิจกรรม และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	61
ตาราง 47 อัตราร้อยละของชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเพศ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	62
ตาราง 48 อัตราร้อยละของชาวประมงชาย ๓ วันสามะโน จำแนกตามหมวดอายุ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	64
ตาราง 49 อัตราร้อยละของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุดที่สำเร็จ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538	65

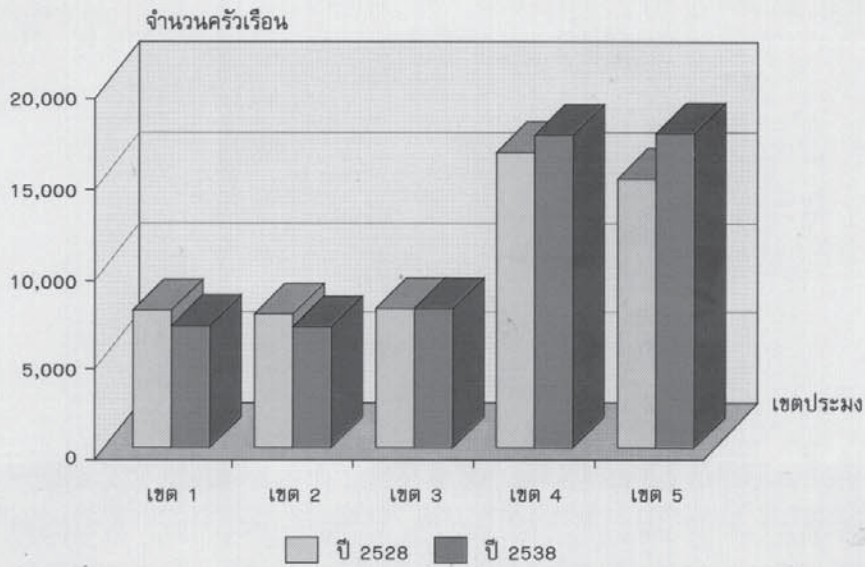
แผนที่เขตประมงทะเลของประเทศไทย

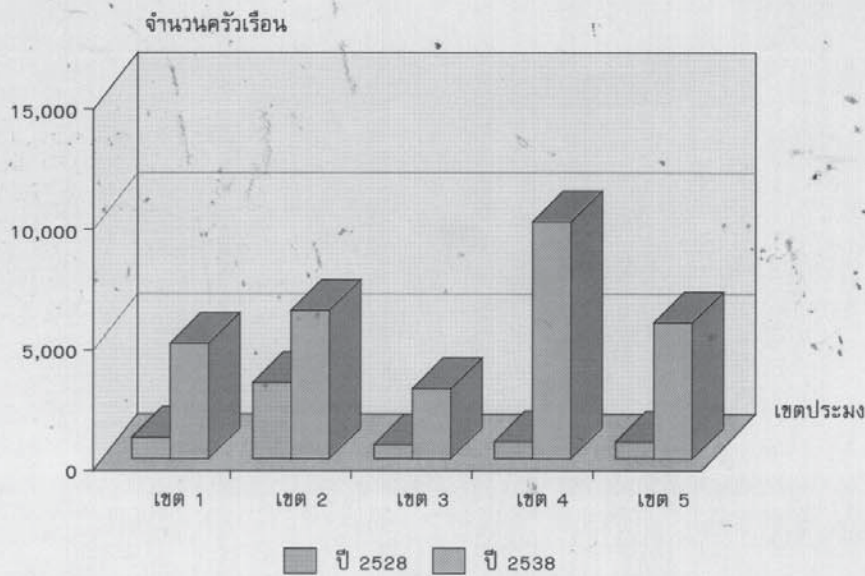
เขตประมงต่าง ๆ

- 1 ตราด จันทบุรี ระยอง
- 2 ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี
- 3 ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี
- 4 นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี นราธิวาส
- 5 ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล

แผนภูมิ 1 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

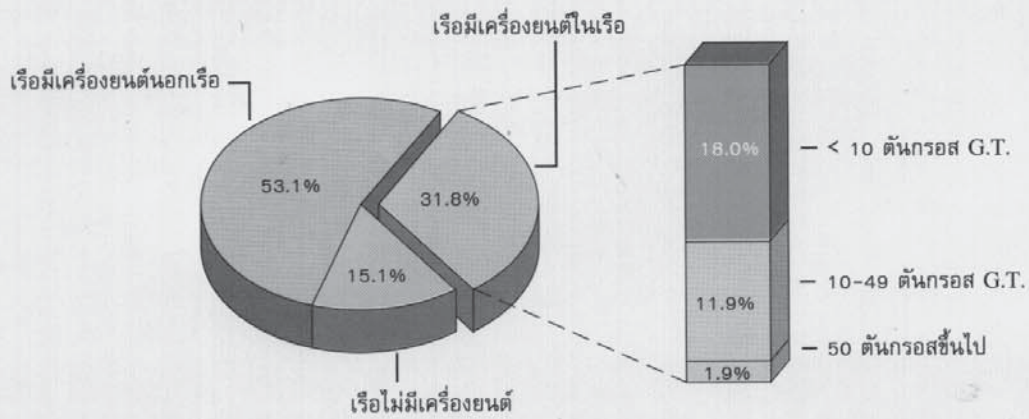

แผนภูมิ 2 จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

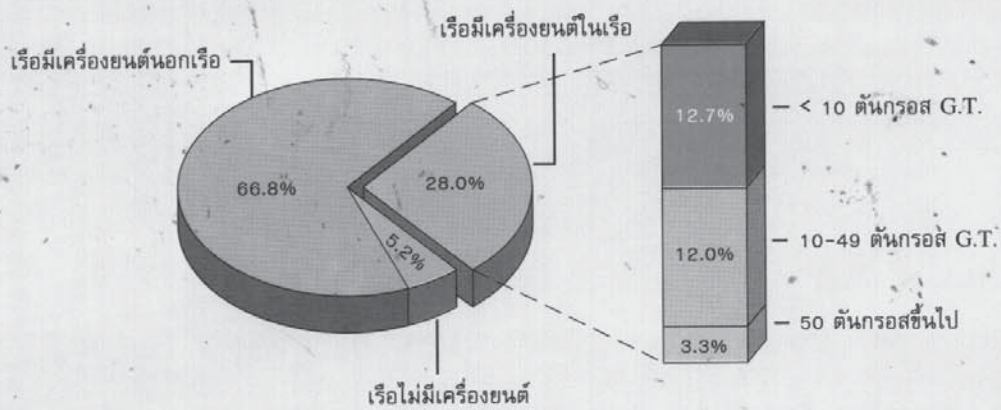

แผนภูมิ 3 จำนวนเรือประมง จำแนกตามประเภทและขนาดของเรือ
ปี 2528 และ 2538

ปี 2528

ปี 2538

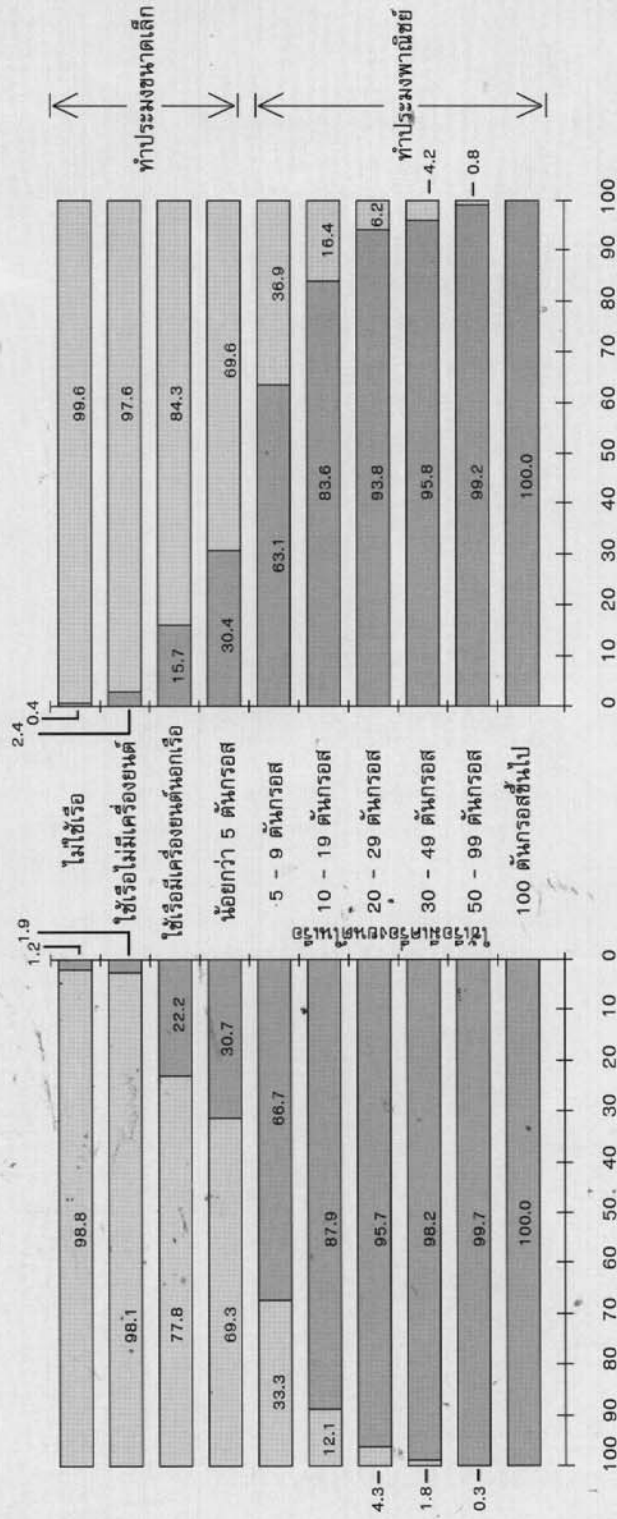

แผนภูมิ 4 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามการจ้างลูกจ้าง ปี 2528 และ 2538

ปี 2528

ปี 2538

ขนาดของการดำเนินงาน

ไม่จ้างลูกจ้าง

จ้างลูกจ้าง

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

การประมงทะเลไทย ประกอบด้วย การทำประมงทะเล (การจับสัตว์น้ำในทะเลและแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นน้ำกร่อยบริเวณริมชายฝั่งทะเล) และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบริเวณน้ำเค็ม และน้ำกร่อย ซึ่งรวมเรียกว่า การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง แต่ในอดีตการประมงทะเลของไทยนั้น เป็นการทำประมงทะเลพื้นบ้าน คือ ส่วนใหญ่ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ทำการจับสัตว์น้ำตามชายฝั่งทะเลด้วยเครื่องมือทำประมงพื้นบ้าน เช่น โป๊ะ โพงพาง แห และเบ็ด เป็นต้น การเพาะเลี้ยงชายฝั่งมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จนกระทั่งหลังปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ได้มีการนำเครื่องมือทำประมงซึ่งได้แก่ อวนลากแผ่นตะเฆ่ มาใช้ในการจับสัตว์น้ำอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตทางการประมงทะเลในปี 2513 เพิ่มขึ้นถึง 8 เท่าตัว คือ จาก 146,000 เมตริกตันในปี 2503 เป็น 1.3 ล้านเมตริกตันในปี 2513 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 24 ต่อปี และเพิ่มขึ้นเป็น 2 ล้านเมตริกตัน ในปี 2528 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงเฉลี่ยประมาณร้อยละ 3 ต่อปี เนื่องจากปริมาณการจับที่มากเกินไป ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลไทย ทั้งบริเวณอ่าวไทย และทะเลอันดามันเสื่อมโทรมลดน้อยลงอย่างมาก เรือประมงไทยจึงจำเป็นต้องขยายแหล่งทำประมงออกไป ซึ่งทำได้ไม่ถนัดนักเพราะติดเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเลของประเทศเพื่อนบ้าน จึงมักมีปัญหาเรือประมงไทยรุกล้ำเขตน่านน้ำต่างประเทศจนถูกจับกุมบ่อยครั้ง

ประมาณปี พ.ศ. 2522 รัฐบาลไทยจึงได้มีนโยบายส่งเสริมการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเพื่อเป็นทางเลือกให้ชาวประมงเปลี่ยนจากการจับสัตว์น้ำตามธรรมชาติมาเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทน และเพื่อดำรงผลผลิตทางการประมงทะเลที่มีแนวโน้มลดลง จากการวิเคราะห์ข้อมูลสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2510 และ 2528 ของ ดร.กังวาลย์ จันทรโชติ พบว่า ในช่วงระยะเวลา 18 ปี ระหว่างปี 2510 - 2528 การประมงทะเลของไทยได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากการทำประมงพื้นบ้านเป็นประมงพาณิชย์ กล่าวคือ จากเดิมที่ส่วนใหญ่ใช้เรือประมงไม่มีเครื่องยนต์และใช้แรงงานในครัวเรือนทำการจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือทำประมงพื้นบ้าน เป็นใช้เรือประมงมีเครื่องยนต์ที่มีขนาดใหญ่ขึ้นและทันสมัย มีการจ้างลูกจ้างทำประมง โดยใช้เครื่องมือทำประมงอวนลากเพิ่มขึ้นอย่างมากถึง 3 เท่าตัว ส่วนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ในปี 2528 ก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากเกือบ 5 เท่าตัวจากจำนวนเพียง 1,312 ครัวเรือนในปี 2510 เป็น 7,729 ครัวเรือน ในปี 2528 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี (Juntarashote, 1990)

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการประมงทะเลของไทยในช่วงระยะเวลา 10 ปีถัดมา ระหว่างปี 2528 - 2538 โดยใช้ข้อมูลสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นสำมะโนปีล่าสุด

1.2 วัตถุประสงค์

การวิเคราะห์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลของไทยในช่วงระยะเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 ในเรื่องต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงลักษณะของการดำเนินงานของครัวเรือนประมง
2. การเปลี่ยนแปลงจำนวนครัวเรือนประมงและครัวเรือนลูกจ้างประมง

3. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจการทำประมงทะเล ได้แก่ ประเภทของการดำเนินงาน ขนาดของการดำเนินงาน เครื่องมือทำประมงหลักที่ใช้ การจ้างงานและลักษณะการจ่ายค่าแรงงาน แหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ การมีหนี้สินและแหล่งเงินกู้ เป็นต้น
4. การเปลี่ยนแปลงแรงงานประมงทะเล และแหล่งที่มา
5. การเปลี่ยนแปลงจำนวนเรือประมง ขนาดของเรือ และเครื่องมือทำประมงที่ใช้
6. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ได้แก่ ประเภทของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง วิธีเพาะเลี้ยง แหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ การมีหนี้สิน และแหล่งเงินกู้ เป็นต้น
7. การเปลี่ยนแปลงแรงงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และแหล่งที่มา
8. การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมง ได้แก่ ความสำคัญของรายได้จากการทำประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่ง การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมง การมีเครื่องใช้ประเภทถาวรในครอบครอง
9. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

1.3 แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้จาก

- 1) สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528
- 2) สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538

สำมะโนประมงทะเล คุ่มรวม ครัวเรือน สถานประกอบการ และครัวเรือนลูกจ้างที่ทำการประมงทะเล และ/หรือทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง (ไม่รวมครัวเรือนลูกจ้างที่เป็นคนต่างชาติ) ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลของ 24 จังหวัดชายทะเล โดยแบ่งออกเป็นเขตประมง 5 เขต ดังนี้

เขตประมง 1 เขตตะวันออกของอ่าวไทย มี 3 จังหวัด คือ ตรัง จันทบุรี และระยอง

เขตประมง 2 เขตอ่าวไทยตอนใน มี 7 จังหวัด คือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี

เขตประมง 3 เขตอ่าวไทยตอนกลาง มี 3 จังหวัด คือ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี

เขตประมง 4 เขตอ่าวไทยตอนใต้ มี 5 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส

เขตประมง 5 เขตฝั่งทะเลอันดามัน มี 6 จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล

1.4 วิธีการศึกษา

ใช้จำนวนและอัตราร้อยละของข้อมูลที่สนใจศึกษามาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 เป็นรายเขตประมง นอกจากนี้ข้อมูลด้านการทำประมงทะเลจะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างครัวเรือนที่ทำประมงทะเล 2 กลุ่ม คือ ทำประมงขนาดเล็ก และประมงพาณิชย์ ส่วนด้านการเพาะเลี้ยงชายฝั่งจะดูความแตกต่างระหว่างครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง 2 กลุ่มเช่นเดียวกัน คือ เพาะเลี้ยงกุ้งทะเล และสัตว์น้ำอื่น

บทที่ 2

คำนิยามและการจัดจำแนก

2.1 การประมงทะเล

หมายถึง การทำประมงทะเลและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

2.2 การทำประมงทะเล

หมายถึง กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในการจับ ดัก ล่อ ทำอันตราย ฆ่า หรือเก็บสัตว์น้ำที่ยังมีชีวิต อยู่ในที่จับสัตว์น้ำซึ่งเจริญเติบโตโดยธรรมชาติและไม่เป็นของบุคคลหนึ่งบุคคลใดด้วยเครื่องมือทำการประมง และหมายความรวมถึงการไล่ต้อน การเรียก การล่อ เพื่อการกระทำดังกล่าว หรือด้วยวิธีใด ๆ ในบริเวณ น้ำเค็มและน้ำกร่อย เพื่อใช้บริโภค ขาย หรือนำมาแปรรูป ฯลฯ

ไม่รวม การจับเพื่อการแข่งขัน การทดลอง การกีฬา หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

2.3 การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

หมายถึง กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ตั้งแต่วัยอ่อนจนถึงขนาด ที่ต้องการในน้ำเค็มและน้ำกร่อยบริเวณชายฝั่ง โดยมีการควบคุมดูแลซึ่งอาจจะให้อาหารหรือไม่ก็ได้

ไม่รวม การเพาะเลี้ยงปลาประเภทสวยงาม การเพาะฟัก การอนุบาล

2.4 สัตว์น้ำ

หมายถึง ปลา กุ้ง ปู แมงดาทะเล สัตว์น้ำจำพวกหอย และหอยมุก สัตว์น้ำจำพวกปลิงทะเล และสัตว์น้ำอื่นที่อาศัยอยู่ในน้ำให้รวมถึงพืชน้ำ เช่น สาหร่ายทะเล เป็นต้น

2.5 เนื้อที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

หมายถึง พื้นที่น้ำทั้งหมดของอุปกรณ์ที่ใช้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งได้แก่ บ่อ กระชัง แพ คอก เป็นต้น และให้รวมพื้นที่คันดินและขอบบ่อด้วย

2.6 ครั้วเรือประมง

หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว ซึ่งจำแนกตามประเภทของการดำเนินงาน ดังนี้

1) ดำเนินงานเป็นของตนเอง หมายถึง ครั้วเรือส่วนบุคคลที่ทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่งด้วยการลงทุนทุกอย่างของตนเองแต่ผู้เดียว

2) ดำเนินงานร่วมกัน หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ภายใต้การดำเนินงานร่วมกันของครั้วเรือส่วนบุคคล ตั้งแต่ 2 ครั้วเรือขึ้นไป ซึ่งอาจเป็นการลงทุนเงินร่วมกันหรือจัดหาเรือและเครื่องมือทำประมงหรือที่ดินและอุปกรณ์ในการเพาะเลี้ยงร่วมกัน เป็นต้น โดยครั้วเรือที่มาดำเนินงานร่วมกันจะต้องมีส่วนในการตัดสินใจรับผิดชอบในการทำประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่ง และมีผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินงานร่วมกัน

3) ตำแหน่งงานในรูปบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่ตำแหน่งงานในรูปบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

2.7 ครั้วเรือลูกจ้างประมง

หมายถึง ครั้วเรือที่มีสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นลูกจ้างทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง โดยที่ไม่ได้ทำประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่งของตนเอง ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว

2.8 ครั้วเรือที่ทำประมงทะเล

หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลอย่างเดี่ยวหรือ ทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว

ขนาดของการดำเนินงานของครั้วเรือที่ทำประมงทะเล พิจารณาจากประเภทและขนาดของเรือที่ใช้ทำประมง ดังนี้

- 1) ไม่ใช่เรือ หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลโดยไม่ใช่เรือประมง ได้แก่ การเก็บรวบรวมสัตว์น้ำ
- 2) ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลโดยใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ (เรือพาย) อย่างเดี่ยวและไม่ใช่เรือประมงประเภทอื่นเลย
- 3) ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว) หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลโดยใช้เรือหางยาวอย่างเดี่ยว หรือใช้เรือหางยาว และเรือไม่มีเครื่องยนต์
- 4) ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลโดยใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรืออย่างเดี่ยวหรือใช้เรือประเภทอื่นในการทำประมงร่วมด้วยก็ได้ซึ่งจำแนกออกตามผลรวมของระวางบรรทุก (ตันกรอส) ของเรือทุกลำที่ใช้ในครั้วเรือ ดังนี้

น้อยกว่า 5	ตันกรอส
5 - 9	ตันกรอส
10 - 19	ตันกรอส
20 - 29	ตันกรอส
30 - 49	ตันกรอส
50 - 99	ตันกรอส
100	ตันกรอสขึ้นไป

2.9 ครั้วเรือที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดี่ยว หรือทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ในรอบ 12 เดือนที่แล้ว

2.10 เรือประมง

หมายถึง ยานพาหนะทางน้ำทุกชนิดที่ครั้วเรือที่ทำประมงทะเลใช้ทำประมงในรอบ 12 เดือนที่แล้ว ซึ่งจำแนกประเภทได้ดังนี้

- 1) เรือไม่มีเครื่องยนต์
- 2) เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว)
- 3) เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ ซึ่งจำแนกออกตามขนาดของเรือ โดยพิจารณาจากระวางบรรทุก (ตันกรอส) ของเรือแต่ละลำ

2.11 ระวางบรรทุกเรือ (ตันกรอส)

หมายถึง ความจุคิดเป็นตันของเนื้อที่ว่างภายในลำเรือทั้งหมด และห้องต่าง ๆ ที่อยู่บนดาดฟ้า ยกเว้น ห้องอับเฉาของท้องเรือ หัวเรือ และท้ายเรือ ห้องเครื่องจักร ห้องถือท้าย ห้องส้วม และห้องครัว ของคนประจำเรือ ช่องแสงสว่าง ช่องระบายอากาศ และช่องทางเดิน

2.12 เครื่องมือทำประมง

หมายถึง เครื่องมือที่ใช้จับหรือสัมผัสสัตว์น้ำโดยตรงจากแหล่งที่อยู่อาศัยเพื่อนำขึ้นมาใช้ประโยชน์

2.13 ประเภทของเครื่องมือทำประมง

การจำแนกประเภทของเครื่องมือทำประมงสามารถจัดแบ่งในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.13.1 จำแนกตามกรรมวิธีในการจับสัตว์น้ำที่คล้ายคลึงกัน แบ่งออกเป็น 13 ประเภท คือ

- 1) อวนล้อมจับ หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่มีลักษณะเป็นผืนอวนคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า วิธีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ จะปล่อยผืนอวนล้อมรอบสัตว์น้ำ แล้วทำการปิดด้านล่างของผืนอวน
- 2) อวนกางกันแล้วลาก (อวนทับตลิ่ง) หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่ปล่อยอวนกาง กันสัตว์น้ำ แล้วทำการจุดลากปลายสุดของผืนอวนข้างใดข้างหนึ่ง หรือทั้งสองข้างเข้าหาฝั่ง หรือเรือ
- 3) อวนลาก หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่มีลักษณะรูปร่างคล้ายถุง วิธีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ โดยการใช้เรือลากจูงอวนให้เคลื่อนที่ไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง
- 4) คราด หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่มีลักษณะคล้ายตะแกรงทำการประมงโดยวิธีชูด แซะ เพื่อจับสัตว์น้ำที่อยู่ใต้ผิวดิน โดยใช้แรงคน หรือเครื่องยนต์
- 5) อวนช้อน อวนยก หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่ใช้ผืนอวนที่มีลักษณะและรูปร่างเป็นเหลี่ยม หรือกลม วิธีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ จะวางอวนทิ้งไว้ในแนวตั้ง หรือแนวราบ และจะยกหรือดึงอวนขึ้นทันทีเมื่อต้องการจับสัตว์น้ำ
- 6) อวนครอบ หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่มีลักษณะคล้ายแหหรือกล่อง วิธีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ จะปล่อยอวนลงมาจากด้านบนเพื่อครอบสัตว์น้ำที่อยู่ด้านล่าง
- 7) อวนติดตา หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่มีลักษณะเป็นผืนอวนคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า วิธีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ จะวางอวนขวางหรือปิดล้อมสัตว์น้ำ เพื่อให้สัตว์น้ำว่ายชนแล้วติดหรือพันตาอวน
- 8) อวนรุน หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่ใช้อวนลักษณะคล้ายถุง ปากอวนประกบกับคันรุนติดตั้งอยู่หัวเรือ จับสัตว์น้ำโดยวิธีผลักดันด้วยแรงคน หรือเครื่องยนต์
- 9) ลอบ หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่ใช้ดักจับสัตว์น้ำ มีลักษณะเป็นโครงรูปทรงต่าง ๆ ใช้วัสดุหุ้มโดยรอบ และมีส่วนที่เรียกว่า ภา เป็นช่องให้สัตว์น้ำเข้าภายใน

10) โป๊ะ หมายถึง เครื่องมือประจำที่ ประกอบด้วยส่วนของลูกขัง มีลักษณะเป็นรูปทรงต่าง ๆ และมีส่วนของปีกเป็นทางนำให้สัตว์น้ำลงสู่ลูกขัง

11) โพงพาง หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่ใช้ฉนวนลักษณะคล้ายถุง ปากอวนกางยึดติดกับที่ ทำการประมง โดยวิธีให้กระแสน้ำพัดพาสัตว์น้ำเข้าไปในถุงอวน

12) เครื่องมือเบ็ด หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่ประกอบด้วยเบ็ด มีลักษณะโค้งงอเป็นขอส่วนใหญ่มีเงี่ยง และสายเบ็ดเป็นเชือก หรือวัสดุคล้ายเชือก

13) เครื่องมือเบ็ดเตล็ด หมายถึง เครื่องมือทำประมงซึ่งไม่ได้จัดไว้ในเครื่องมือ 12 ประเภท

2.13.2 จำแนกตามขนาดของธุรกิจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) เครื่องมือทำประมงพื้นบ้าน (ขนาดเล็ก) หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่ใช้ประกอบกับเรือมีเครื่องยนต์ในเรือที่มีระวางบรรทุกน้อยกว่า 5 ตันกรอส หรือเรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ หรือเรือไม่มีเครื่องยนต์ หรือไม่ใช่เรือประมง

2) เครื่องมือทำประมงพาณิชย์ หมายถึง เครื่องมือทำประมงที่ใช้ประกอบกับเรือมีเครื่องยนต์ในเรือที่มีระวางบรรทุก 5 ตันกรอสขึ้นไป

2.14 แหล่งทำประมง

หมายถึง บริเวณที่เรือประมงออกไปทำประมงหรือทำการจับสัตว์น้ำซึ่งอาจจะอยู่ในบริเวณเขตน่านน้ำไทยหรือนอกเขตน่านน้ำไทย

1) เขตน่านน้ำของไทย คือ บริเวณน่านน้ำซึ่งห่างจากฝั่งทะเลไทยไม่เกิน 200 ไมล์ ประกอบด้วยบริเวณอ่าวไทยและบริเวณฝั่งทะเลอันดามัน

2) เขตนอกน่านน้ำไทย คือ บริเวณน่านน้ำซึ่งห่างจากฝั่งทะเลไทยเกิน 200 ไมล์ ขึ้นไป

2.15 ชาวประมง

หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป ซึ่งออกทะเลทำประมงในรอบ 12 เดือนที่แล้ว จำนวนชาวประมงในการทำสำมะโนประมงทะเล แยกออกเป็น

ก. จำนวนชาวประมง ณ วันสำมะโน ซึ่งประกอบด้วย

1) สมาชิกในครัวเรือนที่ทำประมงทะเล

2) สมาชิกในครัวเรือนลูกจ้างทำประมงทะเล (ไม่ครอบคลุมครัวเรือนลูกจ้างที่เป็นคนต่างชาติ)

ข. จำนวนชาวประมงที่ออกทะเลในฤดูที่ใช้คนมากที่สุด หมายถึง จำนวนชาวประมงที่ออกทะเล ณ เวลาที่ครัวเรือนที่ทำประมงทะเลต้องใช้คนมากที่สุด จำนวนชาวประมง ดังกล่าวนี้นี้ประกอบด้วย

1) สมาชิกในครัวเรือนที่ทำประมงทะเล

2) ลูกจ้างซึ่งเป็นคนท้องถิ่น (ในจังหวัด) และคนนอกท้องถิ่น (นอกจังหวัด) ซึ่งมาจากจังหวัดอื่นทั้งในและนอกภูมิภาค และต่างประเทศ

2.16 คนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

หมายถึง สมาชิกในครัวเรือนและลูกจ้างที่ทำงานเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น การขุดลอก ซ่อมแซม ปรับปรุงบ่อ การสูบน้ำเข้า-ออกจากบ่อ ให้อาหาร จับสัตว์น้ำ ฯลฯ ไม่รวม ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารวางแผนและจัดการ เสมียนพนักงาน เจ้าหน้าที่ธุรการ

2.17 วันสำมะโน

หมายถึง วันที่ใช้อย่างอิงเกี่ยวกับการนับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

- สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 คือ วันที่ 1 มีนาคม 2528
- สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538 คือ วันที่ 1 เมษายน 2538

บทที่ 3 บทสรุป

ในการวิเคราะห์นี้ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ จำนวน 9 ข้อ โดย 3 หัวข้อแรก (ข้อ 3.1 - 3.3) แสดงให้เห็นภาพรวมของการประมงทะเล และการเปลี่ยนแปลงจำนวนครีวเรือที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการประมงทะเล ซึ่งสามารถแบ่งครีวเรือได้เป็น 2 ประเภท คือ ครีวเรือผู้ประกอบการประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งรวมเรียกว่า ครีวเรือประมง และครีวเรือลูกจ้างทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งรวมเรียกว่า ครีวเรือลูกจ้างประมง ส่วนหัวข้อที่เหลือ 6 ข้อจะทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของครีวเรือในรายละเอียดเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงทะเล และการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครีวเรือ ตลอดจนลักษณะทางด้านประชากรของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

3.1 การเปลี่ยนแปลงลักษณะของการดำเนินงานของครีวเรือประมง

ครีวเรือประมงประกอบด้วย ครีวเรือที่ทำประมงทะเลอย่างเดียว ครีวเรือที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดียว และครีวเรือที่ทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ในอดีตครีวเรือประมงถูกมองว่าเป็นครีวเรือที่ทำประมงทะเลซึ่งจับสัตว์น้ำทะเลตามธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว เพราะครีวเรือที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งมีจำนวนเพียงเล็กน้อย ภายหลังจากทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องทะเลเสื่อมโทรมและลดน้อยลงอย่างมาก เนื่องจากการจับสัตว์น้ำมากเกินไปโดยใช้เครื่องมือทำประมงอวนลาก การเพาะเลี้ยงชายฝั่งจึงถูกนำเข้ามาทดแทนเพื่อดำรงผลผลิตทางการประมงทะเลของประเทศ ซึ่งทำให้การเพาะเลี้ยงชายฝั่งมีบทบาทสำคัญต่อภาคการประมงทะเลอย่างมากในช่วงปี 2528 - 2538

จากตาราง 1 จะเห็นว่าในปี 2538 ทั่วประเทศมีครีวเรือประมงทั้งสิ้น 80,704 ครีวเรือ เพิ่มขึ้นจากปี 2528 ที่มีจำนวนครีวเรือประมง 57,591 ครีวเรือ คิดเป็นร้อยละ 40.1 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 3.4 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของครีวเรือที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเร็วมากที่สุดเกือบ 4 เท่าตัว และครีวเรือที่ทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ร้อยละ 59.6 ในขณะที่การเพิ่มขึ้นของครีวเรือที่ทำประมงทะเลอย่างเดียวมีเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 0.6 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของครีวเรือประมงจำแนกตามลักษณะของการดำเนินงาน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงมาก คือ สัดส่วนของครีวเรือที่ทำประมงทะเลอย่างเดียวลดลงอย่างมากจากร้อยละ 86.6 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 62.2 ในปี 2538 และสัดส่วนของครีวเรือที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดียวเพิ่มขึ้นอย่างมากจากร้อยละ 10.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 34.2 ในปี 2538 ในขณะที่ครีวเรือที่ทำทั้ง 2 อย่างมีสัดส่วนเล็ก.น้อยใกล้เคียงกัน

ตาราง 1 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนประมง จำแนกตามลักษณะของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ลักษณะของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ปี 2538/28	เฉลี่ยต่อปี
รวม	57,591	100.0	80,704	100.0	40.1	3.4
ทำประมงทะเลอย่างเดียว	49,862	86.6	50,176	62.2	0.6	0.1
ทำเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดียว	5,889	10.2	27,592	34.2	368.5	16.7
ทำทั้ง 2 อย่าง	1,840	3.2	2,936	3.6	59.6	4.8

3.2 การเปลี่ยนแปลงจำนวนครัวเรือนประมง

จากการขยายตัวอย่างมากของการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลไปยังจังหวัดชายทะเลต่าง ๆ ทั่วประเทศ นับตั้งแต่ปี 2528 เป็นต้นมา ทำให้ในปี 2538 จำนวนครัวเรือนประมงเพิ่มขึ้นในทุกเขตประมง โดยเพิ่มขึ้นมากที่สุดไนเขตประมง 4 คิดเป็นร้อยละ 61.2 รองลงมาคือ เขตประมง 5 เพิ่มขึ้นร้อยละ 43.9 เขตประมง 1 เพิ่มขึ้นร้อยละ 40.2 และเขตประมง 3 เพิ่มขึ้นร้อยละ 26.6 ตามลำดับ สำหรับเขตประมง 2 มีจำนวนครัวเรือนประมงเพิ่มน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 12.5 ทั้งนี้เนื่องจากเขตนี้เป็นบริเวณอ่าวไทยตอนในประกอบด้วย จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ ซึ่งเมื่อประมาณปี 2530 การเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาได้เจริญเติบโตอย่างมากใน 3 จังหวัดนี้ก่อน และ 3 - 4 ปี ถัดมาฟาร์มกุ้งส่วนใหญ่ประสบปัญหาสภาพแวดล้อมน้ำเน่าเสียจากการทำนากุ้งและโรคกุ้งระบาด ทำให้ฟาร์มกุ้งเป็นจำนวนมากต้องเลิกกิจการ หรือเปลี่ยนกลับไปเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติอย่างเดิม ต่อมาการเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาได้เคลื่อนย้ายไปเจริญเติบโตบริเวณเขตประมง 4 (บริเวณอ่าวไทยตอนใต้) และเขตประมง 5 (ฝั่งทะเลอันดามัน)

นอกจากนี้ยังพบว่า ในปี 2528 และ 2538 จำนวนครัวเรือนประมงทั้งสิ้นกว่าครึ่งหนึ่ง รวมกันอยู่ในเขตประมง 4 และเขตประมง 5 คล้ายคลึงกัน (ตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนประมง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ปี 2538/28	เฉลี่ยต่อปี
รวม	57,591	100.0	80,704	100.0	40.1	3.4
เขตประมง 1	7,777	13.5	10,905	13.5	40.2	3.4
เขตประมง 2	10,571	18.4	11,892	14.7	12.5	1.2
เขตประมง 3	8,032	13.9	10,167	12.6	26.6	2.4
เขตประมง 4	16,350	28.4	26,350	32.7	61.2	4.9
เขตประมง 5	14,861	25.8	21,390	26.5	43.9	3.7

3.3 การเปลี่ยนแปลงจำนวนครัวเรือนลูกจ้างประมง

ในช่วงปี 2528 - 2538 จำนวนครัวเรือนประมงที่เพิ่มขึ้นมากส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งในพื้นที่เพาะเลี้ยงขนาดเล็กซึ่งใช้แรงงานในครัวเรือนอย่างเดียวโดยไม่จ้างลูกจ้าง จึงทำให้จำนวนครัวเรือนลูกจ้างประมงเพิ่มขึ้นค่อนข้างน้อยในช่วงเวลาเดียวกัน

จากตาราง 3 จะเห็นว่าในปี 2538 ทั่วประเทศมีจำนวนครัวเรือนลูกจ้างประมงทั้งสิ้น 29,302 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นจากปี 2528 ที่มีจำนวน 26,904 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.9 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.9 ต่อปีเท่านั้น อัตราการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนลูกจ้างประมงเฉลี่ยต่อปีนับว่าน้อยเมื่อเทียบกับอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนประมงคือ ร้อยละ 3.4

เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายเขตประมง พบว่า จำนวนครัวเรือนลูกจ้างประมงเพิ่มขึ้นในทุกเขตประมง ยกเว้นเขตประมง 2 ที่มีจำนวนครัวเรือนลูกจ้างประมงลดลงถึงร้อยละ 33.9 ทั้งที่เขตประมงนี้มีจำนวนครัวเรือนประมงเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.5 (ตาราง 2) ทั้งนี้เพราะจำนวนครัวเรือนประมงที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นครัวเรือนที่ทำเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งส่วนใหญ่ไม่จ้างลูกจ้าง ในขณะที่ครัวเรือนที่ทำประมงทะเลและมีการจ้างลูกจ้างมีจำนวนลดลง

ตาราง 3 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนลูกจ้างประมง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ปี 2538/28	เฉลี่ยต่อปี
รวม	26,904	100.0	29,302	100.0	8.9	0.9
เขตประมง 1	2,030	7.5	2,598	8.9	28.0	2.5
เขตประมง 2	5,210	19.4	3,442	11.7	-33.9	-4.1
เขตประมง 3	3,864	14.4	4,417	15.1	14.3	1.3
เขตประมง 4	10,036	37.3	11,521	39.3	14.8	1.4
เขตประมง 5	5,764	21.4	7,324	25.0	27.1	2.4

3.4 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจการทำประมงทะเล

เพื่อให้การศึกษาวិเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจของการทำประมงทะเลครอบคลุมทุกครัวเรือนที่ทำประมงทะเลทั้งหมด ดังนั้น จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเลในหัวข้อนี้จะนับรวมจำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเลอย่างเดียว และครัวเรือนที่ทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่งเข้าไว้ด้วยกัน

3.4.1 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเล

เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องทะเลไทยลดลงอย่างมาก จึงทำให้จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเลมีแนวโน้มที่จะลดลงในอนาคต จากตาราง 4 พบว่าในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเลทั่วประเทศ (24 จังหวัดชายทะเล) มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย จากจำนวน 51,702 ครัวเรือนในปี 2528 เป็น 53,112 ครัวเรือนในปี 2538 คือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.7 หรือเพิ่มขึ้นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.3 ต่อปี และเมื่อพิจารณาเป็นรายเขตประมงจะเห็นว่า ในเขตประมง 1 - 3 จำนวน

ครัวเรือนที่ทำประมงทะเลลดลงร้อยละ 12.3 14.8 และ 0.8 ตามลำดับ ยกเว้นเขตประมง 4 และเขตประมง 5 ที่มีจำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเลเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.4 และ 16.3 นอกจากนี้ พบว่า สัดส่วนของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลในเขตประมง 4 - 5 รวมกันเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 58.6 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 63.3 ในปี 2538 แสดงว่าบริเวณอ่าวไทยตอนใต้และฝั่งทะเลอันดามันยังคงเป็นแหล่งทำประมงที่สำคัญของไทยที่ยังพอมีสถิติภาพบ้าง

ตาราง 4 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ปี 2538/28	เฉลี่ยต่อปี
รวม	51,702	100.0	53,112	100.0	2.7	0.3
เขตประมง 1	7,170	13.9	6,287	11.8	-12.3	-1.3
เขตประมง 2	6,883	13.3	5,866	11.1	-14.8	-1.6
เขตประมง 3	7,367	14.2	7,311	13.8	-0.8	-0.8
เขตประมง 4	15,791	30.6	16,802	31.6	6.4	0.6
เขตประมง 5	14,491	28.0	16,846	31.7	16.3	1.5

3.4.2 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของการดำเนินงาน

ในตาราง 5 แสดงให้เห็นว่า จำนวนและรูปแบบการดำเนินงานของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 เกือบจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ยกเว้นการดำเนินงานร่วมกันที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครัวเรือนที่ทำประมงทะเลขนาดเล็กหลายครัวเรือนจะทำประมงทะเลชายฝั่งร่วมกันโดยอาศัยเรือประมงผู้อื่นไปจับสัตว์น้ำและแบ่งปันผลผลิต รวมทั้งร่วมกันออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน กล่าวคือ จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเลที่ดำเนินงานเป็นของตนเองเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2528 ที่มีจำนวน 51,087 ครัวเรือน เป็น 51,668 ครัวเรือน ในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1.1 ส่วนครัวเรือนที่ดำเนินงานร่วมกันมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 590 ครัวเรือนในปี 2528 เป็น 1,420 ครัวเรือนในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 1.4 เท่าตัว ในทางกลับกันจำนวนบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในปี 2538 ลดลงเหลือ 24 บริษัท จากปี 2528 ที่มี 25 บริษัท

ตาราง 5 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ประเภทของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ปี 2538/28	เฉลี่ยต่อปี
รวม	51,702	100.0	53,112	100.0	2.7	0.3
ดำเนินงานเป็นของตนเอง	51,087	98.8	51,668	97.3	1.1	0.1
ดำเนินงานร่วมกัน	590	1.1	1,420	2.7	140.7	9.2
บริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล	25	0.1	24	0.0	-4.0	-0.4

3.4.3 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามขนาดของการดำเนินงาน

ขนาดของการดำเนินงานของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลพิจารณาได้จากประเภทและขนาดของเรือที่ใช้ ซึ่งในการวิเคราะห์สามารถจัดแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็ก และครัวเรือนที่ทำประมงพาณิชย์ ปัจจุบันนี้ยังไม่มีการกำหนดค่านิยามสากลของครัวเรือน 2 กลุ่มดังกล่าว ในรายงานฉบับนี้จึงใช้ข้อกำหนดในการจัดแบ่งให้สอดคล้องกับการจำแนกประเภทของเครื่องมือทำประมงตามขนาดธุรกิจ คือ เครื่องมือทำประมงพื้นบ้าน (ขนาดเล็ก) และประมงพาณิชย์ซึ่งจัดทำโดยคณะทำงานจัดทำค่านิยามและการจัดจำแนกเครื่องมือทำประมงล่าสุดของกรมประมง (กรมประมง 2540) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาข้อมูลสำมะโนประมงทะเล ปี 2528 ของ ดร.กังวาลย์ จันทรโชติ ที่กำหนดกลุ่มครัวเรือนที่ทำประมงพาณิชย์ เป็นกลุ่มที่ครัวเรือนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 50 จ้างลูกจ้างทำประมง พบในครัวเรือนที่ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือขนาดระวางบรรทุก 5 ตันกรอสขึ้นไป ส่วนกลุ่มครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กเป็นกลุ่มที่ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 50 ใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือน พบในครัวเรือนที่ไม่ใช้เรือ ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว) และใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือขนาดระวางบรรทุกต่ำกว่า 5 ตันกรอส

ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 ครัวเรือนที่ทำประมงทะเลทั่วประเทศ (24 จังหวัดชายทะเล) ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 80 ยังคงเป็นครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็กไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนครัวเรือนที่เหลือเป็นครัวเรือนที่ทำประมงพาณิชย์ซึ่งมีไม่ถึงร้อยละ 20 สัดส่วนของครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็กเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในเขตประมง 1 เขตประมง 4 และเขตประมง 5 และมีสัดส่วนลดลงในเขตประมง 2 และเขตประมง 3 สำหรับเขตประมง 2 ซึ่งเป็นเขตที่การประมงพาณิชย์เริ่มพัฒนาเจริญก้าวหน้ามาก่อนที่ จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม ก็ยังคงมีครัวเรือนที่ทำประมงพาณิชย์ มากกว่าเขตประมงอื่น และมีสัดส่วนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 35.9 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 37.3 ในปี 2538

ตาราง 6 อัตราร้อยละของคร้วเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามขนาดของการดำเนินงาน และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวมทุกขนาด	ประมงขนาดเล็ก	ประมงพาณิชย์	รวมทุกขนาด	ประมงขนาดเล็ก	ประมงพาณิชย์
รวม	100.0	81.3	18.7	100.0	84.5	15.5
เขตประมง 1	100.0	76.9	23.1	100.0	81.0	19.0
เขตประมง 2	100.0	64.1	35.9	100.0	62.7	37.3
เขตประมง 3	100.0	77.6	22.4	100.0	76.0	24.0
เขตประมง 4	100.0	85.6	14.4	100.0	89.3	10.7
เขตประมง 5	100.0	88.7	11.3	100.0	92.2	7.8

3.4.4 จำนวนคร้วเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก

ในการทำประมงทะเลคร้วเรือนหนึ่งอาจใช้เครื่องมือทำประมงหลายชนิด โดยเฉพาะคร้วเรือนที่ทำประมงทะเลขนาดเล็กจะเปลี่ยนแปลงเครื่องมือตามฤดูกาลน้ำ ดังนั้นในการศึกษาการใช้เครื่องมือทำประมงของคร้วเรือน ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 จะพิจารณาเฉพาะเครื่องมือทำประมงหลักซึ่งทำรายได้ให้กับคร้วเรือนมากที่สุด (ตาราง 7)

อวนลาก เป็นเครื่องมือที่สำคัญของการทำประมงพาณิชย์ที่ใช้จับสัตว์น้ำชนิดที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นทะเลหรือเหนือพื้นทะเล ขณะทำการประมงสัตว์น้ำที่อยู่หน้าปากอวนจะถูกกวาดต้อนให้เข้าไปรวมกันที่ก้นอวน การทำประมงประเภทอวนลากมีด้วยกัน 3 ชนิด คือ อวนลากแผ่นตะเฆ่ อวนลากคู่ และอวนลากคานต่าง ในบรรดาอวนลากทั้ง 3 ชนิด อวนลากแผ่นตะเฆ่พบมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 69.6 ของคร้วเรือนที่ใช้เครื่องมือทำประมงอวนลากในปี 2538 ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 จำนวนคร้วเรือนที่ใช้เครื่องมือทำประมงอวนลากแผ่นตะเฆ่มีแนวโน้มลดลง คือในปี 2538 มีจำนวนคร้วเรือนที่ใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่ทั้งสิ้น 3,294 คร้วเรือน ลดลงจากในปี 2528 ที่มีจำนวน 4,833 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.8 ส่วนคร้วเรือนที่ใช้อวนลากคู่เพิ่มขึ้นจำนวน 76 คร้วเรือน จาก 376 คร้วเรือนในปี 2528 เป็น 452 คร้วเรือนในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.2 และจำนวนคร้วเรือนที่ใช้อวนลากคานต่างเพิ่มขึ้น 140 คร้วเรือน จาก 846 คร้วเรือนในปี 2528 เป็น 986 คร้วเรือนในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.5 ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายลดการทำประมงที่ใช้เครื่องมือทำประมงประเภทอวนลาก โดยให้เปลี่ยนไปใช้เครื่องมือทำประมงประเภทอื่น และส่งเสริมการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เพราะอวนลากขณะทำการประมงชายฝั่ง สัตว์น้ำที่อยู่ในวัยอ่อนหรือขนาดเล็กยังไม่เต็มที่จะถูกอวนกวาดต้อนไปพร้อมกับสัตว์น้ำที่มีขนาดโตเต็มที่ ส่งผลให้ปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลไทยร่วงหล่นจนเกือบหมด และส่งผลสะท้อนกลับมาที่ชาวประมง ทำให้จับสัตว์น้ำได้น้อยลงมากไม่คุ้มทุน เรือประมงอวนลากแผ่นตะเฆ่จึงต้องขยายแหล่งทำประมงทะเลออกไปจนเกิดปัญหาการรุกร้าเขตน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้านจนถูกจับกุมและถูกยึดเรือประมงบ่อยครั้ง

อวนล้อมจับ เป็นเครื่องมือทำประมงพาณิชย์ที่สำคัญรองจากอวนลาก ใช้จับสัตว์น้ำชนิดที่อยู่รวมกันเป็นฝูง หรือล่องวงให้มารวมกันเป็นฝูงใหญ่โดยใช้แสงไฟล่อ หรือขัง เครื่องมือที่สำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ อวนล้อมจับปลากะตัก อวนดำ และอวนล้อมซั้ง ในปี 2538 มีจำนวนคร่าวเรือที่ใช้เครื่องมืออวนล้อมจับปลากะตักทั้งสิ้น 398 คร่าวเรือ เพิ่มขึ้นจากปี 2528 ที่มีจำนวน 213 คร่าวเรือ คิดเป็นร้อยละ 86.9 ส่วนคร่าวเรือที่ใช้อวนดำในปี 2538 มีจำนวนเพิ่มขึ้น 50 คร่าวเรือ จาก 210 คร่าวเรือ ในปี 2528 เป็น 260 คร่าวเรือในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.8 และจำนวนคร่าวเรือที่ใช้อวนล้อมซั้งเกือบจะไม่เปลี่ยนแปลงโดยเพิ่มขึ้นเพียง 6 คร่าวเรือ จากปี 2528 ที่มี 60 คร่าวเรือ

อวนครอบหมึก แห้วยักษ์ เป็นเครื่องมือทำประมงพาณิชย์ที่มีแนวโน้มการใช้เพิ่มขึ้นมากอย่างชัดเจน เครื่องมือที่สำคัญ คือ แห้วยักษ์ หรือเรียกกันว่าเรือโดหมึกซึ่งใช้จับปลาหมึกกล้วย ในปี 2538 มีคร่าวเรือที่ใช้เครื่องมืออวนครอบหมึก แห้วยักษ์จำนวน 1,519 คร่าวเรือ เพิ่มขึ้นจากจำนวน 1,161 คร่าวเรือ ในปี 2528 คิดเป็นร้อยละ 30.8

อวนติดตา เครื่องมือประเภทนี้ที่ใช้ในการทำประมงพาณิชย์ ได้แก่ อวนลอยปลาอินทรี อวนล้อมติดปลาทุ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมงขนาดเล็ก เช่น อวนลอยกุ้ง อวนจมปู อวนลอยปลาทุ เป็นต้น

ในช่วงระยะเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 จำนวนคร่าวเรือที่ใช้อวนลอยปลาอินทรี และอวนล้อมติดปลาทุได้ลดลงค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ 55.8 และร้อยละ 35.7 ตามลำดับ สำหรับอวนลอยกุ้งและอวนจมปูยังคงเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้มากที่สุดในคร่าวเรือทำประมงทะเลขนาดเล็ก โดยที่จำนวนคร่าวเรือทำประมงอวนลอยกุ้งในปี 2538 ลดลงจากปี 2528 ร้อยละ 3.2 ในขณะที่จำนวนคร่าวเรือที่ใช้อวนจมปูเพิ่มขึ้น ร้อยละ 41.9

ลอบ เป็นเครื่องมือทำประมงพื้นบ้านมีชื่อเรียกตามสัตว์น้ำเป้าหมายหลักที่จับ เช่น ลอบปลา ลอบปลาหมึก ลอบปู ลอบกุ้ง เป็นต้น ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 จำนวนคร่าวเรือที่ใช้ลอบเพิ่มขึ้นประมาณเท่าตัว เมื่อพิจารณาชนิดของลอบที่ใช้จับสัตว์น้ำ พบว่า คร่าวเรือที่ใช้ลอบปลาหมึกเพิ่มขึ้นมากที่สุดกว่า 3 เท่าตัว รองลงมาคือ ลอบปูเพิ่มขึ้น 1 เท่าตัว

อวนรุนใช้เรือ เป็นเครื่องมือที่ถูกกล่าวหาเช่นเดียวกับอวนลากว่าทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง ในช่วงเวลา 10 ปี ดังกล่าว จำนวนคร่าวเรือทำประมงอวนรุนลดลงเพียง 178 คร่าวเรือ หรือร้อยละ 5.0 เท่านั้น

โป๊ะและโพงพาง เป็นเครื่องมือทำประมงพื้นบ้านที่สำคัญในอดีต ในปี 2538 มีคร่าวเรือที่ใช้โป๊ะ 237 คร่าวเรือ เพิ่มขึ้นจากปี 2528 จำนวน 61 คร่าวเรือ หรือร้อยละ 34.7 ส่วนคร่าวเรือทำประมงที่ใช้โพงพาง ในปี 2538 มีจำนวน 1,812 คร่าวเรือ ลดลงจาก 2,713 คร่าวเรือในปี 2528 หรือลดลงร้อยละ 33.2

ตาราง 7 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของเครื่องมือ
ทำประมงหลัก ปี 2528 และ 2538

ประเภทของเครื่องมือ ทำประมงหลัก	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		จำนวน ครัวเรือนที่ เพิ่มขึ้น	ร้อยละ ของการ เปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
รวม	51,702	100.0	53,112	100.0	1,410	2.7
อวนลาก	6,055	11.7	4,732	8.9	-1,323	-21.8
อวนลากแผ่นตะเฒ่	4,833	9.4	3,294	6.1	-1,539	-31.8
อวนลากคู่	376	0.7	452	0.9	76	20.2
อวนลากคานต่าง	846	1.6	986	1.9	140	16.5
อวนล้อมจับ	852	1.6	940	1.8	88	10.3
อวนล้อมจับปลากะตัก	213	0.4	398	0.8	185	86.9
อวนดำ	210	0.4	260	0.5	50	23.8
อวนล้อมซั้ง	60	0.1	66	0.1	6	10.0
อวนดั่งเก	13	0.0	2	0.0	-11	-84.6
อวนล้อมจับอื่น ๆ	^{1/} 356	0.7	214	0.4	-142	-39.9
อวนครอบหมึก แหย์ก้น	1,161	2.3	1,519	2.9	358	30.8
อวนติดตา	22,392	43.3	25,437	47.9	3,045	13.6
อวนลอยปลาอินทรี (ปลาโอ)	362	0.7	151	0.3	-211	-55.8
อวนลอยปลาทู	900	1.7	1,802	3.4	902	100.2
อวนจมปู	4,966	9.6	7,046	13.3	2,080	41.9
อวนลอยกุ้ง	10,163	19.7	9,841	18.5	-322	-3.2
อวนล้อมติดปลาทู	437	0.8	281	0.5	-156	-35.7
อวนติดตาอื่น ๆ	5,564	10.8	6,316	11.9	752	13.1
ลอบ	3,032	5.9	6,272	11.8	3,240	106.9
ลอบปลาหมึก	470	0.9	1,936	3.7	1,466	311.9
ลอบปู	796	1.6	1,668	3.1	872	109.5
ลอบอื่น ๆ	1,766	3.4	2,668	5.0	902	51.1
โป๊ะ	176	0.3	237	0.4	61	34.7
โพงพาง	2,713	5.3	1,812	3.4	-901	-33.2
อวนรุนใช้เรือ	3,559	6.9	3,381	6.4	-178	-5.0
เบ็ด	2,608	5.0	2,610	4.9	2	0.1
เครื่องมืออื่น ๆ	9,154	17.7	6,172	11.6	-2,982	-32.6

^{1/} รวมอวนล้อมจับที่ใช้แสงไฟล่อ 213 ครัวเรือน

ตาราง 8 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538			
	ประมงขนาดเล็ก		ประมงพาณิชย์		ประมงขนาดเล็ก		ประมงพาณิชย์	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	42,016	100.0	9,688	100.0	44,867	100.0	8,245	100.0
อวนลาก	1,482	3.5	4,573	47.2	1,490	3.3	3,242	39.3
อวนลากแผ่นตะเฒ่	643	1.5	4,190	43.2	504	1.1	2,790	33.8
อวนลากคู่	-	-	376	3.9	-	-	452	5.5
อวนลากคานถ่าง	839	2.0	7	0.1	986	2.2	-	-
อวนล้อมจับ	211	0.5	641	6.6	280	0.6	660	8.0
อวนล้อมจับปลากระตัก	77	0.2	136	1.4	173	0.4	225	2.7
อวนดำ	3	0.0	207	2.1	1	0.0	259	3.2
อวนล้อมซั้ง	2	0.0	58	0.6	8	0.0	58	0.7
อวนตั้งเก	-	-	13	0.1	-	-	2	0.0
อวนล้อมจับอื่น ๆ	129	0.3	227 ^{1/}	2.4	98	0.2	116 ^{2/}	1.4
อวนครอบหมึก แหย์กัษ	209	0.5	952	9.8	326	0.7	1,193	14.5
อวนติดตาม	20,649	49.2	1,743	18.0	24,003	53.5	1,434	17.4
อวนลอยปลาอินทรี	151	0.4	211	2.2	51	0.1	100	1.2
อวนลอยปลาทู	821	1.9	79	0.8	1,656	3.7	146	1.8
อวนจมปู	4,520	10.8	446	4.6	6,624	14.8	422	5.1
อวนลอยกุ้ง	9,437	22.5	726	7.5	9,327	20.8	514	6.2
อวนล้อมติดตามปลาทู	316	0.8	121	1.3	194	0.4	87	1.1
อวนติดตามอื่น ๆ	5,404	12.8	160	1.6	6,151	13.7	165	2.0
ลอบ	2,925	6.9	107	1.1	5,836	13.0	436	5.3
ลอบปลาหมึก	406	0.9	64	0.7	1,563	3.5	373	4.5
ลอบปู	793	1.9	3	0.0	1,635	3.6	33	0.4
ลอบอื่น ๆ	1,726	4.1	40	0.4	2,638	5.9	30	0.4
โปิ๊ะ	119	0.3	57	0.6	207	0.5	30	0.4
โพงพาง	2,650	6.3	63	0.6	1,776	4.0	36	0.4
อวนรุนใช้เรือ	2,438	5.8	1,121	11.6	2,560	5.7	821	9.9
เบ็ด	2,351	5.6	257	2.7	2,466	5.5	144	1.8
เครื่องมืออื่น ๆ	8,982	21.4	172	1.8	5,923	13.2	249	3.0

^{1/} รวมอวนล้อมจับที่ใช้แสงไฟล่อ 210 ครัวเรือน

^{2/} รวมอวนล้อมจับปลาทู 85 ครัวเรือน และอวนล้อมจับปลาโอ 26 ครัวเรือน

3.4.5 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลักและขนาดของการดำเนินงาน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการใช้เครื่องมือทำประมงหลักของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลแยกตามขนาดของการดำเนินงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครัวเรือนทำประมงขนาดเล็ก และกลุ่มครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ ในช่วง 10 ปีระหว่าง 2528 - 2538 พบว่า ครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังคงใช้เครื่องมือทำประมงประเภทอวนติดตา ได้แก่ อวนลอยกุ้ง และอวนจมปู โดยสัดส่วนของครัวเรือนที่ใช้อวนจมปูเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.8 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 14.8 ในปี 2538 ในขณะที่สัดส่วนของครัวเรือนที่ใช้อวนลอยกุ้งลดลงจากร้อยละ 22.5 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 20.8 ในปี 2538 อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่ครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กหันมาใช้เครื่องมือทำประมงประเภทลอบมากขึ้น โดยเฉพาะลอบปลาหมึก และลอบปู กล่าวคือ สัดส่วนของครัวเรือนที่ใช้ลอบปลาหมึก และลอบปูเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากจากร้อยละ 0.9 และ 1.9 ตามลำดับ ในปี 2528 เป็นร้อยละ 3.5 และ 3.6 ในปี 2538

สำหรับครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ส่วนใหญ่จะใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่พบว่า ในช่วงปี 2528 - 2538 มีแนวโน้มการใช้เครื่องมือนี้ลดลงและเปลี่ยนไปใช้เครื่องมืออวนครอบหมึก แทนที่เพิ่มขึ้นคือ สัดส่วนของครัวเรือนที่ใช้อวนลากแผ่นตะเฆ่ลดลงจากร้อยละ 43.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 33.1 ในปี 2538 และสัดส่วนของครัวเรือนที่ใช้เครื่องมืออวนครอบหมึก แทนที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.8 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 14.5 ในปี 2538 (ตาราง 8)

3.4.6 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามการจ้างลูกจ้าง

อัตราการจ่ายของการจ้างงานของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลในทุกขนาดของการดำเนินงานทั้งปี 2528 และ 2538 มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ ครัวเรือนที่ไม่ใช้เรือ ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ และใช้เรือที่มีเครื่องยนต์ในเรือขนาดตันกรอสต่ำกว่า จะมีการจ้างลูกจ้างน้อยกว่า หรือใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนอย่างเดียวมากกว่าครัวเรือนที่ใช้เรือที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าหรือขนาดตันกรอสสูงกว่า และเป็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช้เรือ ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ และใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือน้อยกว่า 5 ตันกรอสใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนอย่างเดียวมากกว่าร้อยละ 60 และจ้างลูกจ้างน้อยกว่าร้อยละ 40 ในขณะที่ครัวเรือนที่ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือตั้งแต่ 5 ตันกรอสขึ้นไปจ้างลูกจ้างมากกว่าร้อยละ 60 และใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนอย่างเดียวน้อยกว่าร้อยละ 40 (ตาราง 9) ซึ่งอัตราการจ่ายของการจ้างลูกจ้างได้ถูกนำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการจำแนกขนาดของการดำเนินงานของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลอย่างคร่าว ๆ ว่าเป็นครัวเรือนทำประมงขนาดเล็ก หรือพาณิชย์ คือ ให้กลุ่มครัวเรือนที่ทำประมงทะเลโดยใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าร้อยละ 60 เป็นประมงขนาดเล็ก และกลุ่มที่เหลือที่ใช้แรงงานในครัวเรือนอย่างเดียวน้อยกว่าร้อยละ 40 เป็นประมงพาณิชย์ (แผนภูมิ 4)

ตาราง 9 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามการจ้างลูกจ้าง และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวม	ไม่จ้างลูกจ้าง	จ้างลูกจ้าง	รวม	ไม่จ้างลูกจ้าง	จ้างลูกจ้าง
รวม	100.0	70.3	29.7	100.0	74.6	25.4
ไม่ใช้เรือ	100.0	98.8	1.2	100.0	99.6	0.4
ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์	100.0	98.1	1.9	100.0	97.6	2.4
ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ	100.0	77.8	22.2	100.0	84.3	15.7
ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ	100.0	34.4	65.6	100.0	33.9	66.1
น้อยกว่า 5 ตันกรอส	100.0	69.3	30.7	100.0	69.6	30.4
5 - 9	100.0	33.3	66.7	100.0	36.9	63.1
10 - 19	100.0	12.1	87.9	100.0	16.4	83.6
20 - 29	100.0	4.3	95.7	100.0	6.2	93.8
30 - 49	100.0	1.8	98.2	100.0	4.2	95.8
50 - 99	100.0	0.3	99.7	100.0	0.8	99.2
100 ตันกรอสขึ้นไป	100.0	-	100.0	100.0	-	100.0

3.4.7 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเลที่จ้างลูกจ้าง จำแนกตามลักษณะการจ่ายค่าจ้างแรงงาน

ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 ครัวเรือนที่ทำประมงทะเลที่มีการจ้างลูกจ้างทำประมงทุกขนาดทั้งประมงขนาดเล็ก และประมงพาณิชย์ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ่ายค่าแรงงานเป็นระบบแบ่งส่วนเพิ่มขึ้นอย่างมาก และลดการจ่ายในรูปของเงินเดือน/ค่าจ้างอย่างเดียว นอกจากนี้ครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ทุกขนาดยังเปลี่ยนไปจ่ายเป็นทั้งเงินเดือน/ค่าจ้าง และแบ่งส่วนเพิ่มขึ้นจากปี 2528 แต่ก็ยังน้อยกว่าจ่ายระบบแบ่งส่วนอย่างเดียว ยกเว้นครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ ตั้งแต่ 100 ตันกรอสขึ้นไปที่จะจ่ายในรูปของเงินเดือน/ค่าจ้างอย่างเดียวพอกันกับจ่ายเป็นทั้งเงินเดือน/ค่าจ้างและแบ่งส่วน และมากกว่าจ่ายเป็นระบบแบ่งส่วนอย่างเดียว

จากตาราง 10 จะเห็นว่า ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ลักษณะการจ่ายค่าแรงงานลูกเรือประมงเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก โดยมีแนวโน้มจ่ายเป็นเงินเดือน/ค่าจ้างลดลง แต่จ่ายเป็นระบบแบ่งส่วนเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ ครัวเรือนที่ทำประมงทะเลซึ่งจ้างลูกเรือประมงทั่วประเทศจ่ายค่าแรงงานในรูปแบบของระบบแบ่งส่วนเพิ่มขึ้นมากจากร้อยละ 50.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 74.8 ในปี 2538 โดยสัดส่วนของการจ่ายค่าแรงงานแบบแบ่งส่วนอย่างเดียวเพิ่มขึ้นมากที่สุดจากร้อยละ 39.7 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 61.6 ในปี 2538 ในขณะที่สัดส่วนการจ่ายแบบทั้งให้เป็นเงินเดือน/ค่าจ้าง และแบ่งส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 10.6 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 13.2 ในปี 2538 สำหรับการจ่ายค่าแรงงานลูกเรือประมงเป็นเงินเดือน/ค่าจ้างอย่างเดียวมีสัดส่วนลดลงค่อนข้างมากจากร้อยละ 45.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 24.7 ในปี 2538

ตาราง 10 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามลักษณะการจ้างค่าแรงงาน และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538						
	รวม	เงินเดือน/ ค่าจ้าง	ระบบแบ่งส่วน		รวม	เงินเดือน/ ค่าจ้าง	ระบบแบ่งส่วน		อื่น ๆ		
			รวม	แบ่งส่วน อย่างเดียว			เงินเดือน/ ค่าจ้าง และ แบ่งส่วน	รวม		แบ่งส่วน อย่างเดียว	เงินเดือน/ ค่าจ้าง และ แบ่งส่วน
รวม	100.0	45.2	50.3	39.7	10.6	4.5	74.8	24.7	61.6	13.2	0.5
เขตประมง 1	100.0	54.3	40.8	30.5	10.3	4.9	50.9	46.9	38.3	12.6	2.2
เขตประมง 2	100.0	61.1	35.2	21.2	14.0	3.7	50.3	49.5	29.4	20.9	0.2
เขตประมง 3	100.0	56.1	41.2	32.1	9.1	2.7	79.7	19.6	66.3	13.4	0.7
เขตประมง 4	100.0	33.1	63.1	53.9	9.2	3.8	89.1	10.7	80.4	8.7	0.2
เขตประมง 5	100.0	38.9	52.4	39.8	12.6	8.7	79.5	20.1	65.4	14.1	0.4

ตาราง 11 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำโปรแกรมทะเล จำแนกตามลักษณะการจ่ายค่าแรงงาน และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538							
	รวม	เงินเดือน/ ค่าจ้าง	ระบบแบ่งส่วน		รวม	เงินเดือน/ ค่าจ้าง	ระบบแบ่งส่วน		อื่น ๆ			
			รวม	แบ่งส่วน อย่างเดียว			เงินเดือน/ ค่าจ้าง และ แบ่งส่วน	รวม		แบ่งส่วน อย่างเดียว	เงินเดือน/ ค่าจ้าง และ แบ่งส่วน	
รวม	100.0	45.2	50.3	39.7	10.6	4.5	100.0	24.7	74.8	61.6	13.2	0.5
ทำประมงขนาดเล็ก	100.0	44.2	50.2	41.6	8.6	5.6	100.0	16.7	82.8	74.9	7.9	0.5
ไม่ใช้เรือ	100.0	15.0	57.5	47.5	10.0	27.5	100.0	30.8	69.2	53.8	15.4	-
เรือไม่มีเครื่องยนต์	100.0	33.1	42.3	32.4	9.9	24.6	100.0	24.2	75.8	74.2	1.6	-
เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ	100.0	45.1	49.7	41.3	8.4	5.2	100.0	13.5	86.2	78.2	8.0	0.3
เรือมีเครื่องยนต์ในเรือยกท่า 5 ตันกรอส	100.0	42.3	52.8	43.6	9.2	4.9	100.0	32.3	66.3	58.8	7.5	1.4
ทำประมงพาณิชย์	100.0	46.2	50.5	37.9	12.6	3.3	100.0	32.7	66.7	48.3	18.4	0.6
5 - 9 ตันกรอส	100.0	46.5	49.2	41.5	7.7	4.3	100.0	31.6	67.5	57.8	9.7	0.9
10 - 19 ตันกรอส	100.0	46.3	49.8	38.8	11.0	3.9	100.0	31.3	67.6	55.8	11.8	1.1
20 - 29 ตันกรอส	100.0	46.6	50.7	36.3	14.4	2.7	100.0	34.6	65.2	45.5	19.7	0.2
30 - 49 ตันกรอส	100.0	40.6	58.2	38.7	19.5	1.2	100.0	28.2	71.8	46.5	25.3	-
50 - 99 ตันกรอส	100.0	49.0	49.6	30.5	19.1	1.4	100.0	35.7	64.2	34.6	29.6	0.1
100 ตันกรอสขึ้นไป	100.0	45.5	52.8	23.7	29.1	1.7	100.0	38.7	61.3	22.6	38.7	-

ในทำนองเดียวกันทุกเขตประมงมีสัดส่วนของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล ซึ่งจ่ายค่าจ้างแรงงานลูกเรือประมงเป็นแบบแบ่งส่วนอย่างเดียวก่อนหน้านี้แต่จ่ายเป็นเงินเดือน/ค่าจ้างอย่างเดียวลดลง

เมื่อคำนึงถึงการจ่ายค่าแรงงานของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล ซึ่งมีขนาดของการดำเนินงานต่าง ๆ ในตาราง 11 พบว่า ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการจ่ายค่าจ้างคือสัดส่วนของครัวเรือนทุกขนาดของการดำเนินงานทั้งประมงขนาดเล็กและประมงพาณิชย์จ่ายเป็นเงินเดือน/ค่าจ้างลดลง และในทางกลับกันสัดส่วนของครัวเรือนที่จ่ายเป็นระบบแบ่งส่วนอย่างเดียวก่อนหน้านี้เพิ่มขึ้นในทุกขนาดของการดำเนินงาน ยกเว้นขนาด 100 ตันกรอสขึ้นไปที่จ่ายระบบแบ่งส่วนอย่างเดียวก่อนหน้านี้ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 23.7 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 22.6 ในปี 2538 นอกจากนี้การจ่ายค่าแรงงานทั้งเป็นเงินเดือน/ค่าจ้างและแบ่งส่วน มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเฉพาะในครัวเรือนทำประมงพาณิชย์และทุกขนาดของการดำเนินงาน และเป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนที่ทำประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่กว่าจะมีสัดส่วนการจ่ายค่าแรงงานแบบนี้สูงกว่าครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ที่มีขนาดเล็กกว่า อย่างไรก็ตามครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ที่มีขนาดของการดำเนินงานตั้งแต่ 100 ตันกรอสขึ้นไปมีสัดส่วนการจ่ายค่าแรงงานทั้งแบบจ่ายเป็นเงินเดือน/ค่าจ้าง และแบ่งส่วนเท่ากับสัดส่วนของครัวเรือนที่จ่ายเป็นเงินเดือน/ค่าจ้างอย่างเดียวแต่สูงกว่าที่จ่ายเป็นระบบแบ่งส่วนอย่างเดียว ในขณะที่ครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ที่มีขนาดของการดำเนินงานต่ำกว่า 100 ตันกรอสมีสัดส่วนการจ่ายค่าแรงงานแบบจ่ายเป็นทั้งเงินเดือน/ค่าจ้าง และแบ่งส่วนต่ำกว่าจ่ายเป็นระบบแบ่งส่วนอย่างเดียว

3.4.8 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ

จากข้อมูลของโครงการสำมะโนประมงทะเลซึ่งครอบคลุมครัวเรือนที่ทำประมงทะเลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการขายและบริโภคในครัวเรือนด้วย นั้น แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนทำประมงทะเลส่วนใหญ่จับสัตว์น้ำเพื่อขาย และมีเป็นเพียงส่วนน้อยที่จับสัตว์น้ำเพื่อการบริโภคในครัวเรือนโดยไม่ได้ขาย นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มว่าการทำประมงทะเลเพื่อการยังชีพจริง ๆ โดยที่ไม่ได้ขายสัตว์น้ำกำลังจะหมดไป

จากตาราง 12 ในปี 2538 มีครัวเรือนที่ขายสัตว์น้ำร้อยละ 97.0 และไม่ขายสัตว์น้ำ (บริโภคในครัวเรือน) เพียงร้อยละ 3.0 โดยอัตราร้อยละดังกล่าวเพิ่มขึ้นและลดลงจากปี 2528 เล็กน้อยและเป็นไปในทำนองเดียวกันในทุกเขตประมง

เมื่อคำนึงถึงแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ พบว่า ในปี 2538 กลุ่มครัวเรือนทำประมงทะเลขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 68.8 ขายให้พ่อค้าคนกลาง รองลงมาขายให้พ่อค้าปลีกและผู้บริโภคโดยตรง ร้อยละ 13.9 และร้อยละ 11.2 ตามลำดับ สำหรับในกลุ่มครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.8 ขายให้พ่อค้าคนกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับผลการแจกแจงอัตราร้อยละของครัวเรือนทำประมงทะเลขนาดเล็กและประมงพาณิชย์แยกตามแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำในปี 2528 จะเห็นว่าไม่แตกต่างกันมากนัก แสดงว่าแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำของครัวเรือนทำประมงขนาดเล็ก และพาณิชย์ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 ไม่เปลี่ยนแปลง

ตาราง 12 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

แหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวม ทุกขนาด	ประมง ขนาดเล็ก	ประมง พาณิชย์	รวม ทุกขนาด	ประมง ขนาดเล็ก	ประมง พาณิชย์
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ไม่ขาย	6.9	8.1	1.8	3.0	3.5	0.2
ขาย	93.1	91.9	98.2	97.0	96.5	99.8
ผู้บริโภค	9.1	10.8	1.7	9.7	11.2	1.9
พ่อค้าปลีก	13.7	15.3	6.4	12.5	13.9	4.7
พ่อค้าคนกลาง	68.7	64.4	87.6	71.9	68.8	88.8
ผู้แปรรูปสัตว์น้ำ	1.5	1.3	2.4	2.8	2.5	4.3
อื่น ๆ	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1

3.4.9 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเล จำแนกตามแหล่งเงินกู้เพื่อการทำประมง

ในการทำประมงทะเลจำเป็นต้องมีเงินทุนในการจัดซื้อเรือประมง เครื่องมือ และอุปกรณ์ ทำประมงตลอดจนเงินสดหมุนเวียนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ได้แก่ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น เมื่อเงินทุนของตนเองไม่พอเพียงชาวประมงสามารถจะกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ แหล่งเงินกู้ในระบบ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ (กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และธนาคารพาณิชย์ แหล่งเงินกุนอกระบบ ได้แก่ พ่อค้าคนกลาง นายทุนเงินกู้ ญาติ/เพื่อน เป็นต้น

จากตาราง 13 แสดงให้เห็นว่า ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 ในกลุ่มครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ทั่วประเทศส่วนใหญ่ยังคงเป็นหนี้สูงถึงร้อยละ 71.7 ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กเป็นหนี้ร้อยละ 40.5 ในปี 2538 โดยอัตราการมีหนี้สินดังกล่าวเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากปี 2528 เล็กน้อยในกลุ่มครัวเรือนทำประมงขนาดเล็ก และเกือบคงที่ในกลุ่มครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ทั่วประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายเขตประมง จะเห็นว่า ครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีแนวโน้มเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น กล่าวคืออัตราการมีหนี้สินของครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็กเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ทุกเขต ยกเว้นเขตประมง 4 ที่อัตราการมีหนี้สินลดลงจากร้อยละ 49.4 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 45.7 ในปี 2538 ในขณะที่อัตราการมีหนี้สินของครัวเรือนทำประมงพาณิชย์เปลี่ยนแปลงจากปี 2528 ไม่มากนัก

เมื่อพิจารณาแหล่งเงินกู้ในการทำประมงในตาราง 14 พบว่า แหล่งเงินกู้หลักในระบบของกลุ่มครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กยังคงเป็นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาล และแหล่งเงินกุนอกระบบคือ พ่อค้าคนกลาง สำหรับกลุ่มครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ แหล่งเงินกู้หลักในระบบเป็นธนาคารพาณิชย์ และนอกระบบเป็นพ่อค้าคนกลางเช่นเดียวกัน

ตาราง 13 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลที่มีหนี้สิน จำแนกตามขนาดของการดำเนินงาน และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวม ทุกขนาด	ประมง ขนาดเล็ก	ประมง พาณิชย์	รวม ทุกขนาด	ประมง ขนาดเล็ก	ประมง พาณิชย์
รวม	42.9	36.4	71.0	45.4	40.5	71.7
เขตประมง 1	39.7	30.7	69.7	42.5	36.9	66.2
เขตประมง 2	53.0	41.3	74.0	54.8	43.3	74.0
เขตประมง 3	48.8	42.4	71.0	57.5	50.5	79.9
เขตประมง 4	53.9	49.4	81.4	48.8	45.7	74.9
เขตประมง 5	24.4	20.8	53.0	34.4	32.4	57.4

ตาราง 14 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำประมงทะเลที่มีหนี้สิน จำแนกตามแหล่งเงินกู้ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

แหล่งเงินกู้	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวม ทุกขนาด	ประมง ขนาดเล็ก	ประมง พาณิชย์	รวม ทุกขนาด	ประมง ขนาดเล็ก	ประมง พาณิชย์
ในระบบ						
หน่วยงานของรัฐ	5.0	5.5	3.9	3.7	4.2	2.1
ธกส.	11.6	10.6	13.8	20.7	22.2	15.9
ธนาคารพาณิชย์	4.8	1.3	12.6	10.1	2.1	34.9
นอกระบบ						
พ่อค้าคนกลาง	49.3	52.3	42.5	44.0	44.9	41.1
นายทุนเงินกู้	11.4	10.9	12.7	16.8	16.3	18.1
ญาติ/เพื่อน	14.5	15.5	12.3	22.5	21.2	26.5
อื่น ๆ	3.4	3.9	2.2	3.0	3.0	3.0

3.5 การเปลี่ยนแปลงแรงงานประมงทะเล

กำลังแรงงานประมงทะเลซึ่งหมายถึง จำนวนชาวประมงในฤดูที่ใช้คนมากที่สุดเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของการประกอบการประมงทะเล ชาวประมงนี้หมายถึง ผู้ที่ออกทะเลทำประมงซึ่งมาจากสมาชิกในครัวเรือนที่ทำประมงทะเลร่วมกับลูกจ้างที่เป็นคนท้องถิ่น(ในจังหวัด)และลูกจ้างที่เป็นคนนอกท้องถิ่น (นอกจังหวัด)

แม้ว่าในปี 2538 จำนวนครัวเรือนที่ทำประมงทะเลทั่วประเทศ (24 จังหวัดชายทะเล) จะเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยจากปี 2528 ในทางตรงข้ามจำนวนชาวประมงในช่วงฤดูที่ใช้คนมากที่สุดกลับลดลงจากจำนวน 164,660 คน ในปี 2528 เป็น 161,667 คน ในปี 2538 หรือลดลงร้อยละ 1.8 โดยลดลงในเขตประมง 1 - 4 ยกเว้นเขตประมง 5 ซึ่งเป็นเขตประมงเดียวที่จำนวนชาวประมงเพิ่มขึ้น เนื่องจากในเขตนี้มีครัวเรือนทำประมงเพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก สำหรับในเขตประมง 4 ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนทำประมงทะเลเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.4 แต่จำนวนชาวประมงกลับลดลงร้อยละ 0.8 นั้น เป็นเพราะจำนวนชาวประมงในครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กที่เพิ่มขึ้นน้อยกว่าจำนวนชาวประมงในครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ที่ลดลง (ตาราง 6 และ 15)

ตาราง 15 จำนวนและอัตราร้อยละของชาวประมงในฤดูที่ใช้คนมากที่สุด จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		เปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	164,660	100.0	161,667	100.0	-2,993	-1.8
เขตประมง 1	21,007	12.7	16,600	10.3	-4,407	-21.0
เขตประมง 2	36,353	22.1	34,119	21.1	-2,234	-6.1
เขตประมง 3	24,847	15.1	22,587	14.0	-2,260	-9.1
เขตประมง 4	43,098	26.2	42,753	26.4	-345	-0.8
เขตประมง 5	39,355	23.9	45,608	28.2	6,253	15.9

จากตาราง 16 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแหล่งที่มาของชาวประมงในเขตประมงต่าง ๆ ระหว่างปี 2528 - 2538 พบว่า ในเขตประมง 2 บริเวณอ่าวไทยตอนในซึ่งการประมงพาณิชย์เจริญก้าวหน้าจะมีสัดส่วนของชาวประมงที่เป็นลูกจ้างเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากจากร้อยละ 66.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 76.1 ในปี 2538 ในจำนวนชาวประมงที่เป็นลูกจ้างในเขตประมงนี้เป็นลูกจ้างที่มาจากนอกจังหวัดที่ทำสำรวจกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 54.5) โดยส่วนใหญ่เป็นคนมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และคนต่างชาติ สำหรับเขตประมง 1 เขตประมง 3 และ 5 มีสัดส่วนของชาวประมงที่เป็นลูกจ้างเพิ่มขึ้นในปี 2538 เล็กน้อย ส่วนเขตประมง 4 มีสัดส่วนของชาวประมงที่เป็นลูกจ้างลดลง ในขณะที่สัดส่วนของชาวประมงที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นทั้งนี้เป็นเพราะจำนวนครัวเรือนที่ทำประมงพาณิชย์ซึ่งส่วนใหญ่จะจ้างลูกจ้างในเขตนี้ลดลง ในขณะที่จำนวนครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่ใช้สมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น

จากตาราง 17 เมื่อเปรียบเทียบแหล่งที่มาของชาวประมงในกิจการขนาดต่าง ๆ ระหว่างปี 2528 - 2538 พบว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ ในปี 2538 กว่าร้อยละ 80 ของชาวประมงในกลุ่มครัวเรือนทำประมงขนาดเล็กเป็นสมาชิกในครัวเรือน และประมาณร้อยละ 13 เป็นชาวประมงที่เป็นลูกจ้างในท้องถิ่น ส่วนที่เป็นลูกจ้างนอกท้องถิ่นมีน้อยมากประมาณร้อยละ 1.1 สัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากปี 2528 ไม่มากนัก

ตาราง 16 อัตราร้อยละของชาวประมงในฤดูที่ใช้คนมากที่สุด จำแนกตามแหล่งที่มาของชาวประมง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538					
	รวม	สมาชิกในครัวเรือน	ลูกจ้าง		รวม	สมาชิกในครัวเรือน	ลูกจ้าง			
			ในจังหวัด	นอกจังหวัด			รวม	ในจังหวัด	นอกจังหวัด	
รวม	100.0	51.1	48.9	26.1	22.8	100.0	47.5	52.5	22.0	30.5
เขตประมง 1	100.0	56.3	43.7	19.4	24.3	100.0	51.5	48.5	17.8	30.7
เขตประมง 2	100.0	33.7	66.3	24.1	42.2	100.0	23.9	76.1	21.6	54.5
เขตประมง 3	100.0	51.8	48.2	32.3	15.9	100.0	47.8	52.2	33.6	18.6
เขตประมง 4	100.0	53.6	46.4	34.2	12.2	100.0	57.7	42.3	25.4	16.9
เขตประมง 5	100.0	61.1	38.9	18.9	20.0	100.0	53.8	46.2	15.0	31.2

ตาราง 17 อัตราร้อยละของชาวประมงในฤดูที่ใช้ถนนมากที่สุด จำนวนตามแหล่งที่มาของชาวประมง และขนาดของการดำเินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเินงาน	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538					
	รวม	สมาชิกในครัวเรือน	ลูกจ้าง		รวม	สมาชิกในครัวเรือน	ลูกจ้าง			
			ในจังหวัด	นอกจังหวัด			รวม	ในจังหวัด	นอกจังหวัด	
รวม	100.0	51.1	48.9	26.1	22.8	100.0	47.5	52.5	22.0	30.6
ทำประมงขนาดเล็ก	100.0	84.7	15.3	13.7	1.6	100.0	86.8	13.2	12.1	1.1
ไม่ใช้เรือ	100.0	98.7	1.3	1.2	0.1	100.0	99.5	0.5	0.5	-
ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์	100.0	96.6	3.4	3.1	0.3	100.0	94.2	5.8	4.3	1.5
ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ	100.0	82.1	17.9	16.3	1.6	100.0	87.1	12.9	12.1	0.8
ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือมากกว่า 5 ตันกรอส	100.0	77.7	22.3	18.5	3.8	100.0	73.1	26.9	22.4	4.5
ทำประมงพาณิชย์	100.0	17.4	82.6	38.6	44.0	100.0	11.6	88.4	31.1	57.3
5 - 9 ตันกรอส	100.0	52.0	48.0	36.5	11.5	100.0	46.5	53.5	39.1	14.4
10 - 19 ตันกรอส	100.0	31.5	68.5	45.7	22.8	100.0	27.5	72.5	43.7	28.8
20 - 29 ตันกรอส	100.0	17.7	82.3	46.6	35.7	100.0	15.7	84.3	40.2	44.1
30 - 49 ตันกรอส	100.0	8.9	91.1	49.0	42.1	100.0	8.2	91.8	37.4	54.4
50 - 99 ตันกรอส	100.0	5.1	94.9	38.4	56.5	100.0	3.9	96.1	35.3	60.8
100 ตันกรอสขึ้นไป	100.0	1.4	98.6	31.2	67.4	100.0	1.1	98.9	19.7	79.2

สำหรับการทำประมงพาณิชย์นั้น จำนวนชาวประมงในกลุ่มนี้กว่าร้อยละ 80 เป็นลูกจ้าง และกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 57.3) ของชาวประมงกลุ่มนี้เป็นลูกจ้างนอกท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และคนต่างชาตินอกจากนี้ควัเรือยนต์ทำประมงพาณิชย์ที่มีขนาดของการดำเนินงานใหญ่กว่า คือ ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือที่มีตันกรอสรวมสูงกว่าจะจ้างลูกจ้างนอกจังหวัดมากกว่าควัเรือยนต์ทำประมงพาณิชย์ที่มีขนาดของการดำเนินงานเล็กกว่า คือ ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือที่มีตันกรอสรวมต่ำกว่า

3.6 การเปลี่ยนแปลงจำนวนเรือประมง

3.6.1 จำนวนเรือประมง จำแนกตามประเภทและขนาดของเรือ

ผลจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538 พบว่า ทั่วประเทศ (24 จังหวัดชายทะเล) มีจำนวนเรือประมงทั้งสิ้น 54,538 ลำ ในจำนวนนี้เป็นเรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว) มากที่สุด ร้อยละ 66.8 รองลงมาเป็นเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ ร้อยละ 28.0 และเรือไม่มีเครื่องยนต์มีน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 5.2 เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายเขตประมง จะเห็นว่า เขตประมง 1 มีสัดส่วนของเรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว) และเรือมีเครื่องยนต์ในเรือมากใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 50.6 และ 45.6 ตามลำดับ เขตประมง 2 มีสัดส่วนของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือมากที่สุด คือ ร้อยละ 62.8 และเขตประมง 3 - 5 มีสัดส่วนของเรือมีเครื่องยนต์นอกเรือมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 62.1 76.6 และ 78.0 ของจำนวนเรือประมงทั้งสิ้นในเขตตามลำดับ

นอกจากนี้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือซึ่งมีศักยภาพและประสิทธิภาพในการทำประมงทะเลมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของเรือโดยวัดด้วยระวางบรรทุกหรือตันกรอสของเรือนั้น ในการวิเคราะห์ได้แบ่งออกเป็น 3 ขนาด คือ เรือประมงขนาดเล็ก มีระวางบรรทุกต่ำกว่า 10 ตันกรอส เรือประมงขนาดกลาง มีระวางบรรทุก 10-49 ตันกรอส และเรือประมงขนาดใหญ่ มีระวางบรรทุก 50 ตันกรอสขึ้นไป พบว่า เขตประมง 2 มีสัดส่วนของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือขนาดกลางและขนาดใหญ่สูงกว่าทุกเขตคิดเป็นร้อยละ 25.9 และ 13.3 ของจำนวนเรือประมงทั้งสิ้นในเขตตามลำดับ ทั้งนี้เพราะการประมงในเขตนี้ได้พัฒนาเจริญก้าวหน้ามาก่อนในอดีต จนถึงปัจจุบัน ส่วนเขตประมง 1 มีสัดส่วนของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือขนาดเล็กมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 33.2 สำหรับเขตประมง 3 - 5 แต่ละเขตมีสัดส่วนของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือขนาดเล็กและขนาดกลางใกล้เคียงกัน (ตาราง 18)

จากตาราง 18 จะเห็นว่า ในช่วงระยะเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 จำนวนเรือประมงทั่วประเทศ (24 จังหวัดชายทะเล) เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 2.1 โดยเพิ่มขึ้นในเขตประมง 4 และเขตประมง 5 (บริเวณอ่าวไทยตอนใต้ และฝั่งทะเลอันดามัน) เท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 3.9 และ 15.2 ตามลำดับ สำหรับเขตประมงอื่นคือ เขตประมง 1 - 3 ตั้งแต่บริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันออก ตอนในและตอนกลาง มีจำนวนเรือประมงลดลงคิดเป็นร้อยละ 9.3 11.3 และ 3.3 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนควัเรือยนต์ทำประมงทะเลซึ่งลดลงในเขตดังกล่าว ประกอบกับหลายจังหวัด เช่น ชลบุรี ระยอง สมุทรปราการ ได้เจริญก้าวหน้าเป็นเขตอุตสาหกรรม ทำให้มีงานอื่นรองรับ ดังนั้นชาวประมงบางส่วนจึงเปลี่ยนแปลงไปประกอบอาชีพอื่น

ตาราง 18 จำนวนและอัตราร้อยละของเรือประมง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
รวม	53,427	100.0	54,538	100.0	2.1
เขตประมง 1	7,082	13.3	6,425	11.8	-9.3
เขตประมง 2	7,574	14.2	6,720	12.3	-11.3
เขตประมง 3	7,829	14.6	7,573	13.9	-3.3
เขตประมง 4	16,300	30.5	16,947	31.1	3.9
เขตประมง 5	14,642	27.4	16,873	30.9	15.2

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงประเภทและขนาดของเรือประมงที่ใช้ในช่วงคาบเวลาดังกล่าว (ตาราง 19) พบว่า จำนวนเรือไม่มีเครื่องยนต์ทั่วประเทศลดลงค่อนข้างมากจากจำนวน 8,077 ลำ ในปี 2528 เหลือ 2,826 ลำ ในปี 2538 หรือลดลงร้อยละ 65.0 แสดงว่าการทำประมงทะเลเพื่อการยังชีพที่ใช้เรือพายประกอบการจับสัตว์น้ำนับวันใกล้หมดไปจากทะเลไทย ในขณะที่จำนวนเรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว) มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ค่อนข้างมาก คือ ร้อยละ 28.4 สำหรับเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ มีจำนวนลดลง ร้อยละ 10.0 ในจำนวนนี้เป็นการลดลงของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือขนาดเล็กที่มีระวางบรรทุกต่ำกว่า 10 ตันกรอส ร้อยละ 27.9 ส่วนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือขนาดกลางที่มีระวางบรรทุก 10 - 49 ตันกรอสมีจำนวนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 3.4 และขนาดใหญ่มีระวางบรรทุก 50 ตันกรอสขึ้นไป มีจำนวนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 73.7 แสดงว่า เพื่อความอยู่รอดในการทำประมง ครั้วเรือการทำประมงพาณิชย์ที่มีเงินลงทุนจะเปลี่ยนแปลงเรือให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อสามารถไปทำประมงในแหล่งทำประมงที่ห่างไกลออกไปจนถึงเขตน่านน้ำต่างประเทศ ในขณะที่ครั้วเรือการทำประมงขนาดเล็กมีแนวโน้มหันมาใช้เรือหางยาวมากขึ้นในการทำประมงชายฝั่ง

ตาราง 19 จำนวนและอัตราร้อยละของเรือประมง จำแนกตามประเภทและขนาดของเรือ ปี 2528 และ 2538

ประเภทและขนาดเรือ	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
รวม	53,427	100.0	54,538	100.0	2.1
เรือไม่มีเครื่องยนต์	8,077	15.1	2,826	5.2	-65.0
เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ	28,368	53.1	36,430	66.8	28.4
เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ	16,982	31.8	15,282	28.0	-10.0
น้อยกว่า 10 ตันกรอส	9,608	18.0	6,925	12.7	-27.9
10 - 49 ตันกรอส	6,332	11.8	6,547	12.0	3.4
50 ตันกรอสขึ้นไป	1,042	2.0	1,810	3.3	73.7

3.6.2 จำนวนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามขนาดของเรือและประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก

เนื่องจากกำลังการผลิตและประสิทธิภาพของการทำประมงทะเล พิจารณาได้จากขนาดของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ (ตันกรอส) และเครื่องมือทำประมงพาณิชย์ที่ใช้ ซึ่งประเภทของเครื่องมือทำประมงที่ใช้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับขนาดของเรือ คือ เรือประมงขนาดเล็กมักใช้ประกอบกับเครื่องมือทำประมงพื้นบ้านประเภทอวนติดตา ได้แก่ อวนจมปู อวนลอยกุ้ง อวนลอยปลากระบอก อวนลอยอื่น ๆ และประเภทเบ็ด เป็นต้น และเรือประมงขนาดใหญ่ขึ้นมักใช้ประกอบกับเครื่องมือทำประมงพาณิชย์ เช่น อวนลากแผ่นตะเฒ่า อวนลากคู่ อวนล้อมจับ

ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้เครื่องมือทำประมงหลักของเรือประมงขนาดต่างกันในช่วงระยะเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 ในตาราง 21 พบว่า ในกลุ่มเรือประมงขนาดเล็กที่มีระวางบรรทุกน้อยกว่า 10 ตันกรอส ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฒ่ามีแนวโน้มลดลง คือ จากปี 2528 ที่มีสัดส่วนร้อยละ 27.9 ลดลงค่อนข้างมากเป็นร้อยละ 19.1 ในปี 2538 ทั้งนี้เพราะนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการลดจำนวนเรืออวนลากแผ่นตะเฒ่าซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง และเพื่อการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำให้เหมาะสมจึงกำหนดมาตรการห้ามทำการประมงเครื่องมือประเภทอวนลากภายในเขต 3,000 เมตร นับจากขอบน้ำตามแนวชายฝั่งและภายในรัศมี 400 เมตร นับออกไปจากอาณาเขตที่ตั้งเครื่องมือประจำที่ และฤดูปลามีไข่ เป็นต้น ส่วนเครื่องมือทำประมงประเภทอื่นที่เรือประมงขนาดเล็กนิยมใช้มากรองลงมา คือ อวนจมปู และอวนลอยกุ้งมีสัดส่วนใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ 15 และไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา

ในกลุ่มเรือประมงขนาดกลางที่มีระวางบรรทุก 10 - 49 ตันกรอส ซึ่งส่วนใหญ่กว่าครึ่งหนึ่งใช้เครื่องมือประเภทอวนลาก มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 60.7 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 53.8 ในปี 2538 ในขณะที่เรือประมงขนาดใหญ่มีสัดส่วนการใช้เครื่องมืออวนลากเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนจากร้อยละ 65.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 73.4 ในปี 2538 ส่วนเครื่องมือทำประมงที่เรือประมงขนาดกลางนิยมใช้มากรองลงมา คือ อวนครอบหมึก แหย์กซ์ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นมากจากร้อยละ 8.1 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 13.5 ในปี 2538 และอวนรุนลดลงจากร้อยละ 8.7 เป็นร้อยละ 6.8 ในปีเดียวกัน สำหรับเครื่องมือทำประมงที่เรือประมงขนาดใหญ่ใช้มากรองลงมาจากอวนลาก คือ อวนล้อมจับ มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 30.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 20.4 ในปี 2538

ตาราง 20 จำนวนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามขนาดของเรือ และประเภทของเครื่องมือ
ทำประมงหลัก ปี 2528 และ 2538

ประเภทของเครื่องมือ ทำประมงหลัก	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538			
	รวม	น้อยกว่า 10 ตันกรอส	10-49 ตันกรอส	50 ตันกรอส ขึ้นไป	รวม	น้อยกว่า 10 ตันกรอส	10-49 ตันกรอส	50 ตันกรอส ขึ้นไป
รวม	16,982	9,608	6,332	1,042	15,282	8,925	6,547	1,810
อวนลาก	7,234	2,709	3,845	680	6,198	1,349	3,521	1,328
อวนลากแผ่นตะเฆ่	6,162	2,680	3,073	409	4,880	1,320	2,760	800
อวนลากคู่	1,072	29	772	271	1,318	29	761	528
อวนล้อมจับ	1,003	104	583	316	1,092	180	543	369
อวนล้อมจับปลากระตัก	164	31	125	8	305	108	169	28
อวนดำ	315	27	204	84	475	17	250	208
อวนล้อมซั้ง	122	6	51	65	114	14	35	65
อวนตั้งเก	26	4	11	11	2	-	2	-
อวนล้อมจับอื่น ๆ	376	36	192	148	196	41	87	68
^{1/} อวนล้อมจับที่ใช้แสงไฟล่อ	344	15	185	144	-	-	-	-
อวนล้อมจับปลาหลังหิน	32	21	7	4	6	5	1	-
อวนล้อมจับปลาทุ	-	-	-	-	142	34	76	32
อวนล้อมจับปลาโอ	-	-	-	-	46	1	9	36
อวนล้อมลูกหมา	-	-	-	-	2	1	1	-
อวนติดตา	4,398	3,815	549	34	3,324	2,624	666	34
อวนลอยปลาอินทรี	288	73	204	11	165	27	119	19
อวนลอยปลาทุ	394	368	21	5	317	254	63	-
อวนจมปู	1,536	1,497	39	-	1,277	1,085	192	-
อวนลอยกุ้ง	1,520	1,382	138	-	1,118	984	134	-
อวนล้อมติดปลาทุ	256	168	70	18	113	31	69	13
อวนติดตาอื่น ๆ	404	327	77	-	334	243	89	2
อวนครอบหมึก แห่ยักษ์	1,236	720	510	6	1,586	684	883	19
อวนรุนใช้เรือ	1,458	900	552	6	1,142	648	448	46
เครื่องมืออื่น ๆ	1,653	1,360	293	-	1,940	1,440	486	14

^{1/} ปี 2528 ได้แยกอวนล้อมจับที่ใช้แสงไฟล่อเป็นเครื่องมือทำประมงอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งข้อเท็จจริงอาจเป็นอวนล้อมจับปลากระตัก อวนดำ อวนล้อมซั้ง ซึ่งใช้เรือปั่นไฟล่อสัตว์น้ำให้มารวมกันเป็นฝูง

ตาราง 21 อัตราร้อยละของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก และขนาดของเรือ ปี 2528 และ 2538

ประเภทของเครื่องมือ ทำประมงหลัก	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538			
	รวม	น้อยกว่า 10 ตันกรอส	10-49 ตันกรอส	50 ตันกรอส ขึ้นไป	รวม	น้อยกว่า 10 ตันกรอส	10-49 ตันกรอส	50 ตันกรอส ขึ้นไป
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
อวนลาก	42.6	28.2	60.7	65.2	40.5	19.5	53.8	73.4
อวนลากแผ่นตะเฆ่	36.3	27.9	48.5	39.2	31.9	19.1	42.2	44.2
อวนลากคู่	6.3	0.3	12.2	26.0	8.6	0.4	11.6	29.2
อวนล้อมจับ	5.9	1.1	9.2	30.3	7.1	2.6	8.3	20.4
อวนล้อมจับปลากะตัก	1.0	0.3	2.0	0.8	2.0	1.6	2.6	1.5
อวนดำ	1.8	0.3	3.2	8.1	3.1	0.2	3.8	11.5
อวนล้อมซั้ง	0.7	0.1	0.8	6.2	0.7	0.2	0.5	3.6
อวนตั้งเก	0.2	0.0	0.2	1.0	0.0	-	0.1	-
อวนล้อมจับอื่น ๆ	2.2	0.4	3.0	14.2	1.3	0.6	1.3	3.8
อวนล้อมจับที่ใช้แสงไฟล่อ	2.0	0.2	2.9	13.8	-	-	-	-
อวนล้อมจับปลาหลังหิน	0.2	0.2	0.1	0.4	-	-	-	-
อวนล้อมจับปลาทุ	-	-	-	-	1.0	0.5	1.2	1.8
อวนล้อมจับปลาโอ	-	-	-	-	0.3	0.1	0.1	2.0
อวนติดตา	25.9	39.7	8.7	3.3	21.8	37.9	10.2	1.9
อวนลอยปลาอินทรี	1.7	0.8	3.2	1.1	1.1	0.4	1.8	1.1
อวนลอยปลาทุ	2.3	3.8	0.4	0.5	2.1	3.7	1.0	-
อวนจมปู	9.0	15.6	0.6	-	8.4	15.7	2.9	-
อวนลอยกุ้ง	9.0	14.4	2.2	-	7.3	14.2	2.0	-
อวนล้อมติดปลาทุ	1.5	1.7	1.1	1.7	0.7	0.4	1.1	0.7
อวนติดตาอื่น ๆ	2.4	3.4	1.2	-	2.2	3.5	1.4	0.1
อวนครอบหมึก แหย์กัณฑ์	7.3	7.5	8.1	0.6	10.4	9.9	13.5	1.0
อวนรุนใช้เรือ	8.6	9.4	8.7	0.6	7.5	9.3	6.8	2.5
เครื่องมืออื่น ๆ	9.7	14.1	4.6	-	12.7	20.8	7.4	0.8

จากตาราง 20 และ 22 เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลในทางกลับกันเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงขนาดของเรือในเครื่องมือทำประมงแต่ละประเภทในช่วงปี 2528 - 2538 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

อวนลาก

ในปี 2538 ทั่วประเทศมีเรืออวนลากแผ่นตะเฒ่ทั้งสิ้น 4,880 ลำ ลดลงจำนวน 1,282 ลำ จากปี 2528 ที่มี 6,162 ลำ หรือลดลงร้อยละ 20.8 เมื่อพิจารณาขนาดของเรือจะเห็นว่า เรืออวนลากแผ่นตะเฒ่ขนาดเล็กกระจ่างบรรทุกต่ำกว่า 10 ตันกรอส ในปี 2528 มีสัดส่วนร้อยละ 43.5 ลดลงเหลือร้อยละ 27.0 ในปี 2538 ในขณะที่เรือขนาดกลางกระจ่างบรรทุก 10 - 49 ตันกรอส มีสัดส่วนร้อยละ 49.9 ในปี 2528 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 56.6 ในปี 2538 และเรือขนาดใหญ่กระจ่างบรรทุก 50 ตันกรอสขึ้นไป มีสัดส่วนร้อยละ 6.6 ในปี 2528 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.4 ในปี 2538 ในขณะที่ในปี 2538 เรืออวนลากทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 1,318 ลำ เพิ่มขึ้นจำนวน 246 ลำ จากปี 2528 ที่มี 1,072 ลำ หรือเพิ่มขึ้นจากปี 2528 ร้อยละ 22.9 และจำนวนเรือที่เพิ่มเป็นเรือที่มีขนาดใหญ่ขึ้น คือ สัดส่วนของเรืออวนลากกระจ่างบรรทุกกลางลดลงจากร้อยละ 72.0 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 57.7 ในปี 2538 และสัดส่วนของเรืออวนลากกระจ่างบรรทุกใหญ่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 40.1 ในปี 2538 แสดงว่า เรืออวนลากได้เปลี่ยนแปลงพัฒนาให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อสามารถไปทำประมงนอกเขตน่านน้ำไทยได้ อย่างไรก็ตามเรืออวนลากส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเรือขนาดกลาง

อวนล้อมจับ

เรือประมงในกลุ่มนี้ที่สำคัญประกอบด้วย เรืออวนล้อมจับปลากะตัก อวนดำและอวนล้อมซั้ง ในปี 2538 มีจำนวนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือที่ใช้เครื่องมืออวนล้อมจับทั้งสิ้น 1,092 ลำ เพิ่มขึ้นจำนวน 89 ลำ จากปี 2528 ที่มีจำนวน 1,003 ลำ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.1 โดยเรือที่ใช้เครื่องมือประเภทนี้กว่าร้อยละ 80 เป็นเรือขนาดกลางขึ้นไปจนถึงขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตามพบว่า สัดส่วนของเรือขนาดกลางซึ่งใช้เครื่องมือทำประมงอวนล้อมจับลดลง ในขณะที่สัดส่วนของเรือขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่ใช้เครื่องมือทำประมงอวนล้อมจับเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2528 ได้แก่ อวนล้อมจับปลากะตัก

อวนติดตา

ในกลุ่มนี้เครื่องมือทำประมงที่สำคัญได้แก่ อวนลอยปลาอินทรี อวนล้อมติดปลาทุ อวนลอยปลาทุ อวนจมปู และอวนลอยกุ้ง จากการเปรียบเทียบข้อมูลสำมะโนประมงทะเล ปี 2528 และ 2538 พบว่า จำนวนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือที่ใช้เครื่องมือดังกล่าวทุกชนิดมีจำนวนลดลงจากปี 2528 โดยลดลงมากในกลุ่มเรือประมงขนาดเล็ก นอกจากนี้พบว่า มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงขนาดของเรือที่ใช้ประกอบกับเครื่องมือประมงอวนติดตาจากเดิมส่วนใหญ่ใช้เรือขนาดเล็กที่มีระวางบรรทุกต่ำกว่า 10 ตันกรอส ให้ใหญ่ขึ้นเป็นเรือขนาดกลางกระจ่างบรรทุก 10 - 49 ตันกรอส กล่าวคือ สัดส่วนของเรือขนาดเล็กที่ใช้เครื่องมือประมงอวนติดตา ลดลงจากปี 2528 ในขณะที่สัดส่วนของเรือขนาดกลางที่ใช้เครื่องมือประมงอวนติดตาเพิ่มขึ้น

อวนครอบหมึก แหย์กัษ

ในปี 2538 มีจำนวนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือที่ใช้เครื่องมืออวนครอบหมึกและแหย์กัษทั้งสิ้น 1,586 ลำ เพิ่มขึ้นจำนวน 350 ลำ จากปี 2528 ที่มีจำนวน 1,236 ลำ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 28.3 โดยเรือขนาดเล็กที่ใช้เครื่องมือนี้มีสัดส่วนลดลงจากปี 2528 ในขณะที่เรือขนาดกลางและขนาดใหญ่มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น แสดงว่า ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงขนาดของเรือที่ใช้ประกอบกับเครื่องมือทำประมงให้มีขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้น

อวนรุนใช้เรือ

ในปี 2538 มีจำนวนเรือประมงที่ใช้อวนรุนทั้งสิ้น 1,142 ลำ ลดลงจำนวน 316 ลำ จากปี 2528 ที่มีจำนวน 1,458 ลำ หรือลดลงร้อยละ 21.7 โดยเรือขนาดเล็กที่ใช้เครื่องมือนี้มีสัดส่วนลดลง ในขณะที่เรือขนาดใหญ่ที่มีระวางบรรทุก 50 ตันกรอสขึ้นไป มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.4 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 4.0 ในปี 2538 หรือจำนวนเรือขนาดใหญ่เพิ่มจากปี 2528 ที่มีเพียง 6 ลำ เป็น 46 ลำ ในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นเกือบ 7 เท่าตัว

ตาราง 22 อัตราร้อยละของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามขนาดของเรือ และประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก ปี 2528 และ 2538

ประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538			
	รวม	น้อยกว่า 10 ตันกรอส	10-49 ตันกรอส	50 ตันกรอสขึ้นไป	รวม	น้อยกว่า 10 ตันกรอส	10-49 ตันกรอส	50 ตันกรอสขึ้นไป
รวม	100.0	56.6	37.3	6.1	100.0	45.3	42.9	11.8
อวนลาก	100.0	37.5	53.1	9.4	100.0	21.8	56.8	21.4
อวนลากแผ่นตะเฆ่	100.0	43.5	49.9	6.6	100.0	27.0	56.6	16.4
อวนลากคู่	100.0	2.7	72.0	25.3	100.0	2.2	57.7	40.1
อวนล้อมจับ	100.0	10.4	58.1	31.5	100.0	16.5	49.7	33.8
อวนล้อมจับปลากะตัก	100.0	18.9	76.2	4.9	100.0	35.4	55.4	9.2
อวนดำ	100.0	8.6	64.8	26.6	100.0	3.6	52.6	43.8
อวนล้อมซั้ง	100.0	4.9	41.8	53.3	100.0	12.3	30.7	57.0
อวนดั่งเก	100.0	15.4	42.3	42.3	100.0	-	100.0	-
อวนล้อมจับอื่น ๆ	100.0	9.6	51.1	39.3	100.0	20.9	44.4	34.7
อวนล้อมจับที่ใช้แสงไฟล่อ	100.0	4.3	53.8	41.9	-	-	-	-
อวนล้อมจับปลาหลังหิน	100.0	65.6	21.9	12.5	100.0	83.3	16.7	-
อวนล้อมจับปลาทู	-	-	-	-	100.0	24.0	53.5	22.5
อวนล้อมจับปลาโอ	-	-	-	-	100.0	2.2	19.6	78.2
อวนล้อมลูกหมา	-	-	-	-	100.0	50.0	50.0	-
อวนตีดตา	100.0	86.7	12.5	0.8	100.0	79.0	20.0	1.0
อวนลอยปลาอินทรี	100.0	25.4	70.8	3.8	100.0	16.4	72.1	11.5
อวนลอยปลาทู	100.0	93.4	5.3	1.3	100.0	80.1	19.9	-
อวนจมปู	100.0	97.5	2.5	-	100.0	85.0	15.0	-
อวนลอยกุ้ง	100.0	90.9	9.1	-	100.0	88.0	12.0	-
อวนล้อมตีดปลาทู	100.0	65.6	27.4	7.0	100.0	27.4	61.1	11.5
อวนตีดตาอื่น ๆ	100.0	80.9	19.1	-	100.0	72.7	26.7	0.6
อวนครอบหมึก แหย์ก้น	100.0	58.3	41.3	0.4	100.0	43.1	55.7	1.2
อวนรุนใช้เรือ	100.0	61.7	37.9	0.4	100.0	56.8	39.2	4.0
เครื่องมืออื่น ๆ	100.0	82.3	17.7	-	100.0	74.2	25.1	0.7

3.6.3 จำนวนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามเขตประมงและประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้เครื่องมือทำประมงหลักของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือในเขตประมงต่าง ๆ ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 จากตาราง 23 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงการใช้เครื่องมือทำประมงหลัก ดังนี้

เขตประมง 1 ในปี 2528 เรือมีเครื่องยนต์ในเรือของเขตประมงนี้ส่วนใหญ่ใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่มากที่สุด รองลงมาคือ อวนจมปู และอวนลอยกุ้ง ในช่วง 10 ปีดังกล่าว มีแนวโน้มการใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่ลดลง และใช้อวนลอยกุ้งเพิ่มขึ้น คือ สัดส่วนของเรือที่ใช้ อวนลากแผ่นตะเฆ่ลดลงจากร้อยละ 27.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 19.2 ในปี 2538 อวนจมปูมีสัดส่วนเกือบคงที่ประมาณร้อยละ 19 ในขณะที่เรือที่ใช้อวนลอยกุ้งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8.5 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 12.6 ในปี 2538

เขตประมง 2 ในปี 2528 เรือมีเครื่องยนต์ในเรือของเขตนี้ส่วนใหญ่ใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่มากที่สุด รองลงมาคืออวนลากคู่ และอวนจมปู โดยในช่วง 10 ปีมีแนวโน้มการใช้เครื่องมือดังกล่าวทั้งเพิ่มขึ้นและลดลง คือ สัดส่วนของเรือที่ใช้อวนลากแผ่นตะเฆ่ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 28.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 26.0 ในปี 2538 อวนลากคู่เพิ่มขึ้นค่อนข้างมากจากร้อยละ 15.0 เป็นร้อยละ 23.7 และอวนจมปูลดลงจากร้อยละ 10.7 เป็นร้อยละ 7.5 ในขณะที่อวนรุนได้เพิ่มขึ้นมาแทนที่ จากร้อยละ 8.7 ในปี 2528 เป็น ร้อยละ 10.6 ในปี 2538

เขตประมง 3 ในปี 2528 อวนครอบหมึก แห่ยักษ์ อวนรุน และอวนลากแผ่นตะเฆ่ เป็นเครื่องมือทำประมงที่ใช้มากเรียงตามลำดับของเรือมีเครื่องยนต์ในเรือของเขตนี้โดยในช่วง 10 ปีมีแนวโน้มการใช้เครื่องมือดังกล่าวเพิ่มขึ้นและลดลง คือ สัดส่วนของเรือที่ใช้อวนครอบหมึก แห่ยักษ์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.5 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 32.1 ในปี 2538 อวนรุนลดลงจากร้อยละ 15.8 เป็นร้อยละ 10.4 และอวนลากแผ่นตะเฆ่ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 15.4 เป็นร้อยละ 13.6 ตามลำดับ

เขตประมง 4 ในปี 2528 เรือมีเครื่องยนต์ในเรือของเขตนี้ส่วนใหญ่ใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่มากที่สุดประมาณร้อยละ 80 ในช่วงเวลา 10 ปีดังกล่าว สัดส่วนของเรือประมงที่ใช้เครื่องมือนี้ลดลงอย่างมากจากร้อยละ 79.9 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 65.2 ในปี 2538

เขตประมง 5 ในปี 2528 เรือมีเครื่องยนต์ในเรือของเขตนี้ ใช้อวนลากแผ่นตะเฆ่มากที่สุด รองลงมาคือ อวนลอยกุ้ง และอวนรุน โดยในช่วง 10 ปีมีแนวโน้มการใช้เครื่องมือดังกล่าวเพิ่มขึ้นและลดลง คือ สัดส่วนของเรือที่ใช้อวนลากแผ่นตะเฆ่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 27.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 39.0 ในปี 2538 อวนลอยกุ้งลดลงจากร้อยละ 16.0 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 13.7 ในปี 2538 และอวนรุนลดลงจากร้อยละ 9.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 4.9 ในปี 2538

3.6.4 จำนวนเรือมีเครื่องยนต์ในเรือที่ใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่ จำแนกตามเขตประมงและแหล่งทำประมงหลัก

สถานที่ตั้งของเรือประมง (เขตประมง) มีความสัมพันธ์กับแหล่งทำประมงซึ่งแบ่งเป็นในเขตน่านน้ำไทยประกอบด้วย บริเวณอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน และนอกเขตน่านน้ำไทยประกอบด้วย น่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน ปกติเรือประมงขนาดเล็กจะทำประมงชายฝั่งไม่ห่างจากบ้านหรือสถานที่ตั้ง ส่วนเรือประมงที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่หรือขนาดใหญ่จะมีศักยภาพไปทำประมงตามแหล่ง

ตาราง 23 อัตราร้อยละของเรือที่มีเครื่องยนต์ในเรือ จำแนกตามประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

ประเภทของเครื่องมือทำประมงหลัก	สำมะโน 2528					สำมะโน 2538						
	รวม	เขตประมง 1	เขตประมง 2	เขตประมง 3	เขตประมง 4	เขตประมง 5	รวม	เขตประมง 1	เขตประมง 2	เขตประมง 3	เขตประมง 4	เขตประมง 5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
อวนลาก	42.6	31.0	43.3	17.5	82.0	32.6	40.6	20.9	49.7	14.8	68.8	44.1
อวนลากแผ่นตะเภา	36.3	27.3	28.3	15.4	79.9	27.2	32.0	19.2	26.0	13.6	65.2	39.0
อวนลากคู่	6.3	3.7	15.0	2.1	2.1	5.4	8.6	1.7	23.7	1.2	3.6	5.1
อวนล้อมจับ	5.9	5.8	2.8	7.2	4.7	12.1	7.2	8.8	3.2	8.1	7.1	10.9
อวนล้อมจับปลากะตัก	0.9	1.3	0.1	0.3	0.1	4.2	2.0	5.7	0.3	2.7	0.3	1.7
อวนดำ	1.9	0.9	1.4	2.9	1.7	3.1	3.1	1.2	1.2	3.9	3.4	7.2
อวนล้อมซั้ง	0.7	0.6	0.6	0.9	0.8	0.8	0.7	0.6	0.6	0.3	2.2	0.0
อวนตั้งเบ	0.2	0.1	0.0	0.3	0.0	0.5	0.1	-	0.0	-	-	0.0
อวนล้อมจับอื่น ๆ	2.2	2.9	0.7	2.8	2.1	3.5	1.3	1.1	1.1	1.2	1.2	2.0
อวนติดตา	25.9	32.1	28.5	32.0	6.6	32.0	21.7	36.4	16.3	21.9	10.9	25.8
อวนลอยปลาอินทรี	1.7	1.5	1.2	0.8	1.7	3.9	1.1	1.7	1.0	0.5	0.9	1.5
อวนลอยปลาทุ	2.3	0.8	3.4	6.3	0.6	0.2	2.1	0.2	0.6	5.7	1.7	3.0
อวนจอบู	9.1	18.4	10.7	6.9	0.4	7.1	8.4	19.3	7.5	7.7	3.8	3.1
อวนลอยกุ้ง	8.9	8.5	8.5	10.9	3.3	16.0	7.3	12.6	4.4	4.6	3.0	13.7
อวนล้อมติดปลาทุ	1.5	0.7	2.7	3.6	0.0	0.3	0.7	0.2	0.8	1.2	0.5	1.1
อวนติดตาอื่น ๆ	2.4	2.2	2.0	3.5	0.6	4.5	2.1	2.4	2.0	2.2	1.0	3.4
อวนครอบหมึก แฮยิกษ์	7.3	6.4	8.1	19.5	0.6	1.9	10.4	5.0	9.1	32.1	1.9	4.7
อวนรุน	8.6	8.0	8.7	15.8	2.6	9.2	7.4	6.1	10.6	10.4	3.9	4.9
เครื่องมืออื่น ๆ	9.7	16.7	8.6	8.0	3.5	12.2	12.7	23.0	11.1	12.7	7.4	9.6

ตาราง 24 อัตราร้อยละของเริ่มมีเครื่องหมายขึ้นหรือซึ่งใช้ขอแลกแผ่นตะเฒ่า จำแนกตามเขตประมง และแหล่งทำประมงหลัก ปี 2528 และ 2538

แหล่งทำประมงหลัก	สามะโนน 2528					สามะโนน 2538						
	รวม	เขต ประมง 1	เขต ประมง 2	เขต ประมง 3	เขต ประมง 4	เขต ประมง 5	รวม	เขต ประมง 1	เขต ประมง 2	เขต ประมง 3	เขต ประมง 4	เขต ประมง 5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
น่านน้ำไทย	95.8	98.5	90.7	100.0	98.6	86.8	86.2	82.6	75.7	100.0	90.4	87.1
บริเวณอ่าวไทย	86.7	98.5	90.2	100.0	98.1	5.9	67.0	82.4	69.7	99.2	89.6	1.5
ทะเลอันดามัน	9.1	-	0.5	-	0.5	80.9	19.2	0.2	6.0	0.8	0.8	85.6
นอกน่านน้ำไทย	4.2	1.5	9.3	-	1.4	13.2	13.8	17.4	24.3	-	9.6	12.9
กัมพูชาและเวียดนาม	1.9	1.5	7.3	-	0.4	-	2.5	17.1	1.8	-	0.3	-
มาเลเซียและอินโดนีเซีย	1.1	-	1.1	-	0.9	4.5	8.6	0.3	19.6	-	9.1	3.5
พม่า	0.9	-	0.1	-	-	7.6	2.5	-	2.2	-	0.1	9.4
ประเทศอื่น ๆ	0.3	-	0.8	-	0.1	1.1	0.2	-	0.7	-	0.1	-

ทำประมงต่าง ๆ ที่ห่างไกลจากบ้านหรือสถานที่ตั้งรวมทั้งนอกเขตน่านน้ำไทย ในการวิเคราะห์นี้สนใจศึกษา การเปลี่ยนแปลงแหล่งทำประมงของเรือประมงอวนลากแผ่นตะเฆ่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากที่สุดต่อการ ประมงทะเลไทย

จากตาราง 24 พบว่า เรือประมงที่ใช้อวนลากแผ่นตะเฆ่ทั่วประเทศส่วนใหญ่ทำประมง ในน่านน้ำไทยพบมากในบริเวณอ่าวไทย และมีแนวโน้มจำนวนเรือประมงอวนลากแผ่นตะเฆ่จากทุก เขตประมงจะทำประมงในบริเวณอ่าวไทยลดลงและเปลี่ยนไปทำประมงในแหล่งทำประมงบริเวณฝั่งทะเล อันดามัน และนอกเขตน่านน้ำไทยเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ สัดส่วนของเรือ ที่ทำประมงในบริเวณอ่าวไทย ทั่วประเทศลดลงจากร้อยละ 86.7 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 67.0 ในปี 2538 บริเวณฝั่งทะเลอันดามันเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 9.1 เป็นร้อยละ 19.2 และนอกเขตน่านน้ำไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 13.8 ในปี 2538 โดยสัดส่วนของเรือประมงที่ไปทำประมงในเขตน่านน้ำประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเพิ่มขึ้น มากที่สุดจากร้อยละ 1.1 ในปี 2528 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8.6 ในปี 2538 ปกติเรือประมงไทยส่วนใหญ่ที่ไป ทำประมงในน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้านจะเป็นการลงทุนทำประมงร่วมกันหรือได้รับใบอนุญาตให้เข้าไป ทำประมงได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายเขตประมง จะเห็นว่า เรือประมงในเขตประมง 3 เกือบจะ ไม่เปลี่ยนแปลงแหล่งทำการประมงเลย คือ ในปี 2528 เรือประมงในเขตประมง 3 ทั้งหมดทำประมง ในบริเวณอ่าวไทยและเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเพียงร้อยละ 0.8 ที่ไปทำประมงฝั่งทะเลอันดามันในขณะที่ เรือประมงในเขตประมง 2 มีการเปลี่ยนแปลงแหล่งทำประมงมากที่สุด คือ สัดส่วนของเรือประมงในเขตนี้ ที่ทำประมงในบริเวณอ่าวไทยลดลงมากจากร้อยละ 90.2 ในปี 2528 เหลือเพียงร้อยละ 69.7 ในปี 2538 ในขณะที่เรือประมงในเขตนี้ไปทำประมงในบริเวณฝั่งทะเลอันดามันเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 0.5 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 6.0 ในปี 2538 และนอกเขตน่านน้ำไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.3 เป็นร้อยละ 24.3 ตามลำดับ นอกจากนี้เรือประมงในเขตประมง 2 ได้เปลี่ยนแหล่งทำประมงนอกเขตน่านน้ำไทย จากส่วนใหญ่ทำประมง ในเขตน่านน้ำประเทศกัมพูชาและเวียดนามในปี 2528 เป็นส่วนใหญ่ทำประมงในเขตน่านน้ำประเทศ มาเลเซียและอินโดนีเซีย ส่วนเรือประมงของเขตประมงอื่นที่ทำประมงนอกเขตน่านน้ำไทยส่วนใหญ่จะทำ ประมงในเขตน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้านใกล้กับเขตประมงนั้น คือ เรือเขตประมง 1 จะทำประมงในเขต น่านน้ำประเทศกัมพูชาและเวียดนาม เรือเขตประมง 4 จะทำประมงในเขตน่านน้ำประเทศมาเลเซียและ อินโดนีเซีย เรือเขตประมง 5 จะทำประมงในเขตน่านน้ำประเทศพม่า

3.7 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

เพื่อให้การศึกษวิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจของการเพาะเลี้ยงชายฝั่งครอบคลุมทุกครัวเรือน ที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งทั้งหมด ดังนั้น จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งในหัวข้อนี้จะนับรวม จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดียว และครัวเรือนที่ทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เข้าไว้ด้วยกัน

3.7.1 จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

การเพาะเลี้ยงชายฝั่งได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงกุ้ง ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538

จากตาราง 25 แสดงให้เห็นว่า ในปี 2538 ทั่วประเทศมีจำนวนควัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งทั้งสิ้น 30,528 ควัวเรือน เพิ่มขึ้นจากปี 2528 ที่มีจำนวน 7,729 ควัวเรือน ประมาณ 3 เท่าตัว หรือเพิ่มขึ้นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 14.7 ต่อปี ในปี 2528 กว่าครึ่งหนึ่งของควัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งซึ่งส่วนใหญ่เพาะเลี้ยงกุ้งอยู่ในเขตประมง 2 ต่อมาในปี 2538 สัดส่วนของควัวเรือนที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งในเขตนี้ลดลงเหลือร้อยละ 20.6 ในขณะที่การเพาะเลี้ยงกุ้งได้ขยายตัวอย่างมากในเขตประมง 4 ทำให้เขตนี้มีจำนวนควัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งมากที่สุด คือ 10,280 ควัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 33.7 ของควัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งทั้งสิ้นในปี 2538 โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวน 919 ควัวเรือนในปี 2528 ประมาณ 10 เท่าตัว หรือเพิ่มขึ้นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 27.3 ต่อปี ทั้งนี้เพราะฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งในเขตประมง 2 เลิกกิจการไปจำนวนมากเนื่องจากเกิดปัญหาน้ำเน่าเสียอันเกิดจากการเลี้ยงกุ้งและโรคกุ้งระบาด อย่างไรก็ตามในช่วง 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 เขตประมง 2 มีจำนวนควัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 57.7 ในขณะที่เขตประมงอื่นมีจำนวนควัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งเพิ่มขึ้นอย่างมาก คือ ในเขตประมง 5 และเขตประมง 1 เพิ่มขึ้นจากปี 2528 เกือบ 5 เท่าตัว เขตประมง 3 เพิ่มขึ้น 2.5 เท่าตัว

ตาราง 25 จำนวนและอัตราร้อยละของควัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ปี 2538/28	เฉลี่ยต่อปี
รวม	7,729	100.0	30,528	100.0	295.0	14.7
เขตประมง 1	1,011	13.1	5,291	17.3	423.3	18.0
เขตประมง 2	3,976	51.4	6,273	20.6	57.7	4.7
เขตประมง 3	859	11.1	3,036	9.9	253.4	13.5
เขตประมง 4	919	11.9	10,280	33.7	1,018.6	27.3
เขตประมง 5	964	12.5	5,648	18.5	485.9	19.3

3.7.2 เนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่ง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่ง ระหว่างปี 2528 และ 2538 ในตาราง 26 พบว่า ในปี 2538 ทั่วประเทศมีเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งทั้งสิ้น 447,553 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2528 ที่มี 233,993 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 91.3 หรือเพิ่มขึ้นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 6.7 ต่อปี เขตประมง 5 และเขตประมง 1 เป็นเขตที่มีเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งเพิ่มจากปี 2528 มากที่สุดถึง 12 เท่าตัว เขตประมง 3 และเขตประมง 4 เพิ่มขึ้นประมาณ 2 เท่าตัว ในขณะที่เขตประมง 2 เพียงเขตเดียวที่มีเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งลดลงร้อยละ 17.8

ตาราง 26 จำนวนและอัตราร้อยละของเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	ปี 2538/28	เฉลี่ยต่อปี
รวม	233,993	100.0	447,553	100.0	91.3	6.7
เขตประมง 1	9,302	4.0	124,094	27.7	1,234.1	29.6
เขตประมง 2	168,466	72.0	138,552	31.0	-17.8	-1.9
เขตประมง 3	22,472	9.6	53,685	12.0	138.9	9.1
เขตประมง 4	30,448	13.0	87,010	19.4	185.8	11.1
เขตประมง 5	3,305	1.4	44,212	9.9	1,237.7	29.6

3.7.3 ประเภทของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง

ในการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง สัตว์น้ำที่นิยมเพาะเลี้ยงแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ กุ้ง ปลา หอย และปู เนื่องจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทเดียวกันอาจมีความแตกต่างกันที่ชนิดของสัตว์น้ำ ดังนั้นในการศึกษาจึงแยกย่อยการเพาะเลี้ยงหอยตามชนิดของสัตว์น้ำเป็นหอยนางรม หอยแมลงภู่ หอยแครง

จากตาราง 27 จะเห็นว่า ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 ครั้วเรือที่ทำกรเพาะเลี้ยงชายฝั่งทั้งสิ้นทั่วประเทศ ส่วนใหญ่ยังคงเพาะเลี้ยงกุ้งมากที่สุด รองลงมาคือ เพาะเลี้ยงปลา และเพาะเลี้ยงหอยนางรมคิดเป็นร้อยละ 56.8 20.9 และ 15.3 ตามลำดับในปี 2528 และสัดส่วนดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 80.1 9.5 และ 5.1 ตามลำดับในปี 2538

เมื่อพิจารณาเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งทั่วประเทศแยกตามประเภทของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง พบว่า ในปี 2528 และ 2538 เนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งเกือบทั้งหมด (ประมาณร้อยละ 94) เป็นเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งเช่นเดียวกันและที่เหลือเป็นเนื้อที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่น แสดงว่าการเพาะเลี้ยงกุ้งมีบทบาทสำคัญมากที่สุดในภาคการเพาะเลี้ยงชายฝั่งในแง่ของจำนวนและเนื้อที่เพาะเลี้ยง ตลอดจนผลผลิตกุ้งสามารถทำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากในปีหนึ่ง ๆ ส่วนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่นมีความสำคัญในแง่เป็นแหล่งรายได้เสริมให้ครั้วเรือทำประมงขนาดเล็กซึ่งมีฐานะค่อนข้างยากจน

เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของจำนวนครั้วเรือที่ทำกรเพาะเลี้ยงชายฝั่งเป็นรายชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง ในช่วงปี 2528 - 2538 พบว่า จำนวนครั้วเรือเพาะเลี้ยงกุ้งเพิ่มขึ้นประมาณ 4.5 เท่าตัว เพาะเลี้ยงปลาเพิ่มขึ้นร้อยละ 78.7 เพาะเลี้ยงหอยนางรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.2 หอยแมลงภู่ และหอยแครงเพิ่มขึ้นประมาณ 3 เท่าตัว และ 1 เท่าตัว ตามลำดับ สำหรับหอยกะพงเพิ่มขึ้นจาก 7 ครั้วเรือเป็น 28 ครั้วเรือ และหอยมุกซึ่งเป็นกิจการขนาดใหญ่ที่เลี้ยงในรูปบริษัท มีจำนวนไม่เปลี่ยนแปลง คือ 3 บริษัท สำหรับการเพาะเลี้ยงปูเพิ่มขึ้นประมาณ 1 เท่าตัว

เมื่อเปรียบเทียบชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงเป็นรายเขตประมง พบว่า ในปี 2538 จำนวนครั้วเรือและเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมากในทุกเขตประมง จนทำให้กุ้งเป็นสัตว์น้ำที่มีการเพาะเลี้ยงมากที่สุดในทุกเขตประมงทั่วประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากผลกำไรที่ได้รับจากการเพาะเลี้ยงสูงมาก จึงจูงใจให้ผู้เลี้ยงรายใหม่เข้ามาดำเนินการเพาะเลี้ยงเป็นจำนวนมากในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่าง

ปี 2528 - 2538 โดยที่ในปี 2528 หลายเขตประมงมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นมากกว่าการเพาะเลี้ยงกุ้ง คือเขตประมง 1 มีคร่าวเรือนเพาะเลี้ยงหอยนางรมมากที่สุด เขตประมง 4 และเขตประมง 5 มีคร่าวเรือนเพาะเลี้ยงปลามากที่สุด สำหรับเขตประมง 2 และเขตประมง 3 มีการเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติมาตั้งแต่ปี 2528 โดยเฉพาะเขตประมง 2 เป็นเขตที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงกุ้งจากการเลี้ยงแบบดั้งเดิม (แบบธรรมชาติ) เป็นแบบกึ่งพัฒนาและพัฒนาในจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสมุทรปราการ ในช่วงปี 2530 - 2533 ต่อมาการเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาได้ขยายตัวอย่างมากไปที่เขตประมง 4 เป็นผลให้เขตนี้มีจำนวนคร่าวเรือนที่เพาะเลี้ยงกุ้งมากที่สุดในประเทศ (ตาราง 28)

3.7.4 วิธีการเพาะเลี้ยง

สัตว์น้ำชนิดเดียวกันอาจจะมีการเลี้ยงที่แตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ และสภาพแวดล้อม และคร่าวเรือนหนึ่งอาจจะเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหลายประเภทหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทเดียวกัน แต่แตกต่างกันที่วิธีการเลี้ยง ในช่วงระยะเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงของสัตว์น้ำแต่ละชนิด ดังนี้

กุ้ง

การเพาะเลี้ยงกุ้งแบ่งตามวิธีการเลี้ยงได้ 3 แบบ คือ แบบพัฒนา กึ่งพัฒนา และธรรมชาติ การเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติ เป็นการเพาะเลี้ยงที่อาศัยพันธุ์กุ้งตามธรรมชาติ ซึ่งจะติดมากับน้ำทะเลที่ดันเข้ามาในพื้นที่เพาะเลี้ยง แล้วปล่อยให้ลูกกุ้งเจริญเติบโตตามธรรมชาติ โดยไม่มีการให้อาหารเสริม ต่อมามีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งเป็นแบบกึ่งพัฒนา คือ มีการปล่อยพันธุ์กุ้งจากโรงเพาะฟักลงเสริมพันธุ์กุ้งจากธรรมชาติแบบไม่หนาแน่น และมีการให้อาหารเป็นครั้งคราว จากนั้นได้พัฒนาปรับปรุงเป็นการเลี้ยงแบบพัฒนาที่ปล่อยพันธุ์กุ้งจากโรงเพาะฟักเสริมแบบหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 16 ตัวต่อตารางเมตร และให้อาหารบ่อยครั้ง คือ วันละ 3 - 4 มื้อ

ปัจจุบันคร่าวเรือนส่วนใหญ่เพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 78.4 ของคร่าวเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงกุ้งในปี 2538 รองลงมาคือ แบบธรรมชาติ ร้อยละ 14.5 และแบบกึ่งพัฒนา ร้อยละ 7.1 (ตาราง 29)

ตาราง 27 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่ง และเนื้อที่เพาะเลี้ยงนวลัย จำนวนตามชนิดของสัตว์น้ำ
ที่เพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538 42

ชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง	สำมะโน 2528						สำมะโน 2538					
	ครัวเรือน		เนื้อที่เพาะเลี้ยง		เนื้อที่เพาะเลี้ยงนวลัย		ครัวเรือน		เนื้อที่เพาะเลี้ยง		เนื้อที่เพาะเลี้ยงนวลัย	
	จำนวน	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
รวม	7,999	100.0	233,993	100.0	29.3	31,488	100.0	447,553	100.0	14.2	293.6	91.3
กุ้ง	4,544	56.8	216,990	92.7	47.8	25,210	80.1	421,282	94.1	16.7	454.8	94.1
ปลา	1,670	20.9	3,785	1.6	2.3	2,985	9.5	4,545	1.0	1.5	78.7	20.1
หอยนางรม	1,223	15.3	3,693	1.6	3.0	1,604	5.1	3,961	0.9	2.5	31.2	7.3
หอยแมลงภู่	267	3.3	1,473	0.6	5.5	1,023	3.2	3,995	0.9	3.9	283.1	171.2
หอยแครง	120	1.5	6,865	3.0	57.2	259	0.8	7,370	1.7	28.5	115.8	7.4
หอยกะพง	7	0.1	14	0.0	2.0	28	0.1	118	0.0	4.2	300.0	742.8
หอยมุก	3	0.0	3	0.0	1.0	3	0.0	130	0.0	43.3	0.0	4,233.3
ปู	164	2.1	1,169	0.5	7.1	374	1.2	6,122	1.4	16.4	128.0	423.7
สัตว์น้ำอื่น	1	0.0	1	0.0	1.0	2	0.0	30	0.0	15.0	100.0	2,900.0

หมายเหตุ จำนวนครัวเรือนไม่เข้าตาราง 25 เพราะนับครัวเรือนซ้ำ ในกรณีที่ครัวเรือนหนึ่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ชนิด

ตาราง 28 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

ชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง	สำมะโน 2528					สำมะโน 2538						
	รวม	เขต ประมง 1	เขต ประมง 2	เขต ประมง 3	เขต ประมง 4	เขต ประมง 5	รวม	เขต ประมง 1	เขต ประมง 2	เขต ประมง 3	เขต ประมง 4	เขต ประมง 5
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
กุ้ง	56.8	17.8	85.8	46.1	43.4	4.0	80.1	79.1	81.5	82.1	87.9	64.8
ปลา	20.9	9.5	4.0	2.3	54.2	86.9	9.5	4.8	5.1	2.9	11.1	19.3
หอยนางรม	15.3	67.9	2.9	38.6	0.3	1.6	5.1	15.6	2.0	9.3	0.1	5.1
หอยแมลงภู่	3.3	0.2	3.8	11.1	0.1	1.2	3.2	0.1	5.7	3.4	0.2	8.8
หอยแครง	1.5	-	2.5	0.1	0.1	1.4	0.8	0.2	2.3	1.8	0.0	0.7
หอยกะพง	0.1	-	0.2	-	-	-	0.1	-	0.4	-	-	-
หอยมุก	0.0	-	0.0	0.1	-	0.1	0.0	0.0	-	0.0	-	0.0
ปู	2.1	4.6	0.8	1.7	1.9	4.8	1.2	0.2	3.0	0.5	0.7	1.3
สัตว์น้ำอื่น	0.0	-	0.0	-	-	-	0.0	-	0.0	-	-	-

หมายเหตุ นับครัวเรือนซ้ำในกรณีที่ครัวเรือนหนึ่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ชนิด

จากตาราง 29 จะเห็นว่า ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 จำนวนครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาและกึ่งพัฒนารวมกันได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วถึง 32 เท่าตัว คือ จาก 661 ครัวเรือนในปี 2528 เป็น 21,773 ครัวเรือน ในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 41.8 ต่อปี ในจำนวนนี้เป็นการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาเกือบทั้งหมด ส่วนจำนวนครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติลดลงเพียงเล็กน้อยจาก 3,833 ครัวเรือนในปี 2528 เป็น 3,689 ครัวเรือน ในปี 2538 หรือลดลงร้อยละ 5.0 สำหรับเนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว (ร้อยละ 94.1) คือ จาก 216,990 ไร่ ในปี 2528 เพิ่มขึ้นเป็น 421,282 ไร่ ในปี 2538 ในขณะเดียวกันเนื้อที่เพาะเลี้ยงเฉลี่ยต่อครัวเรือนได้เปลี่ยนแปลงลดลงจาก 47.8 ไร่ เป็น 16.7 ไร่ เนื่องจากมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเพาะเลี้ยงแบบธรรมชาติซึ่งใช้เนื้อที่เพาะเลี้ยงขนาดใหญ่ไปเป็นการเพาะเลี้ยงแบบพัฒนาซึ่งใช้เนื้อที่เพาะเลี้ยง ขนาดเล็ก

ตาราง 29 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงกุ้ง จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538			
	รวม	พัฒนา ^{1/} และ กึ่งพัฒนา	ธรรมชาติ	รวม	พัฒนา	กึ่งพัฒนา	ธรรมชาติ
รวม (จำนวนครัวเรือน)	100.0 (4,544)	14.5 (661)	85.5 (3,883)	100.0 (25,462) ^{2/}	78.4 (19,976)	7.1 (1,797)	14.5 (3,689)
เขตประมง 1	100.0	37.8	62.2	100.0	82.3	5.4	12.3
เขตประมง 2	100.0	10.6	89.4	100.0	36.9	15.9	47.2
เขตประมง 3	100.0	12.6	87.4	100.0	84.4	4.9	10.7
เขตประมง 4	100.0	32.9	67.1	100.0	92.5	4.1	3.4
เขตประมง 5	100.0	77.5	22.5	100.0	94.5	5.1	0.4

^{1/} ส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงแบบกึ่งพัฒนา ซึ่งสำมะโน 2528 นำเสนอข้อมูลไว้รวมกันและเรียกว่า "แบบปล่อยพันธุ์กุ้ง"

^{2/} จำนวนครัวเรือนไม่เท่ากับตาราง 27 เพราะนับครัวเรือนซ้ำ ในกรณีที่ครัวเรือนหนึ่งเพาะเลี้ยงกุ้งมากกว่า 1 วิธี

เมื่อเปรียบเทียบวิธีการเลี้ยงกุ้งเป็นรายเขตประมง พบว่า ในช่วง 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 สัดส่วนของครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติในทุกเขตประมงทั่วประเทศลดลงเหลือต่ำกว่าร้อยละ 15 ของครัวเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงกุ้งในปี 2538 ในทางกลับกันสัดส่วนของครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาได้เพิ่มขึ้นอย่างมากในทุกเขตประมงเป็นกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนที่รายงานการเพาะเลี้ยงกุ้งในปี 2538 เป็นแบบพัฒนายกเว้น เขตประมง 2 ที่สัดส่วนของครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติ สูงถึงร้อยละ 47.2 ในขณะที่สัดส่วนของครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาค่อนข้างต่ำ คือ ร้อยละ 36.9 และแบบกึ่งพัฒนาค่อนข้างสูง คือ ร้อยละ 15.9 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาซึ่งไม่

ประสบผลสำเร็จในการเพาะเลี้ยงในหลายจังหวัดของเขตนี้ได้เปลี่ยนกลับไปเพาะเลี้ยงกุ้งแบบกึ่งพัฒนา และแบบธรรมชาติแทน

นอกจากนี้ จากตาราง 30 พบว่า ครั้วเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติส่วนใหญ่ ทั้งปี 2528 และ 2538 เพาะเลี้ยงกุ้งในเนื้อที่ขนาด 30 - 99.9 ไร่ ครั้วเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบกึ่งพัฒนาส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงขนาดเนื้อที่เพาะเลี้ยงจาก 30 - 99.9 ไร่ในปี 2528 เป็นน้อยกว่า 10 ไร่ ในปี 2538 และ ครั้วเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาส่วนใหญ่เพาะเลี้ยงในเนื้อที่ขนาดน้อยกว่า 10 ไร่

ตาราง 30 อัตราร้อยละของครั้วเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงกุ้ง จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538

ขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		
	พัฒนา และ กึ่งพัฒนา	ธรรมชาติ	พัฒนา	กึ่งพัฒนา	ธรรมชาติ
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
น้อยกว่า 10 ไร่	11.4	4.7	75.2	60.6	9.2
10 - 19.9 ไร่	8.6	13.7	13.8	19.4	16.9
20 - 29.9 ไร่	15.6	19.5	4.7	7.6	17.4
30 - 49.9 ไร่	26.3	28.7	3.1	6.0	23.7
50 - 99.9 ไร่	24.2	25.2	2.0	5.1	21.6
100 ไร่ขึ้นไป	13.9	8.2	1.2	1.3	11.2

ปลา

การเพาะเลี้ยงปลาแบ่งตามวิธีการเลี้ยงออกเป็น 2 วิธี คือ เลี้ยงในบ่อ และเลี้ยงในกระชัง โดยครั้วเรือนส่วนใหญ่นิยมเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง ได้แก่ ปลากระพงขาว ปลาเก๋า ซึ่งพบมากในเขตประมง 4 และเขตประมง 5 ส่วนการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อ ได้แก่ ปลากระพงขาว นิยมเลี้ยงในเขตประมง 2 จากตาราง 31 พบว่า ในช่วง 10 ปี จำนวนครั้วเรือนเพาะเลี้ยงปลาในบ่อเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 363 ครั้วเรือน ในปี 2528 เป็น 412 ครั้วเรือน ในปี 2538 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.5 ส่วนครั้วเรือนเพาะเลี้ยงปลาในกระชังเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว (ร้อยละ 96.9) จาก 1,307 ครั้วเรือน ในปี 2528 เป็น 2,573 ครั้วเรือน ในปี 2538

ตาราง 31 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงปลา จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวม	เลี้ยงในบ่อ	เลี้ยงในกระชัง	รวม	เลี้ยงในบ่อ	เลี้ยงในกระชัง
รวม (จำนวนครัวเรือน)	100.0 (1,670)	21.7 (363)	78.3 (1,307)	100.0 (2,985)	13.8 (412)	86.2 (2,573)
เขตประมง 1	100.0	83.7	16.3	100.0	22.6	77.4
เขตประมง 2	100.0	98.1	1.9	100.0	61.6	38.4
เขตประมง 3	100.0	50.0	50.0	100.0	48.9	51.1
เขตประมง 4	100.0	9.2	90.8	100.0	4.9	95.1
เขตประมง 5	100.0	6.9	93.1	100.0	4.2	95.8

หอย ชนิดของหอยในประเทศไทยที่นิยมเพาะเลี้ยง ได้แก่ หอยนางรม หอยแมลงภู่ และหอยแครง

หอยนางรม วิธีการเพาะเลี้ยงนางรมที่นิยมมี 2 วิธี คือ แบบพวงอุบะแขวน และแบบใช้หลักไม้หรือใช้ท่อซีเมนต์ ในปี 2538 การเพาะเลี้ยงหอยนางรมมีมากที่สุด ในเขตประมง 1 คือ 884 ครัวเรือน โดยพบมากที่จังหวัดจันทบุรี รองลงมาคือ เขตประมง 5 คือ 300 ครัวเรือน พบมากที่จังหวัดพังงา และเขตประมง 3 คือ 288 ครัวเรือน พบมากที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เขตประมง 4 เป็นเขตที่มีการเพาะเลี้ยงหอยนางรมน้อยที่สุดเพียง 12 ครัวเรือน การเพาะเลี้ยงหอยนางรมแบบพวงอุบะแขวนพบมากในเขตประมง 1 เขตประมง 5 และเขตประมง 2 เรียงตามลำดับส่วนการเพาะเลี้ยงแบบใช้หลักไม้หรือใช้ท่อซีเมนต์พบมากในเขตประมง 1 และเขตประมง 3

เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2528 พบว่า ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิธีการเพาะเลี้ยงหอยนางรมจากส่วนใหญ่เพาะเลี้ยงแบบใช้หลักไม้หรือใช้ท่อซีเมนต์ ในทุกเขตประมงมาเป็นเลี้ยงแบบพวงอุบะแขวนเพิ่มมากขึ้น คือ สัดส่วนของครัวเรือนที่ใช้หลักไม้หรือใช้ท่อซีเมนต์ ลดลงจากร้อยละ 90.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 55.7 ในปี 2538 และสัดส่วนของครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงแบบพวงอุบะแขวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.4 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 44.3 ในปี 2538 เขตประมง 1 และเขตประมง 2 มีการเปลี่ยนมาเลี้ยงแบบพวงอุบะแขวนมากขึ้น นอกจากนี้ในช่วงปี 2528 - 2538 มีโครงการ BOBP (Bay of Bengal Programme) ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเพื่อเสริมรายได้ให้กับกลุ่มครัวเรือนทำประมงขนาดเล็ก เป็นผลให้ชาวประมงขนาดเล็กในจังหวัดพังงาซึ่งอยู่ในเขตประมง 5 หันมาเพาะเลี้ยงหอยนางรมเพิ่มขึ้น จากปี 2528 มีครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงหอยนางรมเพียง 16 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 300 ครัวเรือนในปี 2538 ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 71.7 เลี้ยงแบบพวงอุบะแขวน

เมื่อพิจารณาขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยงหอยนางรมในตาราง 34 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลง จากส่วนใหญ่เลี้ยงในเนื้อที่ขนาด 1 - 5 ไร่ เป็นเลี้ยงในเนื้อที่ขนาดต่ำกว่า 1 ไร่ เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงแบบใช้หลักไม้หรือใช้ท่อซีเมนต์วางให้ลูกหอยเกาะ ซึ่งใช้พื้นที่มาก

มาเป็นแบบพวงอุบะแขวนได้แพ ซึ่งใช้พื้นที่น้อยกว่า เป็นผลให้เนื้อที่เพาะเลี้ยงเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั่วประเทศลดลงจาก 3.0 ไร่ ในปี 2528 เป็น 2.5 ไร่ ในปี 2538

ตาราง 32 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงหอยนางรม จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538		
	รวม	แบบพวงอุบะแขวน	แบบใช้หลักไม้หรือใช้ท่อซีเมนต์	อื่น ๆ	รวม	แบบพวงอุบะแขวน	แบบใช้หลักไม้หรือใช้ท่อซีเมนต์
รวม	1,223	66	1,104	53	^{1/} 1,624	719	905
	(100.0)	(5.4)	(90.3)	(4.3)	(100.0)	(44.3)	(55.7)
เขตประมง 1	748	21	708	19	884	392	492
	(100.0)	(2.8)	(94.7)	(2.5)	(100.0)	(44.3)	(55.7)
เขตประมง 2	117	8	102	7	140	100	40
	(100.0)	(6.8)	(87.2)	(6.0)	(100.0)	(71.4)	(28.6)
เขตประมง 3	339	25	291	23	288	2	286
	(100.0)	(7.4)	(85.8)	(6.8)	(100.0)	(0.7)	(99.3)
เขตประมง 4	3	-	1	2	12	10	2
	(100.0)	(-)	(33.3)	(66.7)	(100.0)	(83.3)	(16.7)
เขตประมง 5	16	12	2	2	300	215	85
	(100.0)	(75.0)	(12.5)	(12.5)	(100.0)	(71.7)	(28.3)

^{1/} จำนวนครัวเรือนไม่เท่ากับตาราง 27 เพราะนับครัวเรือนซ้ำ กรณีที่ครัวเรือนหนึ่งเพาะเลี้ยงมากกว่า 1 วิธี

หอยแมลงภู่ วิธีการเลี้ยงหอยแมลงภู่ที่สำคัญมี 2 วิธี คือ แบบปักหลักล่อลูกหอย และแบบแขวน

ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงหอยแมลงภู่จากแบบปักหลักล่อลูกหอยมาเป็นเลี้ยงแบบแขวนเพิ่มมากขึ้น คือ ในปี 2538 มีจำนวนครัวเรือนเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ประมาณครึ่งหนึ่งเลี้ยงแบบแขวน และที่เหลืออีกครึ่งหนึ่งเลี้ยงแบบปักหลักล่อลูกหอย โดยเขตประมง 5 มีการเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่เพิ่มขึ้นอย่างมากจาก 12 ครัวเรือนในปี 2528 เป็น 522 ครัวเรือนในปี 2538 ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 90.4 เลี้ยงแบบแขวน แต่ในปี 2528 ครัวเรือนเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่เกือบทั้งหมดเลี้ยงแบบปักหลักล่อลูกหอย ดังนั้นข้อมูลสำมะโนประมงทะเล 2528 จึงไม่ได้นำเสนอข้อมูลแยกตามวิธีการเลี้ยง (ตาราง 33)

เมื่อพิจารณาขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ ในตาราง 34 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยงหอยนางรม คือ จากปี 2528 ที่ส่วนใหญ่เลี้ยงในเนื้อที่

ขนาด 1 - 5 ไร่ เปลี่ยนเป็นเลี้ยงในเนื้อที่ขนาดต่ำกว่า 1 ไร่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงจากแบบปักหลักล่อลูกหอยซึ่งใช้พื้นที่มากมาเป็นแบบแขวนซึ่งใช้พื้นที่น้อยกว่า จึงเป็นผลให้เนื้อที่เพาะเลี้ยงเฉลี่ยต่อครัวเรือนลดลงจาก 5.5 ไร่ ในปี 2528 เป็น 3.9 ไร่ ในปี 2538 (ตาราง 27)

ตาราง 33 จำนวนและอัตราร้อยละของครัวเรือนที่รายงานเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู๋ จำแนกตามวิธีการเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528 ^{1/}	สำมะโน 2538		
		รวม	แบบแขวน	แบบปักหลัก
รวม	267	1,023	516	507
	(100.0)	(100.0)	(50.5)	(49.5)
เขตประมง 1	2	7	1	6
	(100.0)	(100.0)	(14.3)	(85.7)
เขตประมง 2	154	373	19	354
	(100.0)	(100.0)	(5.1)	(94.9)
เขตประมง 3	98	105	24	81
	(100.0)	(100.0)	(22.9)	(77.1)
เขตประมง 4	1	16	-	16
	(100.0)	(100.0)		(100.0)
เขตประมง 5	12	522	472	50
	(100.0)	(100.0)	(90.4)	(9.6)

^{1/} ปี 2528 ครัวเรือนส่วนใหญ่เลี้ยงด้วยวิธีปักหลักล่อลูกหอย แต่ไม่นำเสนอข้อมูลจำนวนแยกตามวิธีการเลี้ยง

หอยแครง วิธีการเลี้ยงหอยแครงส่วนใหญ่เป็น แบบหว่าน ในช่วง 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 พบว่า ครัวเรือนเพาะเลี้ยงหอยแครงส่วนใหญ่ทุกเขตประมงยังคงใช้วิธีหว่านลูกหอยลงในการแปลงเลี้ยง

จากตาราง 34 จะเห็นว่าครัวเรือนเพาะเลี้ยงหอยแครงส่วนใหญ่กว่าครึ่งหนึ่งจะเลี้ยงในพื้นที่ขนาดใหญ่ตั้งแต่ 10 ไร่ขึ้นไปอย่างไรก็ตามสัดส่วนดังกล่าวได้ลดลง จากร้อยละ 63.4 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 51.4 ในปี 2538 ในขณะที่สัดส่วนของครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงหอยแครงในเนื้อที่ต่ำกว่า 5 ไร่ เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 11.6 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 25.5 ในปี 2538 เป็นผลให้เนื้อที่เพาะเลี้ยงหอยแครงเฉลี่ยต่อครัวเรือนลดลงจาก 57 ไร่ ในปี 2528 เป็น 28 ไร่ ในปี 2538

ตาราง 34 อัตราร้อยละของครัวเรือนเพาะเลี้ยงหอย จำแนกตามชนิดของหอย และขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538

ขนาดของเนื้อที่เพาะเลี้ยง	สามะโน 2528			สามะโน 2538		
	หอยนางรม	หอยแมลงภู่	หอยแครง	หอยนางรม	หอยแมลงภู่	หอยแครง
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
น้อยกว่า 1 ไร่	2.5	4.3	0.9	38.9	56.5	8.9
1 - 4.9 ไร่	80.0	58.4	10.7	46.3	19.8	16.6
5 - 9.9 ไร่	11.5	26.0	25.0	8.7	12.3	23.1
10 - 19.9 ไร่	4.4	6.2	25.9	4.2	5.8	14.7
20 - 29.9 ไร่	0.8	3.1	11.6	1.1	2.9	12.0
30 ไร่ขึ้นไป	0.8	2.0	25.9	0.8	2.7	24.7

3.7.5 จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามประเภทของการดำเนินงาน

จากการที่จำนวนครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมากในทุกเขตประมงทั่วประเทศในช่วง 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 เป็นผลให้ครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งซึ่งดำเนินงานร่วมกันหรือลงทุนร่วมกันกับครัวเรือนอื่นเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการเพาะเลี้ยงกุ้งต้องใช้เงินลงทุนสูงและการควบคุมดูแลการเพาะเลี้ยงอย่างใกล้ชิด จากตาราง 35 จะเห็นว่า สัดส่วนของครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งที่ดำเนินงานเป็นของตนเองลดลงจากร้อยละ 96.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 87.9 ในปี 2538 ในขณะที่ สัดส่วนของครัวเรือนที่ดำเนินงานร่วมกันเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.5 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 11.6 ในปี 2538 ส่วนการดำเนินงานในรูปบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 0.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 0.5 ในปี 2538 สำหรับรูปแบบการดำเนินงานของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น ได้แก่ ปลา หอย และปู ในช่วงเวลาดังกล่าวไม่เปลี่ยนแปลง คือ ครัวเรือนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.0) ดำเนินงานเป็นของตนเองเหมือนกัน และมีเพียงเล็กน้อยที่ดำเนินงานในรูปแบบอื่น

ตาราง 35 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามประเภทของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง และประเภทของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ประเภทของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528 ^{1/}			สำมะโน 2538			
	รวม	กุ้ง	สัตว์น้ำอื่น	รวม	เพาะเลี้ยงประเภทเดียว		เพาะเลี้ยงมากกว่า 1 ประเภท
					กุ้ง	สัตว์น้ำอื่น	
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ดำเนินงานเป็นของตนเอง	97.0	96.3	98.0	89.8	87.9	98.0	96.8
ดำเนินงานร่วมกัน	2.8	3.5	1.8	9.8	11.6	2.0	3.1
บริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล	0.2	0.2	0.2	0.4	0.5	0.0	0.1

^{1/} ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก จึงไม่มีข้อมูลนำเสนอในเพาะเลี้ยงมากกว่า 1 ประเภท

3.7.6 จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามการจ้างลูกจ้าง

จากตาราง 36 จะเห็นว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 ครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งมีการจ้างลูกจ้างเพิ่มขึ้นและใช้สมาชิกในครัวเรือนอย่างเดียวโดยไม่จ้างลูกจ้างลดลง ทั้งนี้เป็นผลมาจากจำนวนครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาซึ่งมีการจ้างลูกจ้างช่วยทำงานเพาะเลี้ยงในฟาร์มเพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ สัดส่วนของครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งที่จ้างลูกจ้างเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 39.0 ในปี 2538 ในขณะที่สัดส่วนของครัวเรือนที่ไม่จ้างลูกจ้างลดลงจากร้อยละ 80.8 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 61.0 ในปี 2538 ส่วนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่น นั้น ในปี 2538 ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนอย่างเดียว (ไม่มีการจ้างลูกจ้าง) ครัวเรือนที่จ้างลูกจ้างมาช่วยทำงานมีสัดส่วนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากปี 2528 เล็กน้อย หากกำหนดขนาดของการดำเนินงานของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งตามอัตราการจัดงาน จะเห็นว่า การเพาะเลี้ยงกุ้งจะทำในเชิงธุรกิจแต่ก็เป็นธุรกิจการประมงขนาดเล็กเพราะฟาร์มกุ้งส่วนใหญ่เป็นฟาร์มขนาดเล็กและใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนเป็นหลักโดยไม่มีการจ้างลูกจ้าง กล่าวคือ ในปี 2538 สัดส่วนของครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งที่ไม่จ้างลูกจ้างร้อยละ 61.0 ในทำนองเดียวกันครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นก็จัดเป็นการประมงขนาดเล็กเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนเป็นหลักในการเพาะเลี้ยงถึงร้อยละ 90

ตาราง 38 อัตราร้อยละของคริวเรื่อนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามการจ้างลูกจ้าง และประเภทของการเพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538

ประเภทของการเพาะเลี้ยง	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวม	ไม่จ้างลูกจ้าง	จ้างลูกจ้าง	รวม	ไม่จ้างลูกจ้าง	จ้างลูกจ้าง
รวม	100.0	82.7	17.3	100.0	66.7	33.3
เพาะเลี้ยงกุ้ง	100.0	80.8	19.2	100.0	61.0	39.0
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น	100.0	87.1	12.9	100.0	90.7	9.3
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท ^{1/}	100.0	87.1	12.9

^{1/} ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก จึงไม่มีข้อมูลนำเสนอในเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

3.7.7 จำนวนคริวเรื่อนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ

ในการทำสำมะโนประมงทะเลจะครอบคลุมเฉพาะคริวเรื่อนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่มีวัตถุประสงค์เลี้ยงเพื่อขายเท่านั้น คำว่า “ไม่ขาย” ในตาราง หมายถึง อยู่ในระหว่างการเพาะเลี้ยงเนื่องจากเพิ่งเริ่มเลี้ยงรุ่นใหม่ หรือสัตว์น้ำยังโตไม่ได้ขนาดที่จะขาย หรือมีการเลี้ยงในรอบ 12 เดือนที่แล้ว แต่ผลผลิตสัตว์น้ำตายหมดเพราะเป็นโรค หรือสภาพแวดล้อมเป็นพิษ จึงไม่ได้ขาย เป็นต้น

จากตาราง 37 พบว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 คริวเรื่อนเพาะเลี้ยงกุ้งเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98) ขายผลผลิตที่เพาะเลี้ยงและมีเพียงร้อยละ 2 ที่ไม่ขายผลผลิต โดยคริวเรื่อนที่ขายผลผลิตส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 89 ของคริวเรื่อนเพาะเลี้ยงกุ้งทั้งสิ้นยังคงขายผ่านพ่อค้าคนกลางและมีแนวโน้มขายให้ผู้แปรรูปสัตว์น้ำหรือโรงงานห้องเย็นเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 0.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 4.7 ในปี 2538 สำหรับคริวเรื่อนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่น คือ ปลา หอย ปู มีการเปลี่ยนแปลงขายสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 89.9 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 93.7 ในปี 2538 โดยมีแนวโน้มเปลี่ยนจากขายผู้บริโภครโดยตรง และพ่อค้าปลีกไปขายพ่อค้าคนกลางเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ สัดส่วนของคริวเรื่อนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่นที่ขายให้ผู้บริโภคร และพ่อค้าปลีกในปี 2538 ลดลงเล็กน้อยจากปี 2528 ในขณะที่สัดส่วนของคริวเรื่อนที่ขายให้พ่อค้าคนกลางเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 72.9 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 80.8 ในปี 2538

ตาราง 37 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามประเภทของการเพาะเลี้ยง และแหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ ปี 2528 และ 2538

แหล่งจำหน่ายสัตว์น้ำ	สามะโน 2528			สามะโน 2538			
	รวม	กุ้ง	สัตว์น้ำอื่น	รวม	เพาะเลี้ยงประเภทเดียว		เพาะเลี้ยงมากกว่า 1 ประเภท
					กุ้ง	สัตว์น้ำอื่น	
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ไม่ขาย	5.4	1.9	10.1	2.7	1.9	6.3	1.8
ขาย	94.6	98.1	89.9	97.3	98.1	93.7	98.2
ผู้บริโภค	2.4	0.9	4.6	1.3	0.9	3.2	1.5
พ่อค้าปลีก	10.0	8.6	11.9	3.7	2.6	9.2	4.6
พ่อค้าคนกลาง	81.9	88.3	72.9	88.2	89.7	80.8	90.0
ผู้แปรรูปสัตว์น้ำ	0.2	0.2	0.3	3.9	4.7	0.4	1.9
อื่น ๆ	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.1	0.2

3.7.8 จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามแหล่งเงินกู้

ในการเพาะเลี้ยงชายฝั่งสิ่งที่สำคัญ คือ เงินลงทุนสำหรับการจัดสร้างบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง เช่น กระชัง แพ คอก ไม้หลัก เครื่องทำออกซิเจน เครื่องสูบน้ำ ฯลฯ ตลอดจนเงินสดหมุนเวียนในการดำเนินการเพาะเลี้ยง เมื่อเงินทุนของตนเองไม่พอเพียงผู้ประกอบการจะกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ จากตาราง 38 แสดงให้เห็นว่า ในช่วง 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 ครัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่มีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น คือ สัดส่วนของครัวเรือนที่เป็นหนี้เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 50.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 61.1 ในปี 2538 โดยครัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งในเขตประมง 1 เขตประมง 3 - 5 มีสัดส่วนของครัวเรือนที่เป็นหนี้เพิ่มขึ้นจากปี 2528 มาก คือ จากร้อยละ 25.8 48.4 58.3 และ 37.0 ตามลำดับในปี 2528 เป็นร้อยละ 58.4 66.3 65.1 และ 64.0 ตามลำดับในปี 2538 ส่วนครัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งในเขตประมง 2 มีสัดส่วนการเป็นหนี้ลดลง เมื่อคำนึงถึงการมีหนี้สินของครัวเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ พบว่า ครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งเป็นหนี้มากกว่าครัวเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่น คือ ในปี 2538 ครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งทั่วประเทศที่มีหนี้สินจากการเพาะเลี้ยงประมาณร้อยละ 70 ในขณะที่ครัวเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่นที่มีหนี้จากการเพาะเลี้ยงประมาณร้อยละ 35

จากตาราง 39 เมื่อพิจารณาแหล่งเงินกู้ของครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำประเภทอื่นพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงแหล่งเงินกู้คือ แหล่งเงินกู้ในระบบเปลี่ยนแปลงจากปี 2528 ที่ครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่กู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐบาล และหน่วยงานของรัฐบาล เช่น กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นกู้ส่วนใหญ่จาก ธกส. และธนาคารพาณิชย์ ในปี 2538 ส่วนแหล่งเงินกุนอกระบบเปลี่ยนจากกู้ส่วนใหญ่จากพ่อค้าคนกลาง และญาติ/เพื่อน เป็นนายทุนเงินกู้ และญาติ/เพื่อน สำหรับครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่น คือ ปลา หอย และปู นั้น แหล่งเงินกู้เงินในระบบเปลี่ยนจากส่วนใหญ่กู้ ธกส. และหน่วยงานของรัฐบาลในปี 2528 เป็นกู้จาก ธกส. เพิ่มขึ้นแทน ในขณะที่กู้จากหน่วยงานของรัฐบาลลดลงอย่างมากส่วนแหล่งเงินกุนอกระบบส่วนใหญ่ยังคงกู้จากญาติ/เพื่อน และนายทุนเงินกู้

ตาราง 38 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่มีหนังสือแจ้ง จำนอกตามประเภทของการเพาะเลี้ยง และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538			
	รวม	กุ้ง	สัตว์น้ำอื่น	รวม	เพาะเลี้ยงประเภทเดียว		เพาะเลี้ยงมากกว่า 1 ประเภท
					กุ้ง	สัตว์น้ำอื่น	
รวม	50.3	60.1	36.7	61.1	66.9	35.3	48.3
เขตประมง 1	25.8	37.2	23.5	58.4	65.1	26.4	51.2
เขตประมง 2	58.3	58.6	55.8	51.9	53.0	47.0	48.4
เขตประมง 3	48.4	64.4	34.4	66.3	73.3	29.9	76.9
เขตประมง 4	58.3	77.7	43.2	65.1	67.9	43.5	71.2
เขตประมง 5	37.0	71.0	35.9	64.0	80.9	28.8	32.5

ตาราง 39 อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่มีหนังสือแจ้ง จำนอกตามประเภทของการเพาะเลี้ยง และแหล่งเงินทุน ปี 2528 และ 2538

แหล่งเงินทุน	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538			
	รวม	กุ้ง	สัตว์น้ำอื่น	รวม	เพาะเลี้ยงประเภทเดียว		เพาะเลี้ยงมากกว่า 1 ประเภท
					กุ้ง	สัตว์น้ำอื่น	
ในระบบ							
หน่วยงานของรัฐบาล	17.5	15.6	21.8	4.2	3.8	7.4	6.3
ร.ก.ส.	28.1	27.8	28.6	45.3	44.3	53.0	54.7
ธนาคารพาณิชย์	5.8	6.2	4.8	26.0	28.4	7.0	16.3
นอกระบบ							
พ่อค้าคนกลาง	19.1	20.9	15.2	5.2	5.0	6.3	6.8
พ่อค้าปลีก	0.4	0.5	0.3	-	-	-	-
นายทุนเงินทุน	8.3	7.8	9.2	13.2	13.5	10.8	9.0
ญาติ/เพื่อน	17.3	16.9	18.2	26.8	27.2	22.3	28.7
อื่น ๆ	3.5	4.3	1.8	9.7	10.3	5.2	8.8

3.8 การเปลี่ยนแปลงแรงงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

จำนวนคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งหรือกำลังแรงงานด้านเพาะเลี้ยงชายฝั่ง นับจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งเป็นประจำ รวมกับจำนวนลูกจ้างทำงานเพาะเลี้ยงประจำฟาร์มที่เป็นคนท้องถิ่น (ในจังหวัด) และนอกท้องถิ่น (นอกจังหวัด)

เนื่องจากจำนวนครัวเรือนเพาะเลี้ยงชายฝั่งทั่วประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมาก เป็นผลให้จำนวนคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งทั่วประเทศเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าตัว ในช่วงปี 2528 - 2538 โดยเป็นการเพิ่มขึ้นของจำนวนคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งในเขตประมง 4 มากที่สุดถึง 10 เท่าตัว รองลงมาคือ เขตประมง 5 เขตประมง 1 และเขตประมง 3 เพิ่มขึ้น 8 เท่าตัว 5 เท่าตัว และ 3 เท่าตัว ตามลำดับ ที่น่าสนใจ จำนวนคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งในเขตประมง 2 ลดลงร้อยละ 7.9 (ตาราง 40)

ตาราง 40 จำนวนและอัตราร้อยละของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528		สำมะโน 2538		ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง
	จำนวนคนทำงานเพาะเลี้ยง	ร้อยละ	จำนวนคนทำงานเพาะเลี้ยง	ร้อยละ	
รวม	22,443	100.0	82,890	100.0	269.3
เขตประมง 1	2,218	9.9	14,203	17.1	540.4
เขตประมง 2	13,374	59.6	12,312	14.9	-7.9
เขตประมง 3	2,290	10.2	10,220	12.3	346.3
เขตประมง 4	2,487	11.1	27,610	33.3	1,010.2
เขตประมง 5	2,074	9.2	18,545	22.4	794.2

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแหล่งที่มาของคนทำงานเพาะเลี้ยงในตาราง 42 พบว่า ในช่วงปี 2528 - 2538 มีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานสมาชิกในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว เป็นใช้แรงงานลูกจ้างเพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น (ในจังหวัด) กล่าวคือ สัดส่วนของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งลดลงจากร้อยละ 79.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 60.1 ในปี 2538 ในขณะที่สัดส่วนของจำนวนลูกจ้างเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20.8 เป็นร้อยละ 39.9 โดยเพิ่มขึ้นในทุกเขตประมง ยกเว้นเขตประมง 2 ที่สัดส่วนของจำนวนลูกจ้างลดลงจากร้อยละ 22.9 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 12.5 ในปี 2538 (ตาราง 41)

จากตาราง 42 เมื่อเปรียบเทียบแหล่งที่มาของคนทำงานเพาะเลี้ยงเป็นรายประเภทของการเพาะเลี้ยง ในช่วง 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 พบว่า สัดส่วนของคนทำงานเพาะเลี้ยงกุ้งและหอยที่เป็นลูกจ้าง เพิ่มขึ้นอย่างมากจากร้อยละ 22.0 และ 22.2 ตามลำดับ ในปี 2528 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 42.9 และ 33.9 ในปี 2538 ในขณะที่ครัวเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก

3.9 การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมง

ในภาคการประมงมีครัวเรือนอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท คือ ครัวเรือนผู้ประกอบการประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่ง (ไม่รวมบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล) เรียกว่า “ครัวเรือนประมง” และครัวเรือนลูกจ้างทำประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่ง เรียกว่า “ครัวเรือนลูกจ้างประมง” สำหรับครัวเรือนประมงยังประกอบด้วยครัวเรือนทำประมงทะเลซึ่งแยกย่อยตามขนาดของการดำเนินงานเป็นทำประมงขนาดเล็ก และพาณิชย์ และครัวเรือนทำการเพาะเลี้ยงแยกย่อยเป็นเพาะเลี้ยงกุ้ง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

ตาราง 41 อัตราร้อยละของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามแหล่งที่มาของคนทำงาน และเขตประมง ปี 2528 และ 2538

เขตประมง	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538				
	รวม	สมาชิกในครัวเรือน	ลูกจ้าง ^{1/}	รวม	สมาชิกในครัวเรือน	ลูกจ้าง		
						รวม	ในจังหวัด	นอกจังหวัด
รวม	100.0	79.2	20.8	100.0	60.1	39.9	28.4	11.5
เขตประมง 1	100.0	93.8	6.2	100.0	64.6	35.4	15.8	19.6
เขตประมง 2	100.0	77.1	22.9	100.0	87.5	12.5	8.5	4.0
เขตประมง 3	100.0	79.3	20.7	100.0	49.7	50.3	38.3	12.0
เขตประมง 4	100.0	70.2	29.8	100.0	58.1	41.9	36.9	5.0
เขตประมง 5	100.0	88.3	11.7	100.0	47.2	52.8	33.0	19.8

^{1/} ไม่ได้นำเสนอข้อมูลแยกลูกจ้างในจังหวัด และนอกจังหวัด

ตาราง 42 อัตราร้อยละของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามแหล่งที่มาของคนทำงาน และประเภทของการเพาะเลี้ยง ปี 2528 และ 2538

ประเภทของการเพาะเลี้ยง	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538				
	รวม	สมาชิกในครัวเรือน	ลูกจ้าง ^{1/}	รวม	สมาชิกในครัวเรือน	ลูกจ้าง		
						รวม	ในจังหวัด	นอกจังหวัด
รวม	100.0	79.2	20.8	100.0	60.1	39.9	28.4	11.5
เพาะเลี้ยงกุ้ง	100.0	78.0	22.0	100.0	57.1	42.9	29.9	13.0
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น	100.0	81.6	18.4	100.0	76.3	23.7	21.5	2.2
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท ^{2/}	100.0	82.0	18.0	12.1	5.9

^{1/} ไม่ได้นำเสนอข้อมูลแยกลูกจ้างในจังหวัด และนอกจังหวัด

^{2/} ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก จึงไม่มีข้อมูลนำเสนอในเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

ตาราง 43 อัตราร้อยละของครัวเรือนประมาณและครัวเรือนถูกจ้างประมาณ จำแนกตามความสำคัญของรายได้จากการประมง และขนาดของการดำเนินงาน
ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538			
	รวม	รายได้ทั้งหมด ของครัวเรือน	รายได้ส่วนใหญ่ ของครัวเรือน	รายได้ส่วนน้อย ของครัวเรือน	รวม	รายได้ทั้งหมด ของครัวเรือน	รายได้ส่วนใหญ่ ของครัวเรือน	รายได้ส่วนน้อย ของครัวเรือน
ครัวเรือนประมง	100.0	49.0	29.8	21.2	100.0	52.7	32.3	15.0
ท่าประมง	100.0	48.4	30.2	21.4	100.0	56.6	28.4	15.0
ขนาดเล็ก	100.0	43.8	30.7	25.5	100.0	53.4	29.5	17.1
พาณิชย์	100.0	68.2	28.0	3.8	100.0	73.8	22.9	3.3
ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	100.0	54.2	27.0	18.8	100.0	45.6	39.2	15.2
เพาะเลี้ยงกุ้ง	100.0	63.2	27.9	8.9	100.0	46.4	39.9	13.7
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น	100.0	34.3	25.0	40.7	100.0	39.5	34.6	25.9
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท	100.0	48.7	40.9	10.4
ครัวเรือนถูกจ้างประมง	100.0	54.5	27.5	18.0	100.0	60.2	29.4	10.4

—/— ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก ซึ่งไม่มีข้อมูลสำมะโนเฉพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

ตาราง 4.4 อัตราร้อยละของครัวเรือนประมาณและครัวเรือนถูกจ้างประมงที่มีเครื่องใช้ประเภทดาวเทียมครอบคลุมของ จำนวนตามประเภทของเครื่องใช้ประเภทดาวเทียม และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528								สำมะโน 2538											
	เตา หุง ต้ม	เตา หุง ต้ม	เตา หุง ต้ม	เตา หุง ต้ม	เตา หุง ต้ม	เตา หุง ต้ม	เตา หุง ต้ม	เตา หุง ต้ม	ตู้ เย็น	เครื่อง ปรับอากาศ	วิทยุ	โทรทัศน์	รถ จักรยานยนต์	รถ จักรยานยนต์	รถ จักรยานยนต์	รถ จักรยานยนต์	รถ จักรยานยนต์	รถ จักรยานยนต์		
ครัวเรือนประมง	29.0	4.2	33.7	15.4	0.5	67.2	38.2	21.2	1.4	2.8	87.7	14.2	82.1	56.5	2.9	73.1	85.5	56.9	3.0	15.5
ถ้าประมง	25.5	4.1	31.4	13.5	0.6	64.8	34.4	20.9	1.3	2.4	82.7	12.5	78.0	44.6	2.3	67.6	80.3	49.4	1.8	5.8
ขนาดเล็ก	16.6	2.7	23.6	6.3	0.1	61.7	27.1	17.1	0.3	0.9	80.2	11.4	75.7	38.1	0.4	64.7	77.6	45.5	0.5	2.5
พาณิชย์	64.1	9.9	64.8	44.9	2.7	78.3	66.1	37.6	5.9	9.2	96.5	18.8	90.5	80.2	12.8	83.4	94.7	70.3	9.0	23.9
ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	57.4	5.5	52.8	30.2	0.2	86.3	69.2	23.3	2.0	5.5	96.7	17.3	89.5	78.2	3.9	83.2	85.0	70.6	5.0	33.2
เพาะเลี้ยงกุ้ง	64.1	5.2	55.8	33.7	0.2	90.0	77.1	18.7	1.6	4.8	97.3	17.3	89.6	79.3	4.4	83.7	95.7	71.4	5.5	35.8
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น	42.8	6.3	46.0	22.5	0.3	78.1	51.9	33.5	2.8	7.2	92.8	19.0	89.5	70.9	1.4	79.1	89.9	65.9	2.2	16.2
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท	96.2	10.0	87.9	80.8	1.8	85.2	96.2	65.2	2.8	31.9
ครัวเรือนถูกจ้างประมง	25.2	5.1	39.7	14.3	0.2	58.7	33.2	15.2	0.4	0.5	79.0	13.4	81.1	43.6	0.7	64.5	75.5	39.5	0.5	1.6

1/ ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก ซึ่งไม่มีข้อมูลนำเสนอนเฉพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

3.9.1 ความสำคัญของรายได้จากการประมง

คริวเรือประมง และคริวเรือลูกจ้างประมง อาจจะมีรายได้มาจากการประมงเพียงแหล่งเดียว หรืออาจจะมีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่นด้วย ดังนั้นความสำคัญของรายได้จากการประมงของคริวเรือจะเป็นตัวชี้วัดว่าคริวเรือนั้นจะยังคงอยู่หรือจะออกจากภาคการประมง ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. รายได้ทั้งหมดของคริวเรือ คือ คริวเรือมีรายได้จากการประมงเพียงแหล่งเดียว และไม่มีรายได้จากอาชีพอื่นนอกเหนือจากการประมง คริวเรือที่อยู่ในประเภทนี้จะยังคงอยู่ในภาคการประมงทะเลต่อไป

2. รายได้ส่วนใหญ่ของคริวเรือ คือ คริวเรือมีรายได้จากการประมงมากกว่ารายได้จากอาชีพอื่น คริวเรือที่อยู่ในประเภทนี้จะยังคงอยู่ในภาคการประมงทะเลต่อไป

3. รายได้ส่วนน้อยของคริวเรือ คือ คริวเรือมีรายได้จากอาชีพอื่นมากกว่ารายได้จากการประมง คริวเรือที่อยู่ในประเภทนี้มีโอกาสที่จะออกจากภาคการประมง

จากตาราง 43 แสดงให้เห็นว่า คริวเรือประมง และคริวเรือลูกจ้างประมงส่วนใหญ่อาศัยรายได้จากการประมงในการดำรงชีพ โดยมีรายได้เพิ่มเติมจากอาชีพอื่นเป็นส่วนน้อย คือ ในปี 2538 ประมาณร้อยละ 52.7 ของคริวเรือประมงมีรายได้จากการประมงเพียงแหล่งเดียว และเมื่อรวมกับกลุ่มที่มีรายได้ส่วนใหญ่จากการประมง คือ ร้อยละ 32.3 เป็นร้อยละ 85.0 แสดงว่า คริวเรือประมงที่อาศัยรายได้จากการประมงในการดำรงชีพสูงถึงร้อยละ 85 โดยคริวเรือทำประมงพาณิชย์มีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ 96.7 มากกว่าคริวเรือทำประมงขนาดเล็ก คริวเรือเพาะเลี้ยงกุ้ง คริวเรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น และคริวเรือลูกจ้างประมง คือ ร้อยละ 82.9 86.3 74.1 และ 89.6 ตามลำดับ ส่วนคริวเรือที่รายได้จากการประมงน้อยกว่าแหล่งอื่นมีสัดส่วนค่อนข้างสูงในกลุ่มคริวเรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น ได้แก่ ปลา หอย และปู คือ ร้อยละ 25.9 แสดงว่า กลุ่มนี้อาจจะเลิกเพาะเลี้ยงได้ในอนาคต เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลสำมะโนประมงทะเลปี 2528 พบว่า คริวเรือประมง และคริวเรือลูกจ้างประมงที่อาศัยรายได้จากการประมงในการดำรงชีพเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 78.8 และ 82.0 ตามลำดับในปี 2528 เป็นร้อยละ 85.0 และ 89.6 ตามลำดับในปี 2538 และเพิ่มขึ้นในทุกขนาดการดำเนินงานของคริวเรือประมง ยกเว้น กลุ่มคริวเรือเพาะเลี้ยงกุ้งที่ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 91.1 เป็นร้อยละ 86.3 แสดงว่า คริวเรือที่มีรายได้หลักจากอาชีพอื่นและเข้ามาเพาะเลี้ยงกุ้งเพื่อเพิ่มรายได้ของตนเองเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อย

สำหรับคริวเรือที่รายได้จากการประมงน้อยกว่าแหล่งอื่นมีสัดส่วนลดลงจากปี 2528 ทุกขนาดการดำเนินงาน แสดงว่า ในช่วงปี 2528 - 2538 คริวเรือบางส่วนได้เลิกอาชีพการประมงไปทำอาชีพอื่น

3.9.2 ฐานะฐานะความเป็นอยู่ของคริวเรือประมง และคริวเรือลูกจ้างประมง

ดัชนีชี้วัดฐานะความเป็นอยู่ของคริวเรือ คือ รายได้และรายจ่ายของคริวเรือ นอกเหนือจากนี้พิจารณาได้จากการมีเครื่องใช้ประเภทถาวรในครอบครอง ซึ่งในการวิเคราะห์นี้พิจารณาจากอัตราร้อยละของคริวเรือที่มีเครื่องใช้ประเภทถาวรในครอบครอง 10 ชนิด ได้แก่ เตาหุงต้มอาหารใช้แก๊ส เตาหุงต้มอาหารไฟฟ้า หม้อหุงต้มอาหารไฟฟ้า ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ วิทยุ โทรทัศน์ รถจักรยานยนต์ รถยนต์นั่งส่วนบุคคล และรถบีคอป ต่อจำนวนคริวเรือทั้งสิ้นในแต่ละกลุ่มของขนาดทางการดำเนินงาน

จากตาราง 44 พบว่า ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 ประเทศไทย ได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าเป็นผลให้ความเป็นอยู่ของครัวเรือนประมงและครัวเรือนลูกจ้างประมง ดีขึ้น กล่าวคือ อัตราร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องใช้ประเภทถาวรในครอบครองทั้ง 10 ชนิด เพิ่มขึ้นมาก ในกลุ่มครัวเรือนประมงทุกขนาด และในครัวเรือนลูกจ้างประมง โดยเฉพาะเครื่องใช้ถาวรที่จำเป็นในการดำรงชีพ ได้แก่ เตาหุงต้มอาหารใช้แก๊ส หม้อหุงต้มอาหารไฟฟ้า และเครื่องอำนวยความสะดวกบันเทิง ได้แก่ โทรทัศน์ อัตราร้อยละของครัวเรือนประมงและครัวเรือนลูกจ้างประมงที่มีเครื่องใช้ดังกล่าวในครอบครองเพิ่มสูงขึ้นกว่า ร้อยละ 45

เมื่อเปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมง พบว่า ยิ่งประเทศพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้นช่องว่างของระดับฐานะความเป็นอยู่ของชาวประมงในครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมง ซึ่งเดิมแตกต่างกันไม่มากกลับยิ่งแตกต่างกันมากขึ้น กล่าวคือ อัตราร้อยละของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมงที่มีเครื่องใช้ประเภทถาวรในครอบครอง 10 ชนิด ในปี 2528 แตกต่างกันเล็กน้อย ในปี 2538 กลับแตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบในกลุ่มครัวเรือนประมงที่มีขนาดของการดำเนินงานต่างกัน พบว่า ครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ และครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้ง และครัวเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น มีระดับฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าครัวเรือนทำประมงขนาดเล็ก ซึ่งมีฐานะความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับครัวเรือนลูกจ้างประมง

3.9.3 จำนวนครัวเรือนประมงและครัวเรือนลูกจ้างประมง จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมง

จากตาราง 45 และ 46 พบว่า ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 สัดส่วนของครัวเรือนประมงทั่วประเทศที่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมงไม่เปลี่ยนแปลง คือ ประมาณ ร้อยละ 12 ของครัวเรือนประมงทั้งสิ้น โดยครัวเรือนที่ทำประมงพาณิชย์กว่าร้อยละ 30 จะเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมงโดยที่สมาคมประมงเป็นกลุ่มกิจกรรมที่ครัวเรือนทำประมงพาณิชย์นิยมเป็นสมาชิกมากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 18 ของครัวเรือนทำประมงพาณิชย์ทั้งสิ้น ส่วนครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็กเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมงประมาณร้อยละ 7 โดยเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากจากร้อยละ 4.1 ในปี 2528 ครัวเรือนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำประมงและสหกรณ์ประมง สำหรับครัวเรือนเพาะเลี้ยง กุ้งนั้นสัดส่วนของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมงลดลงค่อนข้างมากจากร้อยละ 28.7 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 13.9 ในปี 2538 โดยเฉพาะอัตราร้อยละของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ประมง และกลุ่มเกษตรกรทำการเพาะเลี้ยงลดลงค่อนข้างมากจากร้อยละ 13.4 และ 10.9 ในปี 2528 เหลือเพียง ร้อยละ 3.6 และ 5.1 ในปี 2538 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นนั้นสัดส่วนของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมลดลงเช่นเดียวกับกับครัวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้ง

สำหรับครัวเรือนลูกจ้างประมง พบว่า เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมน้อยมากเพียงไม่ถึง ร้อยละ 2.0 ทั้งนี้เพราะไม่ได้เป็นผู้ประกอบการประมงจึงไม่มีความจำเป็นที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมง

ตาราง 45 อัตราร้อยละของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมง จำแนกตามการเป็นสมาชิก กลุ่มกิจกรรมทางการประมง และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวม	ไม่เป็นสมาชิก	เป็นสมาชิก	รวม	ไม่เป็นสมาชิก	เป็นสมาชิก
ครัวเรือนประมง	100.0	88.5	11.5	100.0	88.2	11.8
ทำประมง	100.0	90.3	9.7	100.0	89.1	10.9
ขนาดเล็ก	100.0	95.9	4.1	100.0	92.8	7.2
พาณิชย์	100.0	65.9	34.1	100.0	69.1	30.9
ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	100.0	74.1	25.9	100.0	86.5	13.5
เพาะเลี้ยงกุ้ง	100.0	71.3	28.7	100.0	86.1	13.9
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น	100.0	80.3	19.7	100.0	90.0	10.0
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท ^{1/}	100.0	82.4	17.6
ครัวเรือนลูกจ้างประมง	100.0	98.1	1.9	100.0	99.0	1.0

^{1/} ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก จึงไม่มีข้อมูลนำเสนอในเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

3.10 การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางด้านประชากรของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

3.10.1 ความแตกต่างระหว่างเพศของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ณ วันสำมะโน

ในปี 2538 จำนวนชาวประมง (รวมผู้ทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง) ทั้งสิ้นทั่วประเทศ เป็นเพศชายร้อยละ 84.3 และ เพศหญิงร้อยละ 15.7 และสัดส่วนดังกล่าวไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา 10 ปี

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศของชาวประมง แยกตามขนาดของการดำเนินงาน จะเห็นว่า สัดส่วนของชาวประมงชายในครัวเรือนทำประมงทะเลพาณิชย์จะสูงกว่าครัวเรือนทำประมงขนาดเล็ก และสัดส่วนดังกล่าวเกือบจะไม่เปลี่ยนแปลงในช่วง 10 ปี ทั้งนี้เพราะชาวประมงชายจะออกทะเลไปกับเรือประมงหลาย ๆ วัน เพื่อทำการประมงในแหล่งทำประมงซึ่งอยู่ห่างไกลจากฝั่งมาก ซึ่งสะดวกและคล่องตัวกว่าชาวประมงหญิงแต่ถ้าทำประมงริมชายฝั่งหรือไม่ห่างจากฝั่งมากนัก ชาวประมงหญิงจะร่วมออกไปทำประมงกับชาวประมงชาย

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง พบว่า สัดส่วนของคนทำงานประมงทะเลชาย (ชาวประมงชาย) สูงกว่าสัดส่วนของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งชาย ในทางกลับกันสัดส่วนของคนทำงานประมงทะเลหญิงจะต่ำกว่าสัดส่วนของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งหญิง แสดงว่า ลักษณะงานทำประมงทะเลซึ่งปฏิบัติงานยากลำบากต้องใช้ความอดทน และเสี่ยงภัยในท้องทะเล เพศชายจะทำงานนี้มากกว่าเพศหญิง ในขณะที่งานเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในฟาร์มไม่ต้องเสี่ยงภัย จะมีคนงานหญิงสูงกว่างานทำประมงทะเล อย่างไรก็ตาม พบว่า ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2528 - 2538 สัดส่วนของคนงานเพาะเลี้ยงชายเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 61.6 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 74.9 ในปี 2538

ตาราง 46 อัตราร้อยละของครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมงที่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการประมง จำแนกตามประเภทของกลุ่มกิจกรรม และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528				สำมะโน 2538							
	สหกรณ์ ประมง	กลุ่ม เกษตรกร ทำการ ประมง	กลุ่ม เกษตรกร ทำการ เพาะเลี้ยง	สมาคม ประมง	สหกรณ์ ประมง	สมาคม ประมง	กลุ่ม เกษตรกร ทำการ ประมง	กลุ่ม เกษตรกร ทำการ ประมง	รวม ผู้ประกอบ การประมง	สหกรณ์ เพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ	สมาคม เพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ	กลุ่ม เกษตรกร ทำการ เพาะเลี้ยง
ครัวเรือนประมง	3.2	3.3	1.6	3.5	3.2	2.6	3.1	0.7	0.4	0.2	1.8	0.7
ทำประมง	2.3	3.1	0.4	3.9	3.0	3.7	3.9	0.9	0.1	0.0	0.2	0.1
ขนาดเล็ก	1.2	1.8	0.5	0.7	2.3	1.1	3.2	0.6	0.0	0.0	0.2	0.1
พาณิชย์	7.1	8.9	0.4	17.7	6.8	17.6	7.9	2.6	0.1	0.1	0.2	0.2
ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	10.5	4.1	10.6	0.8	3.4	0.6	1.5	0.4	1.0	0.5	4.8	1.8
เพาะเลี้ยงกุ้ง	13.4	3.8	10.9	0.5	3.6	0.6	1.3	0.4	0.9	0.5	5.1	1.9
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น	4.1	4.6	9.8	1.3	1.6	0.7	2.5	0.3	1.6	0.3	2.7	0.6
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท ^{1/}	4.4	0.1	3.5	0.4	1.8	0.7	5.4	2.0
ครัวเรือนลูกจ้างประมง	0.5	0.5	0.1	0.8	0.2	0.3	0.4	0.4	0.1	0.0	0.1	0.0

^{1/} ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก จึงไม่มีข้อมูลนำเสนอในเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

สำหรับครัวเรือนลูกจ้างประมง พบว่า ลูกจ้างทำประมงทะเล (ชาวประมง) และลูกจ้างทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งเป็นเพศชายถึงร้อยละ 94 และสัดส่วนนี้ไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา

ตาราง 47 อัตราร้อยละของชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามเพศ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528			สำมะโน 2538		
	รวม	เพศชาย	เพศหญิง	รวม	เพศชาย	เพศหญิง
รวม	100.0	84.5	15.5	100.0	84.3	15.7
ครัวเรือนประมง	100.0	80.5	19.5	100.0	81.2	18.8
ทำประมง	100.0	84.0	16.0	100.0	85.2	14.8
ขนาดเล็ก	100.0	82.0	18.0	100.0	83.9	16.1
พาณิชย์	100.0	93.6	6.4	100.0	93.8	6.2
ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	100.0	61.6	38.4	100.0	74.9	25.1
เพาะเลี้ยงกุ้ง	100.0	60.1	39.9	100.0	75.6	24.4
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น	100.0	65.8	34.2	100.0	72.0	28.0
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท ^{1/}	100.0	66.5	33.5
ครัวเรือนลูกจ้างประมง	100.0	94.8	5.2	100.0	94.0	6.0

^{1/} ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก จึงไม่มีข้อมูลนำเสนอในเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

3.10.2 การเปลี่ยนแปลงกลุ่มอายุของชาวประมง (รวมคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง)

เนื่องจากข้อมูลสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 จำแนกอายุเฉพาะชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่เป็นชายแต่ไม่ได้จำแนกอายุของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่เป็นหญิง ประกอบกับชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ดังนั้น ในการวิเคราะห์นี้จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงกลุ่มอายุของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งเป็นเพศชายเท่านั้น

จากตาราง 48 พบว่า ในช่วง 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 มีแนวโน้มที่ชายฉกรรจ์อายุต่ำกว่า 30 ปี จะเข้ามาทำอาชีพประมงและเพาะเลี้ยงชายฝั่งลดน้อยลง และผู้ที่เป็นชาวประมง และคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยกลางคนอายุระหว่าง 30 - 49 ปี และเป็นชาวประมงกลุ่มเดิมที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี เมื่อ 10 ปีที่แล้ว กล่าวคือ สัดส่วนของจำนวนชาวประมง (รวมคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง) ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ลดลงจากร้อยละ 45.9 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 33.7 ในปี 2538 ในทางกลับกันจำนวนชาวประมง (รวมคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง) ที่มีอายุ 30 - 49 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 39.3 เป็นร้อยละ 49.9 นอกจากนี้สัดส่วนของชาวประมงขนาดเล็กและประมงพาณิชย์ และผู้ทำงานเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ลดลงในขณะที่สัดส่วนของผู้มีอายุ 30 - 49 ปี เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

3.10.3 การเปลี่ยนแปลงระดับการศึกษาสูงสุดที่สำเร็จ

จากตาราง 49 พบว่า ในช่วงเวลา 10 ปี ระหว่างปี 2528 - 2538 ทั้งชาวประมงขนาดเล็ก และประมงพาณิชย์รวมทั้งคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้นและมีแนวโน้มสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และการขยายการศึกษาภาคบังคับในช่วงเวลาที่ผ่านมามี กล่าวคือ สัดส่วนของชาวประมงขนาดเล็กที่ไม่ได้เรียนหรือเรียนไม่จบประถมศึกษาตอนต้นลดลงจากร้อยละ 19.1 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 14.3 ในปี 2538 และสัดส่วนของชาวประมงขนาดเล็กที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนต้น และอนุปริญาตรีเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 77.6 2.8 และ 0.2 ตามลำดับในปี 2528 เป็นร้อยละ 80.8 4.6 และ 0.3 ตามลำดับในปี 2538

นอกจากนี้พบว่า คนทำงานเพาะเลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงกว่าชาวประมงประมงพาณิชย์ ซึ่งสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงกว่าชาวประมงขนาดเล็ก กล่าวคือ สัดส่วนของคนทำงานเพาะเลี้ยงกุ้งที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปสูงกว่าชาวประมงพาณิชย์ ซึ่งมีสัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสูงกว่าชาวประมงขนาดเล็ก

เมื่อเปรียบเทียบระดับการศึกษาสูงสุดที่สำเร็จของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งในครัวเรือนประมง และครัวเรือนลูกจ้างประมง จะเห็นว่า ชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งส่วนใหญ่ในครัวเรือนประมงที่เป็นผู้ประกอบการจะสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงกว่าชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งในครัวเรือนลูกจ้างประมงซึ่งมีฐานะเป็นลูกจ้างที่ไม่ได้เรียนหรือเรียนไม่จบประถมศึกษาตอนต้น โดยเปลี่ยนแปลงลดลงจากร้อยละ 17.2 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 10.8 ในปี 2538 และสัดส่วนของชาวประมงพาณิชย์ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อนุปริญาตรีเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 6.6 0.5 และ 0.2 ตามลำดับในปี 2528 เป็นร้อยละ 8.9 0.8 และ 0.3 ตามลำดับในปี 2538 ในทำนองเดียวกัน สัดส่วนของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่ไม่ได้เรียนหรือเรียนไม่จบประถมศึกษาตอนต้นลดลงจากร้อยละ 12.3 ในปี 2528 เป็นร้อยละ 6.0 ในปี 2538 และสัดส่วนของคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่จบมัธยมศึกษาตอนต้น อนุปริญาตรีและปริญาตรีขึ้นไปเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 7.2 1.0 และ 0.6 ตามลำดับในปี 2528 เป็นร้อยละ 15.2 3.3 และ 3.0 ตามลำดับในปี 2538

ตาราง 48 อัตราวัยชราของชาวประมงชาย ณ วันสำมะโน จำแนกตามหมวดอายุ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528						สำมะโน 2538					
	รวม	น้อยกว่า 30 ปี	30-39	40-49	50-59	60 ปีขึ้นไป	รวม	น้อยกว่า 30 ปี	30-39	40-49	50-59	60 ปีขึ้นไป
รวมทั้งสิ้น	100.0	45.9	22.8	16.5	10.7	4.1	100.0	33.7	28.9	21.0	11.0	5.4
ครัวเรือนประมง	100.0	42.9	22.2	17.9	12.2	4.8	100.0	30.1	27.7	22.6	12.9	6.7
ทำประมง	100.0	43.2	22.5	17.8	11.9	4.6	100.0	32.5	28.2	21.7	11.6	6.0
ขนาดเล็ก	100.0	42.6	22.1	17.7	12.4	5.2	100.0	32.3	28.0	21.2	11.9	6.6
พาณิชย์	100.0	45.8	24.2	18.6	9.6	1.8	100.0	33.5	29.8	24.5	9.8	2.4
ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	100.0	40.7	19.9	18.3	15.1	6.0	100.0	25.7	26.6	24.2	15.4	8.1
เพาะเลี้ยงกุ้ง	100.0	42.7	19.6	17.8	14.3	5.6	100.0	25.9	26.7	24.4	15.2	7.8
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น	100.0	35.3	20.5	19.8	17.4	7.0	100.0	23.5	26.7	23.6	16.3	9.9
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท	100.0	28.8	23.3	21.8	16.4	9.7
ครัวเรือนลูกจ้างประมง	100.0	52.4	24.1	13.3	7.4	2.8	100.0	43.3	32.1	16.8	5.9	1.9

1/ ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก จึงไม่มีข้อมูลนำเสนอเฉพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

ตาราง 49 อัตราร้อยละของชาวประมงและคนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุดที่สำคัญ และขนาดของการดำเนินงาน ปี 2528 และ 2538

ขนาดของการดำเนินงาน	สำมะโน 2528						สำมะโน 2538					
	รวม	ไม่ได้เรียน หรือไม่จบ ศึกษา ตอนต้น	ประถมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนต้น	อาชีวศึกษา และ เทียบเท่า	ปริญญา ตรี ขึ้นไป	รวม	ไม่ได้เรียน หรือไม่จบ ศึกษา ตอนต้น	ประถมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนต้น	อาชีวศึกษา และ เทียบเท่า	ปริญญา ตรี ขึ้นไป
รวมทั้งสิ้น	100.0	16.9	78.6	3.9	0.3	0.1	100.0	10.6	78.8	8.3	1.3	1.0
ครัวเรือนประมง	100.0	16.8	78.5	4.0	0.3	0.2	100.0	10.6	77.7	9.0	1.5	1.2
ทำประมง	100.0	17.6	78.4	3.4	0.3	0.1	100.0	13.5	80.9	5.1	0.4	0.1
ขนาดเล็ก	100.0	19.1	77.6	2.8	0.2	0.1	100.0	14.3	80.8	4.6	0.3	0.0
พาณิชย์	100.0	10.2	82.3	6.6	0.5	0.2	100.0	8.2	81.8	8.9	0.8	0.3
ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	100.0	12.3	78.7	7.2	1.0	0.6	100.0	6.0	72.5	15.2	3.3	3.0
เพาะเลี้ยงกุ้ง	100.0	12.4	79.1	6.8	0.9	0.5	100.0	4.9	71.9	16.1	3.7	3.4
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอื่น ^{1/}	100.0	11.9	77.4	8.5	1.3	0.8	100.0	12.6	74.7	10.2	1.6	0.9
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท	100.0	100.0	8.3	79.2	9.5	1.8	1.2
ครัวเรือนลูกจ้างประมง	100.0	17.2	78.8	3.7	0.0	0.1	100.0	10.8	82.4	6.1	0.6	0.1

^{1/} ปี 2528 เป็นประเภทของการเพาะเลี้ยงหลัก จึงไม่มีข้อมูลนำเสนอนเฉพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากกว่า 1 ประเภท

เอกสารอ้างอิง

กรมประมง. 2540. "คำนิยามและการจำแนกเครื่องมือประมงทะเลของไทย" กองประมงทะเล กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

Juntarashote, Kungwan, 1990. "Changes in Thai Marine Fisheries in Consequence of the Development of Trawl Fishery" Unpublished PhD dissertation, Nihon University.

คณะผู้จัดทำ

รายงานเชิงวิเคราะห์

เรื่อง

การเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทย

จากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538

นางจีรารวรรณ บุญเพิ่ม

ผู้อำนวยการกองสถิติเศรษฐกิจ

นางสาวรวมพร ศิริรัตน์ตระกูล

หัวหน้างานสถิติการประมง

นางสาวสรัญญา จารุวัฒน์

นักสถิติเศรษฐกิจสังคม 5

พิมพ์ที่ หจก.โรงพิมพ์อักษรไทย (นสพ.ฟ้าเมืองไทย) 410/10-13 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 40 ถนนจรัญสนิทวงศ์
แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700 โทร. 4244557, 4240694
นายณัฐ ปวิณวิวัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2541
